

KANSA TAISTELI

- miehet kertovat

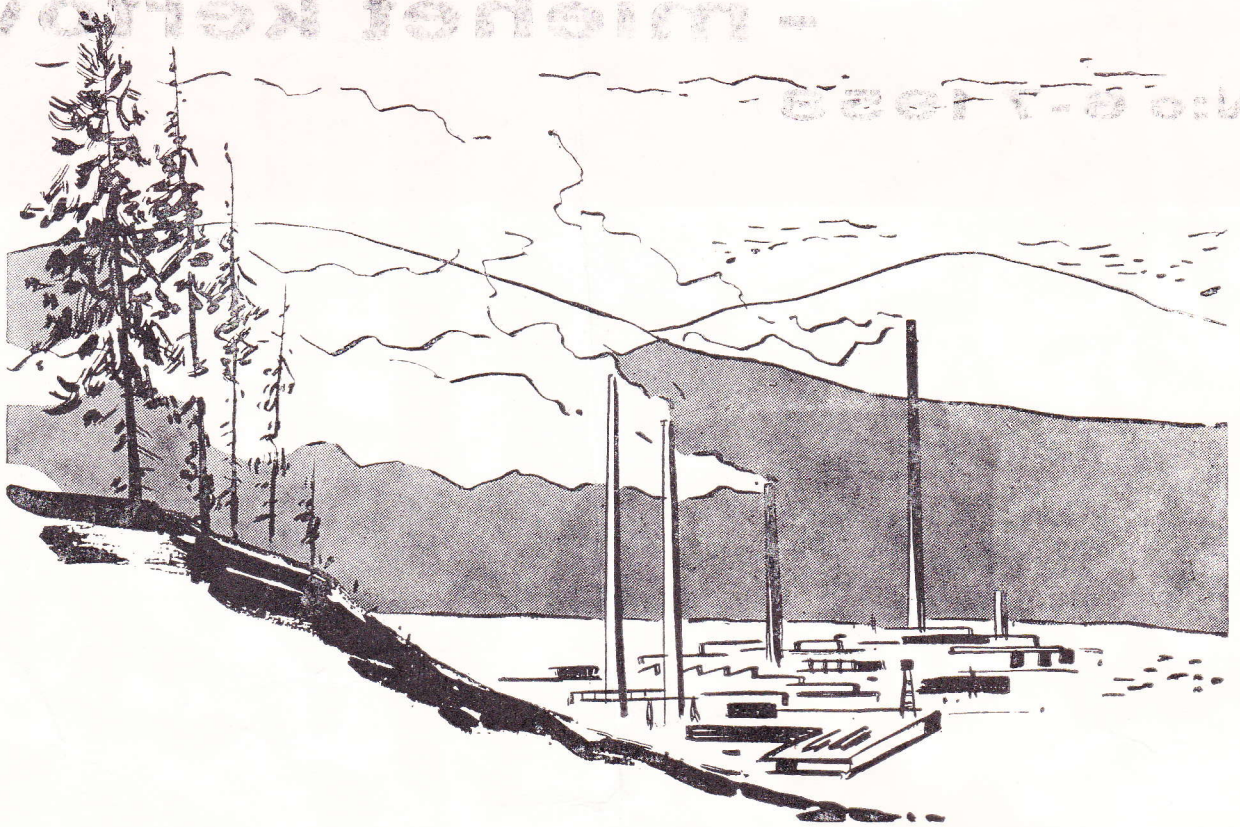
N:o 6-7 1958

YHDYSPANKKI

tehoteknologia -

tehoteknologia

ETELÄN RINTAMAILTA POHJAN PERUKOILLE

ulottuu pankkimme konttoriverkosto. Olipa kysymys metsärahoistanne tai muista talletusasioista, yhteiskunnallisten maksujen suorituksista kuten veroista, sähkö-, vesi- tai puhelinmaksuista — palvelemme Teitä maan vanhimman liikepankin asiantuntemuksella.

Tervetuloa käymään
lähimpään konttoriimme

YHDYSPANKKI

KANSATAISTELI

– miehet kertovat

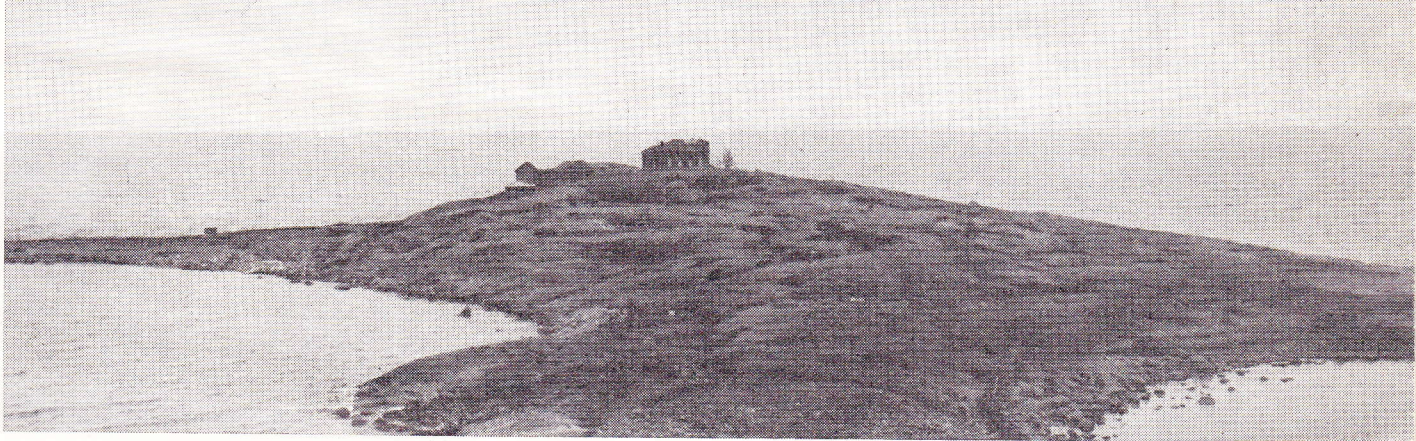
KERTOMUKSIA SOTIEMME TAPAHTUMISTA

PÄÄTOIMITTAJA: Kenraaliluutnantti A. Blick. TOIMITUSKUNTA: Puheenjohtaja kenraaliluutnantti K. L. Oesch, jäsenet kenraalimajuri Verner Gustafsson, kenraalimajuri R. Lagus, kontra-amiraali S. Sundman, eversti L. Harvila, eversti B. Ikonen, eversti E. Kuussaari, eversti G. Magnusson, eversti Valo Nihtilä, eversti U. A. Tähtinen, varatuomari Julius Lagus, vääpeli G. Lehti. TOIMITUS: Päätoimittaja Munkkiniemi, Dosentintie 2, puh. 48 20 50, toimittajat Simonk. 12 A 4, puh. 66 26 96. KONTTORI: Helsinki, Korkeavuorenk. 28. Puhelimet: tilaukset 19 367, levikinhuolto 62 22 71. Postisiirtotili n:o 94941. KUSTANTAJA: Sanoma Osakeyhtiö.

ILMESTYY VUONNA 1958 12 NUMEROA, JOISTA 2 KAKSOISNUMEROA. TILAUSHINTA 600 MK

VEIKKO RAUHANIEMI

SOMERIN TAISTELU 8-9. 7. 1942

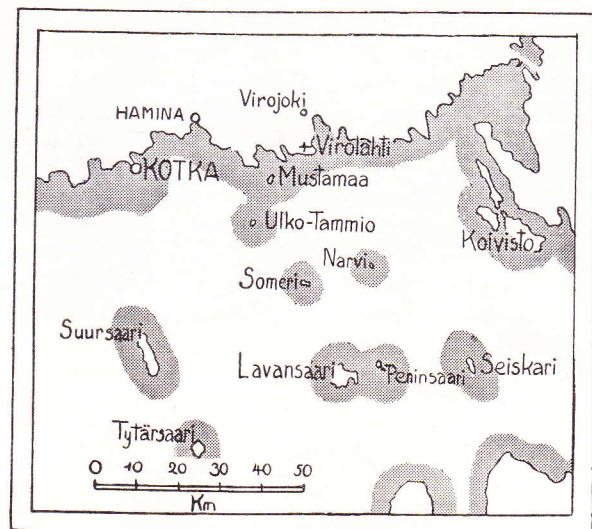
Mikä lohduton maasto sitä puolustaville joukoille

Itäisen Suomenlahden kallioinen Somerisaari joutui heinäkuun 7. ja 8. päivän välisenä yönä vihollisen kiivaan hyökkäyksen kohteeksi. Syntyi kahden vuorokauden ankara taistelu saaren omistamisesta, taistelu, jossa sotilaittemme sitkeän peräänantamattomuuden tuloksena jo mähinnousussaan osittain onnistunut vihollinen joko tuhottiin tai otettiin vangiksi.

SUOMENLAHDEN ulapalla n. 40 km Suursaaresta koilliseen ja n. 20 km Virolahden saariston ulkoreunasta etelään sijaitsee Someri-niminen, kallioinen majakkasaari. Tämä saari jäi maaliskuun rauhanteossa vuonna 1940 valtakunnan rajojen ulkopuolelle. Asemansa puolesta sillä on oma tärkeä merkityksensä merenkulullisia näkökohtia, meri-

alueen ja ilmatilan valvontaa sekä meririntaman sotatoimia ajatellen. Niinpä se olikin vihollisen miehittäjä aina vuoden 1941 loppupuolelle saakka. Kun venäläiset viimeksi mainitun vuoden syksyllä tyhjänsivät eräitä Suomenlahden ulkosaaria, he luopuivat myös Somerista. Tällöin suomalaiset rannikkojoukot miehittivät saaren ja pitivät sen hal-

Someri Suomenlahden ulkosaaristossa

lussaan sodan loppuun asti siitä huolimatta, että se heinäkuun 8—9. päivinä 1942 tapahtuneella rajalla taistelulla maa-, meri- ja ilmavoimia käyttäen yritettiin vallata meiltä takaisin.

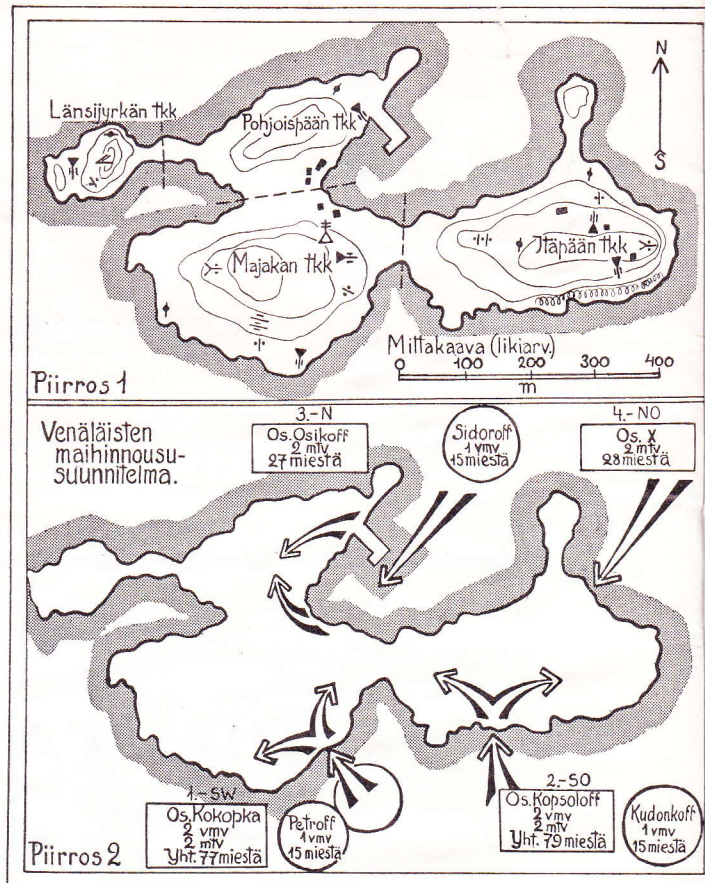
Ennen kuin siirrytään tarkastelemaan tätä taistelua, on syytä vilkaista eräitä sitä edeltäneitä tapahtumia itäisen Suomenlahden merialueella sekä saareen liittyviä muita olosuhteita.

Tapahtumat alkuvuodesta 1942

Tyhjennettyään Suursaaren avoveden aikana syksyllä 1941 venäläiset kuitenkin jäiden tultua hyökkäsivät sinne takaisin ja ottivat saaren uudelleen haltuunsa. Välittömään vastahyökkäykseen suomalaiset eivät ryhtyneet, vaan tämä tapahtui vasta maaliskuun loppupuolella 1942. Talven aikana oli välttämätöntä valvoa, tiedustella ja häiritä venäläisten jätse tapahtuvaa liikennettä ja miehitystä saarialueella Suursaari—Tytärsaari—Lavansaari—Peninsaari—Seiskari. Tämä oli eräs Somerin miehittämisen johtaneista syistä suomalaisten puolella, ja lukuisat 1—2 vrk kestäneet, Lavansaaren—Peninsaaren ja ”ei kenenkään maata” olevan Narvin suuntiin suoritettut partiomatkat kuuluivatkin Somerin miehitysjoukon talviohjelmaan. Ilmavalvonnan suorittaminen sekä puolustuskeskukseksi muodostetun saaren varmistamistoiminta olivat tämän ohjelman muina numeroina. Keväällä avoveden tultua alkoi myös merivalvonnan suorittaminen, ja siinä tarjoutuikin miltei päivittäistä katseltavaa vihollisalusten liikehtimisen takia. Talvi- ja kevätkausi kuluivat Somerissa rauhallisesti lukuunottamatta useita lentokonein suoritettuja matalahyökkäyksiä sekä toukokuussa alkaneita Lavansaaren raskaan rannikkotyökistön harvaksen suorittamia häirintäammuntoja, joiden johdosta jonkinlainen ”tuntuma” viholliseen oli olemassa.

Saaren maasto-olosuhteet

Itse Somerin saaren muodossa saattaa kartalta tarkastellen kuvitella näkevänsä vaikkapa epäsäännöllisen apilanlehden, jossa lehtien väliin on muodostunut kaksi hyvää luonnonsatamaa. Vedet ovat rantaviivaan asti syvät ja vapaat karikoista, joten suurehkoillakin veneillä pääsee rantaan miltei missä kohti tahansa. Saaren korkeimmat kohdat ovat sen keski- ja länsiosissa, jotka kohoavat yli 15 m merenpinnan yläpuolelle. Määrätystä sektorista katsottuna saaren silhuetti muistuttaakin kaksikyrtäistä kameelia. Matalat hiekkaiset kannakset erottavat itäisen ja läntisen niemekkeen pääsaaresta. Läntinen kannas on niin matala, että joskus korkean veden aikana on ”länsijyrkälle” kahlattava. Saaren suurin pituus jää hieman alle yhden kilometrin, ja leveys taas hieman alle puolen. Maaperä on kalliota, osin sileää, osin kivistä, kuoppaista ja louhikkoista. Kaksi suurta kallioon louhittua kuoppaa ja mahtava betoninen tykkiperusta muistuttavat siitä, että saarta linnoitettiin ensimmäisen maailmansodan vuosina. Siellä täällä on ohut turvekerros kallion päällä kasvaen varpuja, ruohoja ja joitakin pensaita. Läntisen lahdenpoukaman pohjukassa on pieni tervaleppää kasvava ”lehto”. Tiilestä rakennettu majakka sijaitsi korkeimmalla kohdalla keski-

Somerin taistelun taktilliset olosuhteet

osassa. Majakka räjäytettiin sotien alkuvaiheessa. Lisäksi oli saarella joitakin kivisiä majakan koneisto- ja huoltorakennuksia sekä puinen asuinrakennus. Arvata saattaa, että tällaisten luonnonolosuhteitten vallitessa saarta voi sanoa karuksi ja kolkoksi aavan, silminkantamattoman ulapan velloessa vesiä joka taholla.

Somerin puolustuksen järjestelystä

Saaren muoto sekä korkeussuhteet sinänsä suosivat puolustuksen järjestelyä. Nehän osoittivat selvästi, mihin alaturkikohdat eli ”motit” oli muodostettava, ja antoivat tilaisuuden raskaitten aseitten sellaiselle sijoittelulle, että niiden teho saatiin suureksi ja moneen suuntaan ulottuvaksi. Haitallisia tekijöitä olivat kalliainen maaperä, joka ei sallinut kaivautumista, ja selvät, syvät vedet ympärillä, jotka tekivät maihin pääsyn mahdolliseksi rantaviivan lähes joka kohdassa täten vaikeuttaen tulisuunnitelman laadintaa. Vaikka maaperä edellä kuvatuista seikoista johtuen olikin esteenä kaivautumiselle, se kuitenkin suojaa antavana oli paljon edullisempi kuin mitä saattaisi olettaa. Tämä kävi taistelun aikana selvästi ilmi.

Puolustuksen rungon muodostivat

- kevyt kenttätykkijaos
- kolme 45 mm panssarintorjuntatykkiä
- seitsemän 20 mm sekä ilmatorjuntaan että pinta-ammunnaa soveltuvaa asetta
- kaksi 12,7 mm konekivääriä
- viisi konekivääriä.

Näillä kaikilla oli vakinainen miehityksensä. Lisäksi oli kaksi kevyttä kranaatinheitintä, joille mie-

hitys tarvittaessa oli irroitettava muualta. Jokunen pikakivääri ja konepistooli oli miehistöllä kivääri-aseistuksen lisäksi. Varsinaista reserviä ei avovesikautena ollut, vaan sen tehtäviin oli käytettävä huoltohenkilöstöä ja niitä miehiä, jotka mahdollisesti voitiin eri ryhmäseilta irroittaa. Viestivälineitä olivat radiot, mutta myös puhelinyhteys. Henkilöstön yhteisvahvuus oli 92, josta määrästä 9 upseeria. Huoltohenkilöstöön kuului mm. lääkäri. Aseitten sijoittelu ja saaren alueen jakautuminen alatukikohtiin nähdään piirroksesta 1. Aseet olivat kivistä tehdyissä avoasemissa, joita sijoitettaessa otettiin huomioon myöskin pinnanmuodostuksen tarjoamat edut. Estelaitteita ei ollut paljoakaan.

Taistelun kulku

Yö 7/8.7. oli valaistussuhteiltaan tyypillinen Suomenlahden kesäyö: vaalea pohjoistaivas ja pimeä eteläinen suunta. Näkyvyys oli vastaavasti pohjoiseen n. 4 ja etelään vajaa 2 km. Heikko luodetuuli nosti pientä väreilyä veden pinnalle.

Kohta puoliyön jälkeen vihollisen lentojoukot aloitivat kiivaan pommitus- ja kk-hyökkäyksen pudottaen saareen useita kymmeniä räjähdys- ja palopommeja. Tällöin katkesi puhelinyhteys keskuksesta Itäpähän ja

sytty pieniä kuloja, jotka kohta sammutettiin tai sammuivat itsestään. Muuta näkyvää tulosta pommituksessa ei ollut. Saaren it-aseet ampuivat kiivaasti matalalla lentäneitä isoja koneita, mutta "vastavuoroisesti" tästäkään ei näkynyt vaikuttavia tuloksia.

Pommituksen vielä jatkuessa havaittiin 7 moottoritorpedoveneen syöksyvän Lavansaaren suunnalta Itäpäästä kohti. Kun henkilökunta ilmatoiminnan johdosta jo oli jalkeilla, miehitettiin taisteluasemat varsin nopeasti. Tilanteesta ilmoitettiin linnakkeiston komentajalle Mustamaan linnakkeelle, joka sijaitsee n. 26 km Somerista pohjoiseen. Hän hälytti tulivalmiiksi Ulko-Tammion raskaan patterin, joka tarvittaessa pystyi äärikantomatkallaan ampumaan Somerin läheisyyteen. Syöksyvät veneet suuntautuivat saaren eri puolille ampuen sitä kiivaasti. Tähän tuleen yhtyivät nyt havaitut lukuisat vartiomoottori- ja moottoritorpedoveneet näkyvyysrajan vaiheilla ja sen ulkopuolella. Alusten lähestymistä ei oltu havaittu hämärän takia sekä siitä syystä, että niitten koneitten ääni hukkuu lentokoneemoottorien jyrinään. Tuli oli voimakasta eriväristen valokuvaluotien ja -ammusten muodostaessa tiheän verkon saaren ylle, mutta huonosti suunnattuna se meni enimmäkseen ylös aiheuttaen vain parin miehen haavoittumisen.

Someri 22.6.1942. Taustalla räjäytetty majakka

Viivytysvaihe Itäpäässä

Tulivalmistelun aikana lähestyi idästä useita jo havaitun tyyppisiä veneitä, jotka torjuntatulesta huolimatta tulivat aina 500 m päähän ja vaurioittivat Itäpään sekä 20 että 12.7 mm:n aseet, jolloin myös 3 miestä haavoitui. Kauempaa saaren muista osista suunnattu tuli ei voinut estää kahden veneen pääsyä rantaan. Tällöin vihollinen laski maihin n. 20 miestä niemen kärjessä olevan korkean töyrään suojassa. Samanaikaisesti yritti niemen etelärannalle yksi vene. Siihen saatiin osuma, vene syttyi palamaan ja kääntyi pois päin, mutta räjähti ja upposi. Tällöin siinä olleet parikymmentä miestä lähtivät pyrkimään uimalla saarta kohti. Itäpään tukikohdan päällikkö, joka itse oli ampunut osuman veneeseen, haavoitui konepistoolin luodista päähän ja menetti vähäksi aikaa tajuntansa. Tällä aikaa vihollinen laski maihin uusia joukkoja 4 veneellistä Itäpään korkean rantatöyrään suojassa, johon ei nyt millään aseella ylettytty. Sen sijaan niemen pohjoisrannalle yrittäneen kahden veneen kannet lakaisi tällä kohdalla asemassa ollut konekivääri tyhjiksi maihinnousumiehistöä ja käänsi tyhjin toimin takaisin.

Näistä osamenestyksistä huolimatta Itäpään kärki oli menetetty. Tästä johtuen saaren päällikkö määräsi koko Itäpään eristettäväksi ja miehittettäväksi sulkuseman kannaksen länsireunan tasalla. Tämä toimenpide suoritettiin nopeasti. Itäpään jäljellä oleva henkilöstö suoritti tämän jälkeen sitkeän ja tehokkaan viivytyksen osoittaen kylmäverisyyttä ja yksityisten miestenkin oma-aloitteista, järkevään harkintaan ja hätäilemättömyyteen perustuvaa toimintaa. Vähäisen joukon oli yritettävä pitää kurissa maissa jo oleva vihollinen, estettävä yhä uusien veneitten syöksyt ja tuhottava uimalla rantaan pyrkivät viholliset. Taistelun tuoksinassa pääsi kuitenkin parin ryhmän vahvuinen vihollisosasto hämärän turvin hiipimään rantaa pitkin puolustajan selkäpuolelle ja katkaisi yhteyksien mahdollisuuden pääsaareen. Kun tukikohdan päällikkö totesi, että hänellä on vastassa ainakin 20 kertainen ylivoima, hän päätti tehdä vielä käyttökunnossa olevat aseet kelvottomiksi ja murtautua jäljellä olevien neljän miehen kanssa saarroksesta. Murtautuminen onnistui kello 3 kahden miehen kuitenkin tässä vaiheessa kaatuessa. Itäpää oli pitänyt puolensa lähes kolme tuntia.

Tapahtumat saaren muissa osissa, merellä ja ilmassa

Samanaikaisesti kuin Itäpäässä käytiin viivyttävää taistelua, oli vilkasta toimintaa saaren muissakin osissa. Vihollisalukset liikehtivät joka puolella yrittäen tuoda joukkoja maihin, täten pyrkien muodostamaan uusia sillanpääasemia ja toteuttamaan valtaussuunnitelmaa, mikä myöhemmin päivällä joutui kirjallisena puolustajain käsiin ja nähdään piirroksessa 2. Yhteensä 12 veneen eri puolille saarta suuntautuneet syöksyt torjuttiin joko upottaen, vaurioittaen tai tuhoten kannella ollut maihinnousumiehistö. Kello 4.15 onnistui kuitenkin taas kahden veneen laskea joukkoja maihin Itäpään katveessa, mutta tunnin kuluttua tapahtunut seuraava yritys samaan paikkaan torjuttiin. Kello 9 syöksyi kaksi venettä Itäpään etelärantaan. Kumpaankin saatiin heti osuma, ja veneet paloivat komeasti roihuten.

Vihollisen hävittäjälentokoneet hyökkäilivät puolustajan hallussa olevaa saaren osaa ja varsinkin kenttätykkijaosta vastaan yrittäen täten lamauttaa asetoimintaa. Hävittäjät käyttivät tavanomaisten aseittensa lisäksi myös rakettiammuksia. Suorastaan ihmeelliseltä saattaa tuntua se, että jaos ei koko taistelun aikana myöhemminkään kärsinyt vaurioita tai tappioita lukuunottamatta sitä huonon onnen tapausta, että harhautunut kiväärinluoti tykin kilven suuntausaukosta sisään tullen osui suuntaajana toiminutta korpraalia suoraan silmään. Itäpäähen syntyneitä vihollismottia pehmitettiin alusta alkaen kaikkien aseitten, mm. kranaatinheittimien tulella. Motti saatiinkin pysymään täysin kurissa. Sieltä tuli vain hajanaisia kiväärinlaukauksia ja joitakin pienoiskranaatinheitin ammukkaita.

Ulkopuolinen apu saaren puolustajille alkoi myös jo aamuyöllä vaikuttaa. Ensimmäiseksi saatiin Ulko-Tammion raskaan patterin tuli, jonka häiritsevä vaikutus suurempiin alusryhmyksiin oli ilmeinen. Omien laivastovoimien keskittäminen Somerin lähivesille alkoi heti taistelun alettua. Omat alukset joutuivat taistelukosketukseen jo kauempana ja ampuivat kohta alkuun upoksiin yhden moottoritorpedoveneen. Kello 6 ajoi vartiotykkivene Vasama rohkeasti Somerin laituriin ampuen kiivaasti Itäpään mottia, ja vei poistuessaan ensimmäiset haavoittuneet parempaan hoitoon. Tykkiveneet pystyivät saavuttuaan pitämään loitolla vihollisalukset, mutta joutuivat myös itse torpedo- ja ilmahyökkäysten kohteeksi. Tällöin syntyneissä taisteluissa laivastovoimamme tuhosivat yhteensä 7 vihollisalusta. Myöhemmin liittyi omiin laivastovoimiin myös saksalaisia miina-alkuksia ja yksi tykkivene. Toisena taistelupäivänä 9.7. tykkivene Hämeenmaan keulan osui ilmapommi, joka vaurioitti lievästi alusta. Aamupäivällä 8.7. myös omat lentokoneet tulittivat Itäpään mottia. Ne tuhosivat myöhemmin taistelun aikana puolestaan kaksi vihollisalusta. Neljä vihollisen lentokonetta tuhottiin taistelun jatkuessa.

Vastahyökkäys

Kello 10.45 saapui Someriin kk-joukkueella vahvennettu, 109 miehen vahvuinen kiväärikomppania. Kuljetus tapahtui Ulko-Tammion moottoriveneillä tykkivene Turunmaan suojaamana, ja maihintulo suoritettiin vihollisen häiritsemättä saaren länsiosassa. Nyt laadittiin suunnitelma Itäpään takaisin valtaamiseksi. Sen mukaan tuli saapuneen komppanian suorittaa vastahyökkäys tulivalmistelun jälkeen ja tulen tukemana, alkuvaihe savuverhon suojassa. Saaren muun henkilöstön tuli varmistaa selkäpuoli ja toimia hyökkäystä tukevalla aseilla.

Hyökkäysvalmisteluja häiritsivät Lavansaaren patterin ja yhden vihollistykkiveneen tuli sekä hävittäjien rynnäkököt. Lavansaaren tulta johdettiin aivan ilmeisesti Itäpäästä, koska se aikaisempiin ammutoihin verrattuna nyt oli tarkkaa. Valmistelut suoritettiin kuitenkin suunnitellussa ajassa loppuun. Klo 13 alkoi 10 minuuttia kestävä, Somerin kaikkien aseiden sekä tykkiveneiden suorittama tulivalmistelu. Komppanian ensimmäinen syöksy kapean, avoimen kannaksen yli sujui sumuverhon suojassa hyvin. Kohta alkoi kuitenkin vihollisen sitkeä vastarinta vaikuttaa, sillä konepistoo-

lein aseistettu, kuoppiin ja kallionkoloihin pureutunut vihollinen teki täydellisesti kuolemaa halveksuvaa, kovaa vastarintaa. Tämän takia oli parin tunnin kuluttua suoritettava uusi tulivalmistelu, joka auttoi hyökkäystä taas 100 metriä eteenpäin. Kello 16.40 syöksyi 4 vihollisvenettä jälleen Itäpäättä kohti. Niistä kaksi torjuttiin, mutta muut pääsivät tuomaan lisäjoukkoja maihin. Yhtä vaurioitettiin pahasti sen poistuessa. Hyökkäys eteni askel askeleelta hitaasti, mutta varmasti. Kello 19.15 ajoi kaksi suurta miinalaivaamme lähelle itäkärkeä ja tulitti kaikilla aseillaan vihollista. Kello 19.40 suoritti eräs saksalainen miinalaiva saman toimenpiteen. Tällöin ryhtyi motissa ollut vihollinen antautumaan, ja louhikosta kohottautui esille kymmeniä vangiksi tarjoutuvia. Tarjoukset tietenkin hyväksyttiin, ja suoritettu inventaario osoitti heitä olevan tasan 60. Tämä määrä oli kuitenkin vain osa motin vahvuudesta, sillä hyökkäyksen taas jatkuessa vastarinta oli yhtä luja kuin aikaisemminkin.

Kun tilanne oli jo ratkaisevasti kääntynyt eduksemme, keskeytettiin hyökkäys yön ajaksi. Motti oli tällöin supistunut noin hehtaarin laajuiseksi ja oli nyt maastossa, joka oli viholliselle edullisin ja hyökkäävälle komppanielle vaikein. Yön aikana saatiin Someriin vahvennuksiksi 40 mm it-jaos, joka kohta tuli-asemaan sijoitettuaan saikin aloittaa ammunnat alusmaaleja vastaan. Lavansaaren patteri ja vihollisen rai-vaajalaivat ampuivat harvakseltaan saarta. Vihollinen teki ulosmurtautumisyriksen motista, mutta se luhistui tuleen. Aamuyöllä yritti samanaikaisesti kolme vihollisvenettä tuoda apua mottiin. Yksi näistä ammuttiin upoksiin ja toista vaurioitettiin, jolloin tämä sekä kolmas pakenivat kiireen vilkkaa, joten yritys torjuttiin. Tämän jälkeen ei vihollinen enää tehnyt yrityksiä apuvoimien tuomiseksi. Aamulla kello 7 eräs vihollisen tykkivene ampui Someria lujasti raskaalla tykistöllä. Motin tuhoamista jatkettiin kasapanoksin ja polttopulloin tykkivene Uusimaan ampussa sitä meren puolelta. Kello 12.45 antautui motissa vielä ollut vihollinen, jolloin saatiin 53 vankia. Näille järjestettiin ruokaa ja lääkärinapua. Taistelu Somerin omistamisesta oli päättynyt.

Taistelun tuloksen tarkastelu

Numerolliset asiatiedot saakoon aluksi sananvuoron. Nehän osoittavat taistelun ja sen tuloksen mittasuhteita jo sinänsä.

Omien joukkojemme ja eri aselajien yhteistoiminnan vaikutusta ilmentävät seuraavat vihollisen menetyksiä ilmaisevat luvut:

- kaatuneita koottiin Somerin saarelta kaikkiaan 128
- tähän lukuun on lisättävä ne tappiot, jotka aiheutuivat merellä tuhottujen ja vaurioitettujen alusten mukana sekä siitä, että monissa aluksissa ollut maihinnousumiehistö suistui torjuntatulen vaikutuksesta mereen
- vankeja saatiin Somerista yhteensä 123
- tuhottuja aluksia kertyi kaikkiaan 17
- vaurioitettuja aluksia oli yhteensä 13
- tuhottuja lentokoneita oli 4
- sotasaaliina vihollinen menetti mm. 157 konepistoolia.

Omat tappiot olivat 15 kaatunutta ja 45 haavoitunutta. Lisäksi on mainittava tykkivene Hämeenmaan vaurioituminen, missä yhteydessä tapahtui myös joitakin henkilömenetyksiä.

Mutta nämä pelkät, kylmät numerot eivät kuitenkaan kerro kaikkea taistelun lopputulokseen vaikuttanutta. Maihinnoususotatoimissahan monen muun asiaan kuuluvan seikan muassa eri aselajien yhteistoiminta on välttämätön perustekijä, jota ilman ei menestyksellisesti voida suoriutua. Taistelu osoitti, että puolustaja oli tämän seikan oivaltanut ja sen mukaisesti varautunut. Henkilökunnalle taas taistelutehtävän ehdottomuus sanelee omat vaativat lakinsa. Nämä edellyttävät taistelijoilta taitoa ja kykyä selvittää tehtävistään tuloksellisesti, mutta ennen kaikkea ne vaativat järkkymättömän taistelumoraalin omaavia sisukkaita miehiä. Tällaista joukkoa nähtiin Somerissa taistelulinjan kummallakin puolella. Sillä selittyi taistelun rajuus ja kovuus. Mutta osoitetuksi tuli myöskin se, että aseylivoima ja aineellinen paremmuus eivät yksin ratkaise taistelua, vaan siihen tarvitaan myös ja ennen kaikkea taistelijain oikealla tavalla asennoitunut henkinen panos.

KANSIKUVA

Somerin taistelun jälkeen tykkivene Uusimaan kannella. Yli-matruusi Niemelä on osaltaan suorittanut raskaan urakan vihollista torjuttaessa, ja nyt on jännitys lauennut syvään väsymykseen laivansa matkatessa ankkuri paikalleen

Kirjoittajan katse etsii Karhumäkeä Äänisjärven pohjois-päästä. Tämä oli sen kohtalo valtaushetkenä: kaupunki palaa

Leni Hoffren

Painu hornnaan viik

»Jo repesivät heinätkin. Kaksi valkopu-kuista olentoa ryntäsi pieleksestä. Niiden tulta syökseivät konepistoolit tupruttivat lunta. Mutta samalla kuului myös kaksi perättäin ammuttua kiväärinlaukausta. Vain pienet tulenlieskat maassa makaa-
van aseveljeni edessä juorusivat, että hänen tarkka Ukko Pekkansa oli tehnyt tehtävänsä.»

— HEI... isänmaan tuki, turva ja pönkä!

— Turpa kiinni... Ettekö näe, että tässä istuu Suur-Suomen vartiomies, ja eikös herra kersantti tiedä, että linjoilla sanotaan ensin tunnussana tai voi joutua vaikka ammutuksi?

— Rallata pois vain, jos huvittaa. Muuten sieltä on tulossa ruotsalaisten partio, ettäs tiedät. Vänskä on keulassa, menossa vielä olivat. No terve sitten!

— Terve, terve. Keittäkäähän mulle asti korviketta, en aijo vanheta täällä enää kauan.

Kaksi paria silmiä näkee aina enemmän kuin yksi

Suksien suhinaa pakkashangella, ja sinne hiihtivät, yli töyrään pojat, selkäni taakse, kohden kauempana olevia rakennuksia, joihin olimme maajoitetut.

Edessäni levittäytyi jälleen Äänisen jääpeitteinen ulappa, leveänä kuin paraskin meri. Jo kotvan, ennen partiomme tuloa, olin tähystellyt tuon jäätikön pintaa pitkin yön synkeässä pimeydessä ja värissyt kylmästä. Vartiossa, mitä täällä vartiolla teki, herrojen touhuja koko juttu, noiduinme joka ilta ja talsimme uskollisesti aina tähän monttuumme.

Tässä vartion kohdalla oli aukko miinakentässä. Tästä kulki ainoa väylä jäälle, jota pitkin hiihtelimme vuorotellen yhdyspartion eri tukikohtien välillä.

Tuolla kaukana oli Karhumäki, vasemmalla lahden pohjukassa, ja oikealla yhtä kaukana suunnilleen, kyyhötti harmaa Tulvojan kylä. Rantavarmistuspaikkamme Sunskipori oli suunnilleen puolessa välissä, joten tehtävämme itse asiassa oli helppo. Vartiointi ja partion veto kumpaankin päätepesteseen.

Jälleen pilkisti repaleisten pilvien välitse kuun keltainen pallo valaisten kelmeällä valollaan edessäni olevaa jääkenttää. Rantapuitten varjot venyivät pitkinä ja alastomina lumikinoksilla, tuiman viiman pyyhkäistessä ylitseni, kuin leikiten. Ympäriällä humahтели kolmenkymmenen asteen pakkanen, joka sammutti takuulla kaikki hemeät ajatukset mielestäni. Vaikka manttelini päällä olikin paksu

ulappa. Ei näkynyt edes ruotsalaisen tykistön partiota.

Tupakkaakin teki mieli, mutta miten sen tässä sytytät? Tikun leimahdus näkyi pimeässä yössä kilometrien päähän. Ja jos hyvinkin vielä oli ulapan takaa lähteneet pyrkimään selustaamme, olisin mainio tiennäyttävä välähtelevine tikkuineni.

Tiesin muistikuvastani, kuinka jäällä meikäläisten suksien jäljet kulkivat. Olinhan niin monta kertaa yöllä sujahdellut suksillani kavereitten kanssa nuo matkat puoleen jos toiseenkin, eikä vielä kertaakaan jälkiemme ylitse ollut latuja ilmaantunut. Mutta eihän sitä tiedä milloin tulevat?

Ajatusteni juoksun katkaisi polulta kuuluva askelten ääni. Joko kello oli niin paljon? Käännyin kuopassa ympäri, koetin lävistää silmilläni pimeyttä. Jo näinkin taivasta vasten tumman hahmon, joka lähestyi kuoppaa, kivääri rennosti selässä. No tuo ei ainakaan ollut vihollinen, sen jo eroitti korvanikin. Rikkosen Kainohan sieltä tuli, rupattellen yksikseen, kuten hänellä oli tapana.

— Tunnussana! karjaisin vaimaasti.

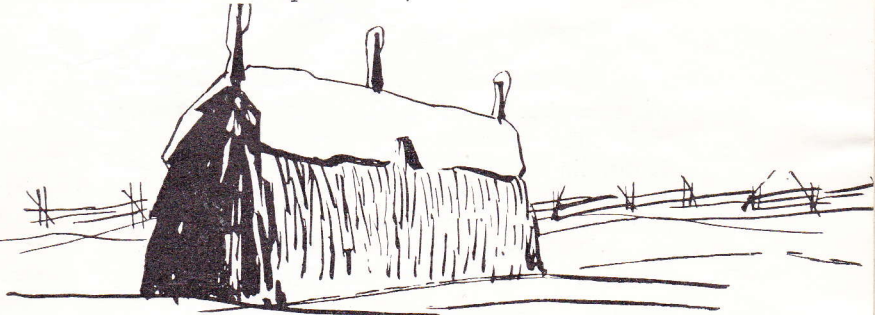
— Häh, mikä mitä sinä hourit? Helkkari, kun olin saada sydänhalvauksen.

Nauroin sisimmässäni. Vahingonilon sanotaan olevan parhaita iloa, ja kaipa se sitä oli.

— Mikäs se muuten, se tunnussana oli? Joku päivä, mikä kumman päivä se oli, rupatteli Kaino, kiskoessaan antamaani turkkia päälleen.

— Harmaa päivä! Pojat sanoivat ruotsalaisten

ollisinesi

sudennahkainen turkki, tuntui tuuli tunkeutuvan vallon selkärankaani saakka.

Koetin kuunnella suksien ääntä, kuun jälleen vetäytyessä pilvien taakse. Pahuus, kun oli niin pimeää, ettei kunnolla sormiaan nähnyt. Ja tuo tuulikin. Oikeastaan helkkarin hyvä partioilma. Viime yönäkin olivat jossakin Tulvojan takana tavanneet suksien latuja, jotka eivät olleet suomalaisten tekemiä. Siis ainakin yksi vihollisen partio hiihteli jossakin selustassamme ja mikäpä oli kuljeksiessa, koska tuossa muutaman kilometrin päässä oli suuria kyläkuntia, joissa asukkaat olivat paikoillaan. Jos he kerran suosivat omiaan, niin niissä kyllä säilyi.

Joskus joutuessani käymään kylissä, olin ihmetellyt niitten miespuolista väkeä: minun ikäisiäni miehiä, ja meidän sanomalehtemme toittivat, että venäläiset olivat jo ottaneet jopa lapsetkin asepalvelukseen!

Jälleen oli pilvissä repeytymä ja tuo lauluissa niin romanttiseksi julistettu keltainen valon lähde näyttäytyi kylmässä yössä. Aution näköinen oli jää-

olevan vielä jäällä, joten osaat odottaa. Terve!

— Joopa joo. Terve, terve!

Sinne jäi kaveri kuoppaan istumaan, minun lähtiessä polkua työntymään kohden lämmintä kämppää. Ei se ollut koti, mutta se oli lämmin ja ulkona oli vinkuva pakkanen. Olimme varmaan jo unohtaneet ajan, jolloin sai iltaisin astua lämpöä uhkuvaan, hyvin sisustettuun asuinhuoneeseen, missä huolehtiva ääni tiedusteli vointiamme, kehoittaen samalla käymään katettuun, joko ruokatai kahvipöytään.

Kun hyökkäysvaihe alkoi, luvattiin meidät elonkorjuuksi kotiin. Kun meni elokuu, puhuttiin joulun vietosta siviilissä. Näin olivat lupaukset pettäneet, ja me seisomme täällä kaukana vanhoista rajoistamme, rähisten ja murjottaen, mutta tehden kuitenkin työmme.

Kummasti juoksi jälleen ajatukseni, rimpuillen sinne tänne kuin kahlehdittu orihevonen. Tiedot saksalaisten kiinni jäämisestä Stalingradin edustalla eivät olleet millään tavalla mieltä ylentäviä. Heitä odotti joko antautuminen tai kuolema. Kum-

Valoisan aikana näkyvyys
ulapalle on hyvä.
Entä pimeän aikana?

ma kuinka vähän itse asiassa ihmiselämä maksoi: Vain viisitoista markkaa päivältä ja kouluja käyneellä vähän enemmän.

Kolistelin lumen pois huopaisista hiihtokengistäni ja avasin entisen venäläisasumuksen oven. Vastaani lemahti paksuhko ilma, armeija marssii vatsallaan, sen sain kouriin tuntuvasti jälleen todeta, vaikka elimmekin paikallaan olijoitten hiljaiseloa.

Partion pojista Arvo, vanttera pojan jukura, oli jäänyt karbiiditorsun valossa kirjoittamaan kirjetä kotiin. Pään nyökkäys kohden alkeellista liettä oli merkki siitä, että kuuma korvikepakki odotti.

Pian suomin itseni vaatteista, kävelin repustani viimeisiä siviilipaketin rippeitä eteeni, ja kohta huuhtoi kuuma neste suutani. Jälleen oli täyttynyt eräs vartiovuoroni, ja kellon viisarit piirtelivät puolta viittä, helmikuun 6. päivän aamutunteina, armon vuonna 1943.

Tuossa pihisytti Hakkarainen nenäänsä, ja näki ilmeisesti unta Leppävirroilla olevasta mökistään. Tuolla rojotti Partasen poika, toinen jalka pudonneena pois sängystä, flanellinen paita nousseena kainaloihin, niin että laiha mahapuoli näkyi kumpuilevan hengityksen tahdissa. Kai hän käveli rauhaisan Raahen katuja unimaailmoissaan. Tuolla kroolasi iso, jykevä Kallion Veikko, jokayöllistä uintimatkaansa. Hän uneksi Hämeenlinnastaan, erehdyttävästi uimaria muistuttavassa asennossa. Ja tuolla Hietala, pohjoiskarjalainen vilkas nuorukainen, jonka kunniantekotapa oli kadettikoulussa opittua.

Siinä heitä oli, eri maakuntien poikia, kavereita, vieraita ihmisiä, joita olin joku kuukausi sitten katsellut hivenen oudoksuen, saadessani siirron sairaalan kautta tähän yksikköön. Mutta sota yhdisti. Kokemukset, joista kukaan oli tuskin osannut aikanaan uneksiakaan, tekivät meistä veljiä. Jos meillä olisi ollut valta ja voima, olisimme lopettaneet tämän mielettömyyden. Mutta me olimme vain marionetteja, joita narusta kiskottiin ja me teimme temppujamme. Emme aina sotilaallisen peruskuvan mukaan, mutta petomaisen täsmällisesti ja juuri toivomisen varaa jättämättä.

Eivät mieltämme painaneet näyt, joita olimme nähneet, tai tehneet, leikissä oli panoksena henki, ja sehän voi mennä vain kerran.

— Herää hitossa. Sinähän nukut istuallasi!

Pakin kansi putosi kolahtaen lattialle Arvon tönäistessä olkapäästäni. Samassa kiskaistiin kämpän ovi rajusti auki, kylmän huurun työntyessä tulijan mukana sisälle.

— Joka jätkä helvetin sassiin ylös! Viholainen on tullut kentästä läpi ja on jossakin tässä lähellä. Nopeasti, nopeasti! Ruotsalaiset ovat tuossa tiellä vartiossa.

— Painu hornaan vihollisinesi! Eivätkö ne juut-taat voi tulla päivällä, ettei yöllä tarvitseis?

— Perhana, älä vie minun kenkiäni.

— Kuka otti puhtaat rätini, antakaa valoa?

— Älä töni, et ole parempi kuin minäkään.

— Hei, kuka on nyysinyt patruunani?

— On kai tässä nyt muutakin syötävää vielä, ettei tarvitse panoksia.

— Hei hulinaa, sanoi emäntä kun kirnuun...

— Turpa kiinni! Nyt mentiin.

Kuului vain vaimeata tassutusta, kun porukka työnty pakkasaamuun. Oli kulunut korkeintaan viisi minuuttia siitä, kun kirjuri Peltonen oli kiskaissut tuvan oven auki, samanaikaisesti kuin minut herätettiin pöydän äärestä.

Tavallisella räihinällä, karkeaa kieltä käyttäen, mutta äärimmäisen nopeasti työnnyttiin tehtävään, jonka laatua ei tiedetty. Askeleita ei hidasteltu joukon taivaltaessa toimistorakennuksen luo, jossa miesryhmä näytti seisovan. Aseet kainalossa, suut tiukalla mutrulla talsi tappeluun koulutettu joukko saamaan käskyjä, jotka varmasti täytettiin.

Tupakat pois! Se oli yksikön päällikön ääni. Joku oli kerennyt sytyttää savukkeen hermojansa rauhoittaakseen. Kumma on tunne tällaisessa tilanteessa: samalla raskas ja painava kuin myös kiihoittava ja kevytkin. — Tehtävien jako oli lyhyt ja täsmällinen. Rikkosen Kaino sai kaverin vartio paikalleen. Haravointiryhmät lähtivät kukin taholleen. Minä jouduin Luostarisen kanssa vetovaunuhallin luo vartioon. Sen verran saimme ruotsalaisen tykistön vänrikin puheesta selvää, että miehemme olivat hiihtäneet tavallisuudesta poiketen pitkin jäätä yksikölleen ja tavanneet kolme poikkilataa,

jotka tulivat meidän kohdalta miinakenttään. Viipymättä suoritettu hälytys oli pannut koko tämän puoleisen rantakaistan valmiustilaan. Olipa läpi tullut joukko kuinka suuri tai pieni tahansa, suuria se ei pystyisi aikaan saamaan.

Kymmenen minuuttia sen jälkeen, kun tykistön vänrikki oli työntynyt toimiston ovesta sisälle, olivat nukkumassa olleet miehet juoksemassa paikoilleen. Painelin Luostarisen rinnalla kohden pitkänomaista rakennusta, josta olimme tehneet sekä piiskatykkiemme vetovaunuille että autoillemme tallirakennuksen. Tuo kolmensadan metrin matka tahtui nopeasti. Työnsin kaverin rakennuksen toiselle puolen, itse otin tienpuoleisen laidan.

Vartioaikaani häirinneet repaleiset pilvet olivat kerääntyneet kauas taivaanrannalle, kuun paistaa mollottaessa täydeltä terältä. Taivaanranta ounasti lumisadetta päivän kuluessa. Silloin jäljet peittyisivät. Läpi tullut partio oli siis löydettävä ennen sadetta.

Seisoin rakennuksen nurkan varjossa ja tähystelin silmä kovana päädyistä alkavaa aukeata. Noin viisikymmentä metriä kertyi matkaa metsänlaitaan, kun taas vasemmalle aukea jatkui suorakaiteen muotoisena noin neljäsataa metriä. Ainoastaan valtava heinäpieles, keskellä aukiota, sulki pieneltä osalta näkyväsyyden.

Katseeni kiersi tien laidasta yli edessä olevan aukean ja siirtyi kauas vasemmalle, missä hanki hohti kuun pettevässä valossa. Pari kertaa pakka-

Korpisoturien lepoetki rakovalkean ääressä

nen oli paukuttanut rakennuksen nurkkahirsiä saaden minut säpsähtämään. Tiesin kaverinkin toisella puolen rakennuksen puristavan kivääriään tavallista lujemmin, silmiensä tuijottaessa kiinteästi aukion laitoja.

Nyt aivan varmasti kuului suksien suhinaa metsästä. Jännitin aistini äärimmilleen, mutta silmiini ei sattunut liikettä. Jälleen kuului kuin oksa olisi katkenut. Laskeuduin polveni varaan. Varmistamaton kiväärini nousi korkeammalle. Vain jonkinlainen häivähdyks aukion laidassa ja Ukko Pekkanen olisi jyrähtänyt.

Tuo oli pakostakin suksien rahinaa, olin siitä aivan varma. Mutta missä ihmeessä ne hiihtivät? Varjokaan ei liikkunut.

Äkkiä huomasin Luostarisen hiipineen päädyn varjossa aivan eteeni.

— Kuuletko? Taas, ne ovat tuossa metsikössä. Vai valehtelevatko minun korvani?

— Vai olisivatko meidän poikamme lähteneet seuraamaan niitten latuja.

Seisoimme vaiti. Vain tuuli kohahti silloin tällöin. Tähdet taivaalla alkoivat vaalentua. Oli sarastamassa aamu.

— Kuule, seiso sinä täällä. Minä menen tietä myöten kuulostamaan. Jos poikia tulee, sano heille etteivät ammu, supatin kaverille.

Työnnyin yli tien. Ojaa myöten kyyryssä kulki- en lähestyin varovasti metsäniemekettä. Jos siellä oli vihollinen, huomaisi se minut kohta ja alkaisi ampumisen. Mutta kerranhan se vain kirpaisee.

Jatkoin etenemistä. Matka tuntui kuluvan perin hitaasti. Meni ainakin viisitoista minuuttia, ennen kuin saavutin sen kohdan tiestä, joka oli puitten suojaama. Makasin hetkisen hiljaa, katseeni kiersi puu puulta metsän laitaa. Ei tuntunut huikaiseva pakkaneen, ei kovaksi poljetun tien laitapenkka, olin saalistusmatkalla.

Syöksyin muutamalla hyppäyksellä yli tien. Nyt ne olisivat voineet ampua, jos kerran tuolla olivat.

Hitto nyt! Katsoin rävähtämättä pientä kumparetta. Piru vieköön, siellä hiihti joku ja sillä oli kiire. Mutta sehän tulee kohden! Ryöpsähdin konttalleni. Kivääri lennähti poskelle, peukalon koettellessa vaistomaisesti varmistinta. Poissa oli, sen kun vain etusormen koukistus.

Aseeni piippu seurasi lähestyvää hiihtäjää. Viisikymmentä metriä, neljäkymmentä, kolmekymmentä. Nyt! — Ruumistani kihelmöi. Hengitys salpautui kurkkuun.

— Tunnussana!

En tuntenut omaa ääntäni. Miksi en ampunut? Miksi kysyin tunnussanaa.

— Älä huuda, helvetti.

Katsoin äimistyneenä sarastavan aamun kelmeässä valossa ohitseni suhahtavaa Kyyrösen Jussia, vetovaunun ampujaa. Hiki helmeili otsallani. Kun sumussa näin hänen hahmonsia kiertävän kilpahiihtäjän vauhdilla hallirakennusta ja painuvan ison aukean vasempaan laitaan.

Nousin horjuen pystyyn. Olin ollut ampumaisilani parhaimman kaverini. Mikä oli se voima, joka sai minut huutamaan tunnussanaa? Miksi en ampunut, vaikka hahmo liikkui aseeni jyvällä?

Kuljin vavisten vartiopaikalleni, Luostarisen luo. Päässäni ei selvää ajatusta, eivätkä jalkani meinanneet kantaa.

— Jussi taitaa olla jäljillä. Painui kuin tuli olisin hännässä ollut.

Luostarinen nojaili nurkkapieleen ja tähysteli tummahkoa metsänrintaa. Olisin voinut huitaista aseeni tukilla kaveria. Niin minusta tuntui. Pahalle koko maailma.

Painuin oven sisäpuolelle ja sytytin savukkeen. Huomasin käsieni vapisevan. Väristys kävi läpi ruumiini ja tuntui helkkarinmoinen pakkaneen.

Tupakka nyrkissä tulin jälleen ulos. Katsoin pitkin aukiota. Vasemmasta laidasta erosi tumma hahmo, joka rivakasti lähenei joskus tehtyä latua pitkin. Vain hetki ja tuo kannakselainen, Kyyrölän kylän notkea poika oli vierellämme.

Turhia hätäilemättä hän otti olaltaan piippu alaspäin riippuvan kiväärin kainaloonsa, vetäisi luskosta ja urahti:

— Taitavat olla tuossa pieleksessä!

Enempää puhumatta, vauhtiaan kiirehtimättä hän painui jälleen tielle ja kumpareen kautta metsikköön. Katsoimme oudoin tuntein noin kolmen sadan metrin päässä olevaa lumista heinäsuovaa.

Alunperin Jussi ja pari hänen toveriansa olivat ottaneet sukset, hiihdelleet Rikkosen vartiopaikan kautta jälle ja seuranneet latua niin pitkälle, kunnes löysivät vihollisen partion jäljet. Sitten he kiersivät tielle ja oikaisivat metsikköön, jossa huomasivat jälkien menevän heinäsuovaa kohden. Miehet jäivät vartioon Jussin lähtiessä ottamaan selvää, jatkuivatko ladut aukion toisessa laidassa. Ja kun hangen pinta oli koskematon, täytyi vihollisen olla aukion keskellä heinäpieleksessä. Saalis oli kierretty, jäi vain ampuminen.

Oli hiljaista ja kuten odotusta luonnossakin. Aikaisempi tuulikin oli melkein lakannut. Aamupäivän harmaa kalpeus tunki pois edestään kuumatamon hopeista hohtoa. Olimme laskeutuneet polvillemme, aseittemme piippujen osoittaessa kohden heinäsuovaa. Tyhjä tunne kouri sisälläni, ja olin näkevinäni Jussin vieläkin porhaltavan vastaani metsäiseltä kumpareelta. Ei ollut sama, kenet ampui.

Hiljaisuus jatkui. Kaikki näytti pysähtyneen, kunnes metsänlaidassa räjähti. Kolmesta kivääristä pamahti yhteislaukaus, jonka kaiku kiiri kauas kuulakkaassa aamussa.

Samanaikaisesti, kun heinäsuovan yläosasta pölähti lunta ja laukauksen ääni vielä väräjäi ilmassa, irtosi puitten siimeksestä hurjaa vauhtia hiihtävä mies.

— Katso hullua. Keskelle aukiota!

Tunsin Kyyrölän pojan. Nopeasti kuin hirvenhiihdossa lykki hiihtäjä latuja pitkin kohti heinäpielestä. Vielä viisikymmentä metriä ja lumipinta pölähti, uskalikon iskeytyessä maihin.

Jälleen painostavaa hiljaisuutta. Jännitys leijaili aukion yllä, odottaen vain purkautumista.

— Iti sutaa pa ruski soltaat. Ruki veer!

Se oli Jussi, joka keuhkojensa koko voimalla hihkasi nuo komentosanat. Ne eivät varmaan olleet oikein lausuttuja, mutta heinien sisällä kyyhöttävät tajusivat takuulla, mistä oli kysymys.

Jo repesivät heinätkin. Kaksi valkopukuista olentoa ryntäsi pieleksestä, että säpsähdimme. Niiden tulta syöksevät konepistoolit tupruttivat lunta kaukaa Jussin takaa. Mutta samalla kuului myös kaksi melkein perättäin ammuttua kiväärin laukausta. Vain pienet tulen lieskat maassa makaavan Jussin edessä juorusivat, että hänen tarkka Ukko Pekkansa oli tehnyt tehtävänsä. Toinen valkopukuista lysähti kasaan kuin tyhjä säkki, toisen huutaessa hirvitävästi ottaessaan muutamia askeleita, kunnes hänetkin pakkaslumi kahmaisi syliinsä.

Mutta kaksi miestä ei hiihdä kolmilla suksilla! Siis heinien sisällä oli vielä ainakin yksi, ellei useampiakin. Jälleen kaikui hämäräisessä aamuilmassa Jussin terävät kutsusanat.

— Miksi ne eivät antaudu?

— No kuka sitä nyt uskaltaa Suomen valkopan-diitille antautua. Nehän kuulemma repivät silmät päästä.

— Älä viitsi. Minusta vain tuntui niin turhulta tuollainen, tapattaa nyt itsensä suotta päin.

Hurja "uraa" huuto katkaisi sanani. Heinät vain sinkoivat pitkin hankea, kun jälleen kaksi rotevaa, valkoisiin puettua miestä ryntäsi summittaisesti kohden metsän reunaa. Terävät konepistoolin sarjat iskivät sinne tänne hangelle, nostattaen hienoisien lumiryöpyn. Kumea kiväärin pamahdus, ja toista valkopukuista hyökkääjää ei enää ollut elävien kirjoissa. Mutta toinen oli sitä nopeampi. Pitkällä harppauksella hän lennähti pienen lumikohoutuman taakse ja kaksintaistelu kiväärin ja konepistoolimiehen välillä alkoi. Aseet lauloivat ja ilmassa ujelti nikkeliä. Välimatka oli vain noin kaksikymmentä metriä.

Emme uskaltaneet toverimme vuoksi ampua, sillä taistelijat olivat meistä katsoen liiksi linjassa.

Seurasimme kuin huumautuneena näytelmää. Näkyä, joka oli kaameudessaan vertaansa vailla. Nuo miehet taistelivat varmasti henkensä puolesta ja toinen heistä oli jäävä hangelle voitettuna. Mutta jos vihollinen voittaisi, hän ei Luojan suuressa kirjassa monta lehteä kerkeäisi kääntää, kun jo hänellekin tulisi muutto. Samassa loppuikin taistelu. Yhtä äkisti kuin se oli alkanutkin. Valkopukuinen konepistoolimies näytti suorastaan kohoavan lumesta ilmaan, aseensa vajettaessa ja elämän virratessa pois koukistuneista käsistä.

Toisiakin meikäläisiä alkoi ilmaantua hiihtäen aukion kahta puolta. Kymmenet aseet osoittivat heinäpielestä, jota ketju lähestyi lähetymistään. Aikaillen ja hitaasti liukui suksi, mutta välimatka lyheni. Jo sohausi ensimmäinen kiväärillensä heiniä. Ei liikettä, ja niin painui ukko isoon onkaloon, jonka vihollispartion miehet olivat ehtineet pielekseen tehdä. Onkalosta löytyi kaksi isoa paristolamppua, radiolähetin ja meidän puoleisen rannan täydelliset kartat. Avaamaton eväslaukku, josta muitten ruokatarpeitten ohella pisti esiin vodkapullo.

Kello näytti puolta yhdeksää. Tilanne oli päättynyt, hangella virui neljä erikoiskoulutuksen saanutta arojen poikaa, joista viimeisen taistelijan kauluksessa näkyivät kapteenin arvomerkki. Arvoituksiksi jäi, kuinka he olivat tulleet miinakentästä läpi räjäyttämättä sitä.

— — —

Kello oli yksi päivällä. Leppoisa lumisade puutoili hiljakseen karhealle hangelle ja peitti hitaasti aamuisen taistelun jäljet. Maantiellä, kämpämme edustalla, seisoskeli yksinäinen panssarijääkäri reppu selässä ja odotti Tulvojalta tulevaa lomalaisten autoa. Matka Uunitsan kautta Käppäselkään veisi miehen junaan, ja kahdentoista vuorokauden loma oli edessä. Kannakselaishylän, Kyyrölän peloton poika siinä oli lähdössä aamuisten urotekonsa palkkaa nauttimaan. Sota oli julmaa, ja ilon hetket niin kovin lyhyitä. Toisen kuolo oli toisen leipä.

Talvisodan aattopäivinä perustettiin Tohmajärven miehistä Er.P 12, joka sitten heti sodan syttyttyä joutui ankariin taisteluihin rajan pinnassa. Joulukuun 12. päivänä pataljoona kävi raskaan taistelun Hähnijoen maastossa, taistelun, jonka tapahtumarikkaita vaiheita kirjoittaja seuraavassa kuvaa.

OLIN YKSI niistä Suomen armeijan reserviläisistä, jotka saivat kutsun saapua 8.10.1939 kokoontumispaikkaansa Tohmajärven silloiselle suojeluskuntatalolle.

Tultuani Tohmajärvelle oli tunnelma mitä kuummin ja korkein. Arvailua ja hiljaista keskustelua tuttujen kanssa siitä, mitä mahtoi olla tulossa. Mieliala oli vakaa ja päättäväinen. Turhia hälyjä ja soraääninä ei kuulunut missään.

Kellon lähetessä 22 astui juhlasaliin majuri Ruusuvuori, silloin Pohjois-Karjalan sk-piirin sotilasohjaaja ja tiedusteli Tohmajärven poikien kokoontumisen syytä. Vastaus tuli kuin yhdestä suusta: "Rajoille vartioon!" — "Kyllä päästään", oli vastaus. Tämän jälkeen järjestäydettiin ulkona, ja sitten marssittiin Tohmajärven asemalle. Puolenyön tienoissa tuli kuljetusjuna, ja Tohmajärven poikien matka tuntematonta kohti alkoi.

Junamatka oli lyhyt, purkaus Joensuussa ja sitten majoitus lyseolla, jossa oltiin pari vuorokautta. Tänä aikana perustettiin pataljoonamme, jolle oli herrojen kirjoissa annettu nimi Er.P 12 ja jonka 1. komppaniaan tulivat Tohmajärven miehet päällikkönään reserviluutnantti Rasi. Kertoja sai pk-ampujana paikan 1. komppanian I joukkueessa. Joukkueenjohtajana oli kansakoulun opettaja, reservinrikki Karhunen Pielisjärveltä. Joensuussa ei ehditty vanheta kahta päivää enempää. Juna vei mei-

Tauno Pirhonen

dät Lieksaan, josta muodostui tuleva harjoituspaikkamme Venäjän ja Suomen välisten neuvottelujen ajaksi.

Olo Lieksan harjoituskeskuksessa oli meille hyödyllinen ja opettava; siinä vaihtelivat harjoitukset, maaston ja aseiden käyttö sekä myös työpalvelu paikkakunnan pelloilla, sillä melkein kaikilla oli perunat vielä maassa ja viljaa puimatta. Näissä töissä oli suuri apu Er.P 12:n miehistä.

Komppaniamme pääosat majoittuivat maanviljelijä Kiiskisen taloon, jonka isäntä kuului joutuneen jonnekin Pankajärven puoleen. Talon ehtoinen emäntä taas kävi päivisin Lamminkylän Mäntylässä lottatehtävissä. Hän oli ohimennen mainiten Tuupovaaran keisarin Ukko-Pekka Vatasen tytär Eeva. Hän teki hyväksemme mitä suinkin voi avarissa suojissaan. Meitä rajojen vartijoita oli hänen kodissaan noin 80 miestä, joten perhettä hänellä oli riittämiin asti. Tämä aika on meille ja erittäin allekirjoittaneelle lähtemätön muisto, sillä talon emäntä lähetti vielä sodan aikanakin meille Kuhmoon paketin, jossa oli muun hyvän ohella valkoiset villalapaset ja villaiset polvensuojukset, jotka ankarassa pakkasessa olivat enemmän kuin tarpeen. Jos tämä kirjoitukseni hänet tavoittaa, niin sotilaan lämpöinen kiitos tulkoon hänen osakseen vielä kerran siitä, mitä hän teki meidän kaikkien hyväksi!

Eräänä marraskuun iltana vietimme tavanmukaista hartaushetkeä. Tähän tilaisuuteen ilmaantui vanhahkon näköinen reserviluutnantti komppanianpäällikkö Rasin seurassa. Hän kuunteli arvokkaan ja oppineelta vaikuttavan näköisenä iltahartautemme loppuun, jonka jälkeen hän ilmoitti saaneensa määräyksen ottaa komppaniamme päällikkyden vastaan. Hän esitteli itsensä res.luutnantti Esa Kauppiseksi, siviilissä Nurmeksien yhteiskoulun rehtori.

Uuden päällikkömme otettua tehtävänsä vastaan alkoi elämässämme uusi vaihe. Koulutuksen painopiste siirtyi nyt maastoharjoituksiin ja ampumiseen. Erikoisesti muistan erään pakkasaamun, jolloin oli harjoiteltu maaston hyväksikäyttöä, ja eräät ehkä eivät komppanianpäällikön mielestä suoriutuneet siitä kunnollisesti. Kauppinen sanoi silloin:

— Poijaat, se on sillä lailla, että kunhan alkavat vihollisen kuulat korvissanne vinkua, niin sitten se ehkä onnistuu maastonkin käyttö nykyistä paremmin. Ja nyt lähdetään, poijaat, ruualle!

Siinä olivat lyhyesti sanottuna sen hetken tarpeet.

Antinpäivään kun ehdittiin ja radiossa kuultiin, että neuvostosotilaat olivat monissa paikoissa hyökänneet rajamme yli, niin jopahan joku joukosta muisti ärjäistä, että nytkö se "Antti jo aisoilla ajapi!"

Kohta saapui Esa Kauppinen ovelle sanoen:

— Lähdetäänpäs, poijaat, nyt tosiharjoituksiin!

Minulle hän antoi ensimmäisen sodanaikaisen käsken, joka kuului suunnilleen näin:

— Sinä määät heti it-vartioon Kiiskisen aijan perään aakkospylvään juureen!

Hän ripusti vielä kiikarinsa kaulaani ja lisäsi:

— Kun näät lentokoneen suapuvan tännepäin, niin anna vuan pk:n paukkua kohti!

Löin kantapääni yhteen ja sanoin:

— Tapahtukoon tahtonne, herra luutnantti!

Aamuhämärän aika 30.11.1939 oli majapaikasamme hiukan tavallisesta poikkeava. Naisten silmät olivat itkusta punaiset. Miehistä osa kisaili, osa oli ehkä vakavissaan, mutta en yhdenkään miehen silmiä havainnut kosteiksi. Joku sanoi, että ”kyllä se nyt tämä helkkarin piina ainakin loppui” tarkoittaen pitkää reservissäoloaikaa.

Päivä kului, mutta hitaasti. Lamminkylän lottakanttiin kutsui meidät lähiseudun majapaikoista ottamaan heidän kaikki myytävänä olevat tavaransa mukaamme rintamalle. He jakoivat kaiken ilmaiseksi sanoen, että tavarat ovat heiltä lahjoina meille. Kyllä tupakat, karamellit, kirjoitusvälineet jne. menivät äkkiä. Minun osakseni sattui puolen kilon verran vesirinkilöitä. Rinkiläpussin ojensi minulle joku lähiseudun kirkkoherran tytär. En tiennyt hänen nimeään, näin vain hänen vakavan katseensa hänen toivottaessaan onnea matkaani. Kiitin häntä ja kiitän vielä nytkin, ken hän sitten lieneekin.

Aikaraudan osoittaessa 22 tuli autokolonna, johon nousimme, ja matka kohti rajaa alkoi. Näin irtautui Er.P 12 Lamminkylästä täysilukuisena, mutta ei palannut siltä matkalta, jolle nyt lähti, enää täysilukuisena.

Taisteluun edettäessä

Autokolonna jätti meidät aamuyöllä Lieksan—Kivivaaran tien varteen Nurmijärven kylään. Tehtävät alkoivat heti. Vänrikki Karhusen joukkue, johon kuului, sai työkseen varmistaa Kuhmoon johtavan tien suunnan silloisen viimeisen mökin takana. Kaivoimme ensimmäiset asemat vielä aamutuntien aikana. Mökissä oli talonväki kotona, mutta viimeistä yötä. Päivän tultua aukeni heillekin evakkotie. En muista asukkaiden nimeä, mutta ystävällisesti he ottivat meidät, noin 20 miestä, tupaansa. Yhden ryhmän jätimme aseisiin vartiioon.

Joulukuun 1. päivä kului varustustöissä Nurmijärvellä. Herramme pohtivat sillä aikaa alkanutta tilannetta. Söimme kenttäkeittiöstä sota-aikaisen hernekeiton, jota sillä kertaa riittikin komppaniallemme neljäksi vuorokaudeksi. Huollolta menivät nimittäin konseptit kerta kaikkiaan sekaisin, ja seuraava soppa saatiin vasta 5.12. Tänä aikana ehti porukkamme tulla jo monta sotakokemusta rikkaammaksi.

Hännijoen taistelu

Mäntylän tukikohdan liepeillä useita vuorokausia käytyjen taisteluiden jälkeen pystytimme 11.12.1939 iltahämärässä telttamme eräseen mäntytaimistoon. Kukaan ei ehtinyt vielä nukkua. Puhelimme yhtä ja toista päivän tapahtumista vänrikki Karhusen kanssa mm. perhesuhteistamme. Hän ennätti sanoa, ettei häntä mikään muu harmita tässä sotahommassa kuin se, jos hän sattuisi kaatumaan, sillä häneltä jää silloin kaksi pientä poikaa, kun teltan oviaukosta samassa törmäsi komppanian lähetti karjaisten:

— Karhusen joukkue pikamarssissa Mäntylään. Komppania kokoontuu sinne ja heti!

Se huuto maksoi meille ”keitot ja kylvyt”, käyttäkseni vanhaa vertausta. Purimme nopeasti teltan ja läksimme pimeässä yössä harppomaan komppaniaan, sillä olimmehan melkein kilometrin päässä kokoontumispaikasta. Siellä odotti Kauppinen Esa meitä muun komppanian kanssa. Joukkueenjohtaja käskettiin puhutteluun. Hetken kuluttua Karhunen palasi ja ilmoitti edessämme olevan yön kestävästä koukkausmatkan vihollisen selustaan.

Niin lähti Tohmajärven poikien melkein 200-päinen joukko, ryhmät viimeisen kerran täysilukuisina, solumaan hiljaa lumisen metsän kätköihin. Joukossamme oli miehiä muistakin pitäjistä, mutta suurin osa oli tohmajärveläisiä.

Kiersimme kaukaa vasemmalta rintamalinjan taakse, saavutimme niin sanotun Hännijoen vesistölinjan ja läksimme hiljalleen solumaan jokivartta alaspäin. Meitä ei vihollinen huomannut koko tämän lähestymisvaiheen aikana, ennen kuin olimme melkein maantiessä kiinni monta kilometriä vihollisen selustassa, Hännijoen sillankorvassa, jossa maantie menee yli Hännijoen Kivivaaraan päin.

Komppanianpäällikkö otti nopeasti joukkueenjohtajat luokseen. Satuun olemaan aivan vieressä ja kuulin, kun hän antoi käskyn, josta ilmeni, että tehtävämme on heittää siltä puolustava vihollinen pois tieltämme siten, että yksi joukkueista ylittää tien ja etenee sen vasenta puolta, yksi jää selusta-

varmistukseen sillan kahden puolen, ja kaksi joukkuetta etenee tien oikealla puolella. Edessä olevan vihollisen lyötyämme jatkamme hyökkäystä kohti Mäntylän linjaa, siis kohti sitä paikkaa, mistä olimme illalla tälle retkelle lähteneet.

Alkoi Hähnijoen taistelu kellon näyttäessä 7.30.

Komppaniamme väpelinä oli ylikersantti Jaakko Karhumäki. Minulle antoi ryhmänjohtaja, alikersantti Vanhanen tehtäväkseni seurata kiinteästi pk:n kanssa maantienojassa vänrikki Karhusen joukkuetta.

Syöksyin pk:n kanssa kohti maantietä ja olin saavuttamaisillani sen, kun huomasin, että tien toisella puolella oli suuri kivi ja sen ympärillä ainakin kolme vihollista, jotka hämärän läpi alkoivat meitä ampua.

Nyt tuli komppaniamme väpelin vuoro toimia. Hän sattui olemaan tällä kertaa mukana ja ehdotti minulle, että kootaan varsikäsikranaatit lähimiehiltä ja että hän tuhoaa pk-tuleni suojassa kiven luona olevat viholliset käsikranaateilla.

Neljäs käsikranaatti teki vasta tehtävänsä. Kun kiven ympäryks hiljeni, oli tie meille aukaistu, ja hyökkäys saattoi jatkaa.

Syöksyin heti maantienojaan ja huomasin siinä puhelintapsit. Otin vaistomaisesti puukon tupesta ja katkaisin tapsit. Koukkauksemme tuli viholliselle täydellisenä yllätyksenä. Olimme heidän huoltoporukkansa kimpussa. Heillä oli kyllä miehiä siellä täällä varmistuksessa tien kahden puolen, mutta niiden kohtaloiden ratkaisussa emme ehtineet ainaakaan vanheta. Eteneminen jatkui nopeasti.

Tässä vaiheessa joudun kertomaan vähän omistakin otteistani, mutta en voi niitä sivuuttaakaan. Komppaniamme alkuhyökkäys sujui verrattain loistavasti. Olimme edenneet noin puolen kilometriä ja juoksimme pk:n kanssa ojaa pitkin aina silloin tällöin ampuen, kun äkkiä maantienoja päättyi mutkassa olevaan sorakuoppaan ja putosin kolmen

vihollisotilaan syliin. Kuoppa oli parahiksi miehen syvyinen, niin että venäläiset seisoivat piippalakit maanpinnan tasalla. Kiväärinsä olivat penkan päällä minua kohti. Ruotopistimet kun heilahtivat, niin silloin tajusin, että kaveritpa sattuiivat tällä kertaa liiankin liki. Yksikään heistä ei ehtinyt tarttua aseeseensa, kun vaistomaisesti jo vedin pk:ni liipaisinta. Patruuna ei lauennut — ja kuten sittemmin totesin — oli viimeksi ampumani sarjan hylsy jäänyt vinottain syöttöaukkoon.

Ei lauennut siis minun aseeni, mutta ei vihollistenkaan, sillä he ehtivät tuskin todeta, mitä tapahtui, kun olin jo ponkaissut kuopasta ylös ja sitä kyytiä lähellä olevan kannon suojaan, jossa sain kotelosta ulos pistoolini. Loppuselvytys kävi nopeasti, ja jälleen oli tiemme siltä kohdalta auki.

Tästä rytkästä selvittyämme oli seuraavassa tienmutkassa edessämme kaksi venäläisten kenttäteittä, ja niiden vetohevoseset puissa kiinni. Toisella puolen tietä oli heillä tykki. Kun hyökkäyksemme alkoi lähestyä kenttäteittä, käänsivät tykin äärellä olevat miehet sen ympäri ja alkoivat ampua meitä suoralla suuntauksella. Etäisyys oli noin 100 metriä. Silloin tuntuivat mättäänkolot rakkailta! Kauempana tiestä oikealla etenevät miehemme pääsivät ampumaan tykkejä suoraan sivusta, jolloin tykkimiehet jättivät tykkinsä ja juoksivat suolle karkuun. Tämän kun Kauppisen Esa huomasi, hän huusi: — Älkää veljet ampuko noita hevosia, viedään tykki niillä mennessämme Mäntylään. Näin hyvin eivät tapahtumat kuitenkaan luistaneet.

Etenimme näistä keittiöistä vielä noin 50 metriä. Silloin kuului oikealta ammunnan keskeltä huuto:

— Komppanianpäällikkö haavoittunut!

Tarkkasin toisella korvallani, mitä tuleman piti ja makasin multavallin vieressä ampuen pk:lla edessä olevaan mäkeen, jossa venäläisiä oli suuret joukot. Tässä asemassa oli joukkueeni johtaja, vänrikki Karhunen aivan vieressäni ja sanoi vakavasti meille, että olisimme varovaisia. Samalla kuulin vielä Kauppisen huutavan:

— Vänrikki Karhunen, olet komppanianpäällikkö. Minä haavoituin.

Taistelusta palattaessa. Haavoittunut aseveli ahkiassa

Toistin tämän Karhuselle. Hän arvosteli tilanteen sellaiseksi, että antoi komppanialle käskyn vetäytyä hieman taaksepäin. Ammuin hänen kanssaan vielä vähän aikaa, kunnes hän sanoi, että nyt mekin lähdemme. Ennätimme vähän kohottautumaan, kun luoti tapasi Karhusen ja hän kaatui minun kanta-päilleni sanoen: "Voi, pojat." Nämä olivat hänen viimeiset sanansa.

Tämä tapaus oli minulle — näin alkusodassa — enemmän kuin menetys, sillä hetken tuntui siltä, kuin olisi kaikki elollinen minussakin sortunut ja tilalle astunut tyhjiys. Mutta aikaa ei ollut liikoihin miettimisiin. Kolmantena meitä oli siinä maastokohdassa, josta lähdimme perääntymään, sotamies Rummukainen. Syöksyimme noin 20 metriä mutkittellen taaksepäin. Katsoimme vielä taaksemme jäänyttä Karhusen ruumista, jolloin Rummukainen päätti, että hän hakee Karhusen kiväärin, koska tällä oli ollut uusi "Ukko-Pekka." Rummukaisen omasta kivääristä oli aikaisemmin ammuttu puuosat säpäleiksi, kädessään oli melkein vain pelkkä kiväärinpiippu. Ennen kuin ehdin edes vastata hänen aikeeseensa, oli hän jo syöksymässä kohti varmaa kuolemaa, sillä lumi vain pöllysi hänen kintereillään. Mutta poika oli hetken kuluttua taas luonani uusi komea ase kädessään.

Tilanteemme sai samalla hetkellä jo entistäänkin pahemman käänteeseen. Alikersantti Juho Tenhonen oli erään männyn juurella ja sanoi minulle, että tuolla mäessä kiipeää vähän tankin ajotornin päälle. Hän sai kuitenkin laukauksellaan miehen pudotetuksi. Katsoin hänen osoittamaansa suuntaan ja totesin, että uusi ajuri pyrkii samaan kohtaan. Ammuin pk:lla sarjan, ja siihen vaipui sekini mies. Hetken kuluttua oli kolmannen vuoro. Neljäs oli jo nopeampi ja pääsi kuin pääsikin sisään. Kohta alkoi ennen näkemätön otus vyöryä mäkeä alas meitä kohden.

Jos sen vaunun ajaja tiesi varmasti, että me emme olleet miinoittaneet maantietä, niin komppaniamme olisi ollut tuhon oma. Mutta hyökkäysvaunu tuli niin hitaasti, että me, vaikkakin jo lopen uupuneina, jaksomme perääntyä raahaten haavoittuneita mukamme. Kaatuneet, kaikkiaan 8 miestä, jäivät sinne. Yhden kohtalona oli jäädä jalka poikki ammuttuna, mutta muuten täysin elävänä odotamaan kohtaloaan. Hän, sotamies Herman Pennanen, oli viimeksi sotamies Veli Korhoselle sanonut, että vie hänen kiväärinsä pois ja jätä hänet tähän, koska hän ei yksin jaksaisi kuitenkaan häntä pois kuljettaa. Herman Pennanen oli myös Tohmajärven poikia.

Tasan kaksi viikkoa myöhemmin, tarkemmin sanottuna Tapaninpäivän iltana, pääsimme tälle samalle alueelle, johon kaatuneemme olivat jääneet. Aloimme heti pimeässä etsiä heitä. Muut löysimmekin sotamies Toimi Kinnusta lukuunottamatta. Kinnusen perheestä kaatui sodissamme kaikkiaan neljä veljestä. Toimi oli heistä ensimmäinen. Kaikki nämä vainajamme oli riisuttu alusvaatteisilleen ja vähän mullalla peitetty.

Hermann Pennanen tuskat oli lopetettu työntämällä pistin vatsan kohdalta läpi vartalon.

Murtumaton MANTSI

Laatokan Meripuolustuksen alueeseen kuulunut Mantsin linnakesaari joutui heti Talvisodan alettua vihollisen rajujen hyökkäysten kohteeksi. Mantsin miehet torjuivat kuitenkin vihollisen yritykset ja saari säilyi suomalaisten omistuksessa sodan loppuun saakka.

MANTSI, rannanläheinen saari Laatokan koillispuolella, Suomen itäisin linnake Talvisodassa, pysyi murtumattomana sodan loppuun saakka.

Laatokan Meripuolustuksen komentaja, silloinen eversti E. I. Järvinen kirjoittaa päiväkäskyssään 12/19.3.1940:

"Laatokan Meripuolustuksen sotilaat. Te olette kaikki täyttäneet velvollisuutenne mitä parhaimmalla tavalla. Tahdon kuitenkin mainita erikseen — — Mantsinsaaren miehet, jotka kantoivat raskeimman taakan päättyneen sodan aikana. — — Me olemme ylpeitä Mantsinsaaren miehistä, jotka torjuivat monin kerroin ylivoimaisen vihollisen hyökkäykset ja häiritsivät tehokkaasti sen armeijakunnan selkähäyhteyksiä. — — Lunkulansaaren — — ja Uuksalonpään taistelut jäävät ylväiksi muistoiksemme. Jokaisen niihin osallistuneen rinta täyttyköön ylpeydellä kuullessaan mainittavan nämä nimet."

Ehkäpä muutamat sotapäiväkirjan otteet sodan alkupäivinä Mantsiin tekemältäni komennusmatkalta voivat osaltaan valottaa murtumattoman Mantsin taistelua. Siksi rohkenen niitä tähän jalentää.

3.12.1939 (Sunnuntai). Pitkärantaa evakuoidaan. Salmin palavat kylät loimuavat taivaanrannalla; ne antavat järkyttävän tunnelman evakuoinnille. Siirtoväkeä saapuu jatkuvasti rajapitäjien eri kylistä jalan, hevosilla, autoilla, jopa laivallakin. Vain harvat heistä ovat päässeet jatkamaan Uuksulta matkaa junassa. Tien täydeltä tulee, väsyneesti kävellen täpötäysien kuormarekiensä perässä, mylvi-vine karjoineen, kilometrien pitkänä virtana, naisia, lapsia ja vanhoja miehiä, kasvoillaan viime päivien järkytys. Ääneti kulkevat, nuo vilkkaat salmilaiset ja impilahtelaiset itäkyliltä. Joskus parahtaa lapsi itkuun. Heitä saattelee loimuava taivas: kodit palavat. Nyt tarvittaisiin nuoria miehiä. Mutta heidän

täytyy olla rintamalla, siellä tulensuunnassa, verisissä viivytystaisteluissa. Kastan poliisivartiokonttorissa nuoren äidin lapsen, pakomatalla syntyneen, sodan jalkoihin sotkeutuneen.

Lähden postiautolla Mantsiin. Jos rintama siirtyy lännemmäksi, tämä voi olla viimeinen mahdollisuus, viimeinen matka, sillä Salmin lohko tulee jakautumaan kahtia, välissä rintama. Aikaisemmin ovat autot ajaneet Salmin Miinalan kautta Lunkulaan. Mutta nyt on jo Lunkulan avain, Perämaan tie vihollisen hallussa. Täytyy yrittää Uuksalonpään niemen kautta. Mutta tämäkin tie on jo epävarma. Pääsemme kuitenkin onnellisesti niemen nenään. Siellä on jo sovittu moottorivene odottamassa. Kahlaten jääkylmässä vedessä saavutamme odottavan. Veneen on vaikeaa päästä avoveteen; on vahvasti jääsohjoja.

Viholliskoneen ahdistamina saavumme Pöllän vartioasemalle Lunkulansaaren luoteispäähän. Saarella on jo kolmatta päivää taisteltu kiivaasti. Vihollisen ratsujoukot ovat aamuvarhaisella päässeet murtautumaan linjojen läpi. Saapumishetkellä on tilanne äärimmäisen vakava.

Vartioaseman pari huonetta on täynnä lumipukuisia miehiä. Luutnantit Hildén ja Hongisto ovat yhtä mittaa puhelimien ääressä. Yhteyksiä rintamalle, yhteyksiä Mantsin patteriin. Tuskin olen esitellyt itseni ja luovuttanut lohkon komentajan lähettämät paperit, kun ovi riuhtaistaan auki ja sisään syöksyy kauhistunut mies. Hänen silmänsä ovat järkyttyneet kuin takaa-ajetun jäniksen, ja hänen jo tummaksi likaantunut lumipukunsa on riekaleina. Hän pysähtyy keskelle huonetta tärysten ja huutaa täyttä kurkkua: "Koko komppania on tuhottu!" Hildén kehoittaa miestä istumaan ja määrää hänelle tuotavaksi korviketta. Sitten hän kääntyy impilähdeläisen kartoittajan, vänrikin, puoleen ja sanoo yhtä rauhallisesti: "Nykänen, kokoa joukkueesi ja mene katsomaan, mitä siellä oikein tapahtuu."

Tilanne näyttää aluksi toivottomalta. Tuntuu kuin rintama olisi mennyt täysin sekaisin ja kuin

Tällainen oli Mantsi, murtumaton saari rintaman takana, vihollisen selustassa

Uuksalonpään Kaidan esteet olivat varsin vaatimattomat, piikkilankoja vain

sata miestä olisi menetetty. Mutta johtajien rauhallisuus, miesten rohkeus ja Mantsin tykkien tarkat tuli-iskut vakauttavat pian linjat. Lämpimurto tukitaan. Vain kaksi miestä on todellisuudessa kaatunut.

Juotuaan kahvinsa rintamakauhun valtaan joutunut mies alkaa kertoa, mitä on tapahtunut. Hän oli linjassa ensimmäistä kertaa, kun näki venäläisten sotilaiden ilmestyvän harvan metsän keskeltä aidalle, hän tähtäsi viidentoista metrin etäisyydeltä ja ampui. Mies ponnahti pystyyn, kohotti kätensä ja suistui lumeen. Se oli hänen ensimmäinen laukauksensa ihmistä kohti, ja se osui, ja mies kuoli. Silloin hän otti jalat allensa suuren kauhun vallassa ja lähti juoksemaan ja juoksi kaikki kymmenen kilometriä, mikä matka oli linjasta Pöllään.

(Lunkulan miehet taistelivat epätoivoisesti ylivoimaista vihollista vastaan seuraavan päivän iltaan asti, jolloin he vetäytyivät salmen yli Mantsinsaareen. Myöhemmin Lunkula vallattiin osaksi takaisin. Tämä tapahtui sen jälkeen kun Mantsin linna-

ke oli siirretty Salmin lohkolta, johon yhteydet olivat katkenneet, Valamon lohkolle, josta lähetettiin pataljoona avuksi).

Lunkulasta pääsen vielä samana päivänä moottoriveneellä Mantsiin. Otan heti yhteyden linnakkeen ylimpään, luutn. Jaakko Latikkaan, joka katkerana toteaa olevansa "Suomen vanhin luutnantti." Hän on saanut päivä- ja yökaupalla valvoa. Hän kertoo, että olen tullut oikeaan aikaan. Tänään tarvitaan rohkaisijaa. Uhka on parhaillaan hirvittävä: Konevitsan suunnalta lähestyy vihollisen 7 hävittäjälaivaa, Lunkulassa puskee päälle ylivoimainen vihollinen, toista sataa viholliskonetta on tuon tuostakin saaren päällä. "Menkää sotilaskotiin ja rohkaiskaa miehiä."

Mantsin sotilaskodissa on sinä iltana riipaiseva iltakirkko. Karut sotilaat itkevät Herran edessä. He muistelevat kotejansa ja siellä oppimaansa isien Jumalaa. Mies tai vielä harva Mantsissa oleva nainen esittää toinen toisensa jälkeen tutun virren, äidin tai isän opettaman. Lieneekö koskaan suomalainen mies veisannut voimakkaammin mukana eläen kuin nyt.

Ensimmäinen hartaushetki on klo 16, ja aamuun mennessä olemme ehtineet hiljentyä viiteen ehtoolisjumalanpalvelukseen täällä Suomen Alcazarissa. Kreikkalaiskatolliset miehet — heitä on suurin osa Mantsin sankareista — käyvät vapauttamassa luterilaiset toverinsa kaukaisistakin vartiopaikoista, Heinäluodolta asti. Uhka yhdistää.

Koko illan ja yön käy miehiä ja naisia puhumassa asioista, jotka heitä ahdistavat. Tunnonrauhan saaneina he palaavat takaisin tehtäviinsä. Tällaisena hetkenä tuntee voimakkaasti, mitä merkitsee sodassa, että omaatuntoa ei raskautakaan syytös.

Olen koko yön sotilaskodissa. Ikkunat helisevät milloin oman patterin amunnasta, milloin vihollisen lähettämästä tervehdyksestä, kynttilät lepattavat, rotatkin vikisevät hätäisesti lattian alla.

Tällaista yhtenäistä hätätilaa en vielä ole koskaan enkä missään kokenut tähän mennessä.

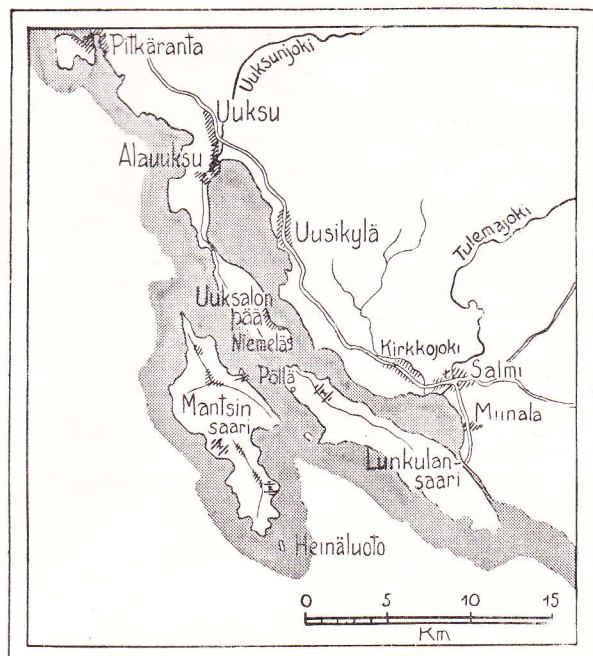
4.12.1939. Luutnantti Latikka tulee jo aamulla varhain sotilaskotiin ja tuo yllättävän viestin: Mantsi ja Lunkula siirretään Valamon lohkolle. Yhteydet Pitkärantaan, jossa on Salmin lohkon

▲▲
Mantsin patterilla tulitehoa tarkkailemassa

▲
Tällaisten hylsyjen sisältä lähti voima, jolla Mantsi piti koko Talvisodan ajan hyökkääjät kurissa

Mantsin seudun saaristo

esikunta parhaillaan, ovat katkeamassa. Minun tulisi yrittää Pitkärantaan. Valamosta tulee kaksi sotilaspappia sijalle niiden joukkojen mukana, joita siellä parhaillaan lastataan.

Tilanne on vaikea. Yöllä on ollut kova pakkanen. Moottoriveneellä ei enää pääse Uuksalonpäähän, joka on tähän saakka ollut ainoa yhteys lähimantereelle. Sitä paitsi etulinjat ovat jo ohittamassa Uudenkylän, ja pian taistellaan Uuksussa. Taisin jäädä Mantsiin. Lunkulaakin aletaan hiljalleen päivän kuluessa tyhjentää.

Näihin aikoihin saapuu Mantsiin pieni höyrylaiva "Töysä" höyryten hiljalleen mereltä päin. Sen tehtävänä on murtautua Uuksalonpään Niemelään ja hakea sieltä viimeisen kerran varusteita Mantsiin. Siinä pääsen mantereelle.

Kuljen yksinäni 18 km pitkän niemen lumihiihtäileitten putoillessa hiljalleen maahan. Talot ammottavat tyhjinä ja autioina. Jossakin on kana jäänyt navettaan, pihalla juoksentelee muutamia lampaita, tien vieressä on kuollut lehmä niskat murtuneena, ja vasikka käy riihen nurkalla kurkistamassa, onko tulija tuttu. Ei ole — se pakenee heti lumiseen metsään. Jostakin tielle jätettyjen muuttotavaroiden takaa juoksee pieni koiranpentu iloisesti hypellen ja nuolee kättäni kyllästyneenä outoon ympäristöön. Viimein sekin kääntyy takaisin kotiinsa, kylmään ja hyljättyyn.

Pistäydyn matkalla suureen karjalaiseen taloon, sellaiseen, jossa kaikki rakennukset ovat saman katon alla ja jossa pienet ikkunat ovat korkealla. Portaat nousen, matalan oven avaan linkkusalvasta ja hämärään eteiseen tullen. Pirtistä kuuluu kissan nauuntaa. Astun sisälle — vaatteet hujan hajan, kirstut auki ja niiden sisältö levällään, astiat ja ruokaa pöydällä, ikäänkuin pöydästä oltaisiin kiireesti noustu pakomatulle. On nälkä. Taitan palan leipää ateriakseni. Eteisestä astun pieneen kauppaan, jossa on vielä tavaraa runsaasti, erityisesti vaatteita ja ruoka-aineita.

Uuksalonpään pitkän niemen vaellus on vaikuttava myös siksi, että rintama on jo siirtynyt Uudenkylän ohi, joka palaa roihuten. Tykit jylisevät, ammuksukset sähköisvät ilmassa ja räjähtävät repivästi, alinomaista papatusta ja pauketta miltei vieressä, lahden toisella puolella. Tätä näkyä katselen ja kuuntelen sekavin ajatuksin erään pienen, valkean tsasounan luota. Tuntuu oudolta olla ei-kenenkäänmaalla, hyljättyssä kylässä, jossa ei ole ainoatakaan ihmistä, jossa ei yksikään talo pala.

Sensijaan Uuksunjoen varrelle vedetyt hirsivarastot on jo sytytetty. Tulilinja on osaksi siirtynyt tänne; sen saattaa päätellä käsituoliaseitten äänestä. Lumipukuiset miehet näyttävät kiireesti kaivavan taisteluhautoja palavien tukkikasojen takana. Omia vai vihollisia? Omia varmaankin, sillä eihän vihollinen käytä lumipukuja. Päätän yrittää. Pääsen helposti palavien hirsikasojen välitse omalle puolelle...

Vähän myöhemmin olen jo Pitkärannassa. Sekin jo palaa.

Koko yön valvon. En saa Mantsia mielestäni.

Reino Kalervo

"Rintama taipui arveluttavasti, ja oli suorastaan ihme, ettei se murtunut"

IV

Armeijakunnan vaiheita Talvisodassa

ME olemme seuranneet IV AK:n viivytystaistelua käyneitä joukkoja valtakunnan rajalta päävastarintasemaansa saakka, johon ne joulukuun 10. päivän tienoilla olivat vetäytyneet, Kollaan suunnassa joitakin päiviä aikaisemmin.

Tuo virallisesti "IV AK:n puolustusasema n:o 1:n" nimellä tunnettu asema alkoi Laatokasta, Kullonniemen eteläkärjestä ja kulki aluksi pohjoiseen Syskyän ja Leppäsillan rautatiealikäytävän itäpuolite maantien suuntaisena Ruokojärvelle. Sieltä se, Ruhtinaanmäen pohjoispuolite kaartaen jatkui Syskyjärvelle, kääntyi kaakkoon Pyhäjärveen ja siitä Siirantien yli Kotajärven eteläpäähän. Edelleen kulki pääpuolustuslinja Polvijärven—Saarijärven kannaksen kautta Kollasjokeen ja päättyi Kollaanjärveen. Se ei ollut mikään Maginot-linja, eipä edes verrattavissa Karjalan Kannaksen pääpuolustuslinjaan, joka muutaman betonikorsun ansiosta sittemmin sai Mannerheim-linjan uljaan nimen. IV AK:n puolustusasema n:o 1 oli vasta YH:n aikana rakennettu ohut linja, jossa oli kenttävarustuslaitteita panssari- ja piikkilankaestepätkineen vain siellä täällä. Varustustöitä oli tehty pääteiden varsilla ja kylien ympäristöissä. Kauempana asutuskeskuksesta olevat seudut jäivät varustamatta siitä yksinkertaisesta syystä, että armeijalta puuttuivat telat. Mistäpä olisi liennyt rahaa moisiin ylellisyyslaitteisiin. Eikä sitäpaitsi ollut riittävästi työkaluja. Tunnetuksi tulikin huokaus Pohjolan sota-voimista, joissa yhtä lapiota kohti oli sata miestä.

Tyypillistä Siirantien—Uomaan taistelumaastoa

Tuollainen oli asema, johon joukot olivat edestä vetäytyneet. Nyt oli viivytystaistelu ohi, oli seistävä tai kaaduttava. Varmasti kaaduttava, jos turvauduttiin yksinomaan puolustukseen, sillä eihän sen avulla koskaan lopullista voittoa saavuteta. Ei, voiton tuo mukanaan vain hyökkäys, häikäilemätön päällekkäynti! Ja hyökkäyshenki elähdyttikin sekä kenraalimajuri Hägglundia että hänen armeijakuntaansa, kaikista viivytystaistelun katkerista kokemuksista huolimatta.

Vihollinen ei edes ollut vielä päässyt kosketuksiin päävastarinta-aseman kanssa, kun ryhdyttiin suunnittelemaan suurisuuntaista hyökkäysliikettä, johon kaikki irtisaatavat voimat otettaisiin mukaan. Tarkkojen laskelmien jälkeen päädyttiin siihen, että parhaassa tapauksessa voitiin tarkoitukseen irroittaa kahdeksan pataljoonaa ja kaksi patteristoa, mutta se olikin äärimmäinen raja, mihin voitiin mennä — ja silloinkin piti hieman onnea olla mukana. Armeijakunnan oloissa oli tämä ainutlaatuinen voimaryhmä tuskin noin vain vapaasti käytettävissä, ja rintamalohkon johdossa epäroitiinkin sen irrottamista painostuksen alaiseksi joutuvasta puolustusasemasta. Kitelässä jäätäisiin silloin taistelemaan vain yhdellä pataljoonalla päälletunkevaa 168.D:aa vastaan, Syskyjärvellä kaksi pataljoonaa saisivat kestää Jaroslavilaisen divisioonan koko painon, ja Kollaalla jyräsi jo nyt yötä päivää tykistötuli, kun 56.D hellittämättä rynnisti puolus-

tajan neljää nääntymäisillään olevaa pataljoonaa vastaan. Eikä koko puolustautuvan rintaman taakse jäisi reservejä kuin kolme heikkoa pataljoonaa. Mutta kenraalimajuri Hägglund oli, kuten tavallisesti, harkinnut asian loppuun saakka ja piti järkkymättä kiinni hyökkäyspäätöksestään. Vain kaksi vaatimusta hän alkavalle hyökkäysliikkeelle asetti, sen tuli johtaa tulokseen nopeasti ja sen tuli johtaa siihen yllättäen. Vain päivästä tai parista sai olla kysymys, pitempiäaikaista painetta eivät nuo puolustukseen jäävät mitättömät voimat mitenkään voisi kestää. — Hyökkäystä varten irroitettiin 8 pataljoonaa ja 2 vajaata patteristoa!

Joulukuun 8. päivästä alkaen ryhdyttiin joukkoja irrottamaan ja kokoamaan Syskyjärven koillispuolisiin metsiin. Että juuri tämä maastokohta valittiin hyökkäyksen lähtökohdaksi johtui useammasta eri syystä. Sieltä oli 18.D:n suojaton oikea sivusta helpoimmin tavoitettavissa ja juuri siihen halusi kenraali iskun kohdistaa. Sieltä voitiin, jos äärimmäinen pakkotila niin vaatisi, nopeasti vahvistaa niin hyvin Syskyjärven kuin Kollaankin rintamanosaa. Ja lopuksi! Siellä metsä kätki kokoontuvat joukot täydellisesti suojaansa. Salassapysyminen oli ehdoton välttämättömyys, jos hyökkäyksen mieli onnistua.

Tuolla synkässä metsässä odottivat pataljoonat malttamattomina käskyä, joka päästäisi ne liikkeelle. Pakkanen kiristyi, mutta tulenteke olisi

paljastanut leirin vihollislentäjille, joten sitä piti varoa. Keksittiin sentään keino! Vuolttiin ohuita ja kuivia lastuja, jotka asetettiin taitavasti ristiin ennen sytyttämistä. Niistä ei lähtenyt nimeksikään savua ja sitäpaitsi oli kamiinan vieressä aina valmiina mies, joka tempasi savutorven irti heti kun lentokoneen surina alkoi kuulua. Tietysti telttaan tuli tällöin savua, mutta se oli pieni häirtä pakka- seen verrattuna. Varovaisuus oli tarpeen, ettei yllä- tyksiä pääsisi sattumaan. Päivisin ei valmistettu edes ruokaa, vaan tyydyttiin kuivaan muonaan. So- taa oli kestänyt jo toista viikkoa, ja jokainen oli oppinut ymmärtämään salaamisen merkityksen. — Öisin teltat ja kenttäreittiöt sen sijaan savusivat torven täydeltä, yölennot olivat näet näihin aikoi- hin vielä harvinaisia. Omat lentäjät sentään joskus kävivät häiritsemässä vihollisen leiritulien ääressä.

Mutta eivät ainoastaan hyökkäykseen osallistu- vat joukot olleet kärsimättömiä. Yhtä hartaasti odottivat myös päävastarinta-asemassa Kitelä— Ruokojärvi—Syskyjärvi puolustautuvat "Sitovan Ryhmän" eli Ryhmä Oinaan pataljoonat saarro- tuksen alkamista. Ne toivoivat siltä helpotusta tu- kalaan asemaansa. Olihan käynnissä mitä raskain torjuntataistelu pitkin pääpuolustuslinjaa.

II/JR 37, jota komensi kapteeni I. Tuominen tu- kemaan kapteeni E. Hartikaisen II/KTR 13 ja kap- teeni E. Korpikosken 3.Er.Ptri sai jo yöllä 11/12.12.

vastaansa 168.D:n ensimmäiset voimakkaat hyök- käykset Kitelässä, jossa se taisteli 10 km:n levyisellä lohkokolla. Rintama taipui arveluttavasti ja oli suo- rastaan ihme, ettei se murtunut. Tavattoman krii- tillinen tilanne aika ajoin oli, sitä on turha kieltää.

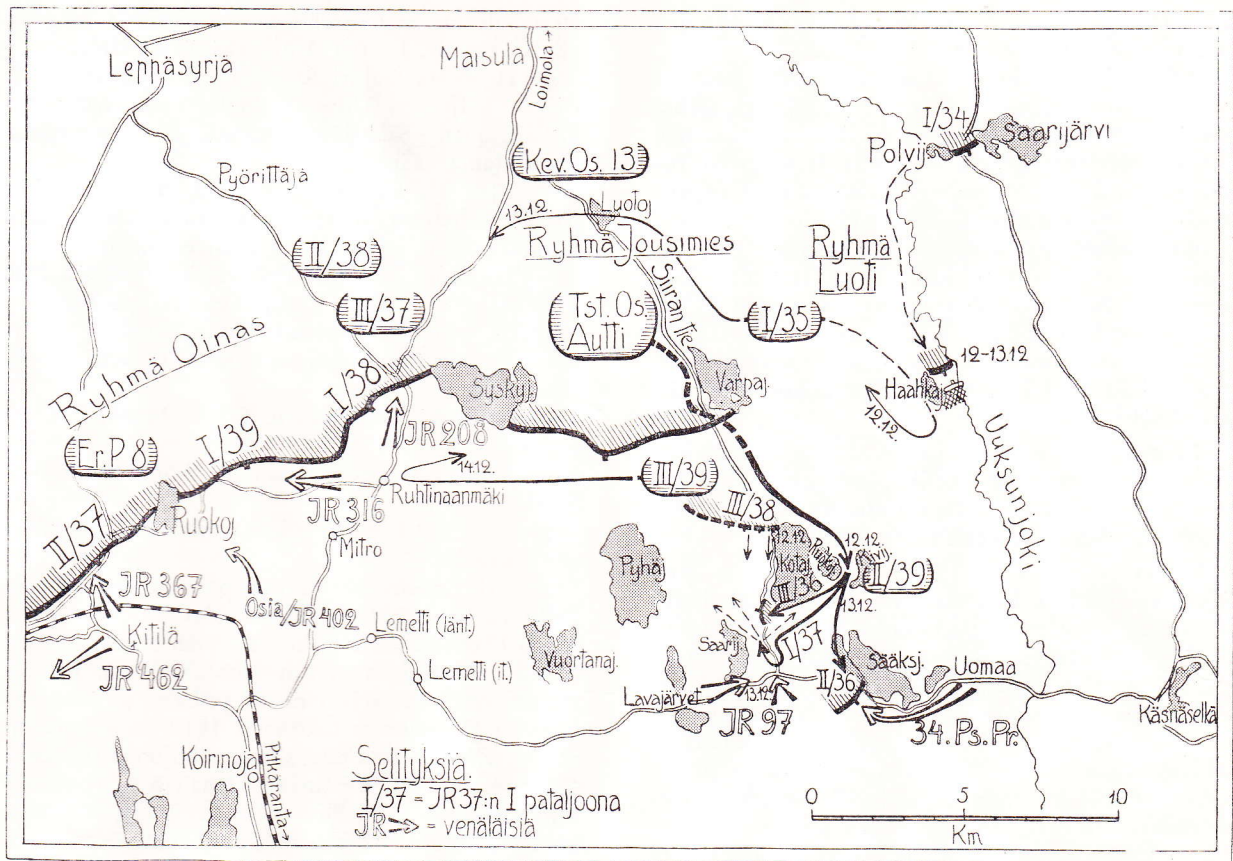
I/JR 38 oli komentajansa, kapteeni O. A. Halo- sen johtamana vetäytynyt Ruhtinaanmäeltä Sysky- järvelle, jossa se kapteeni K. Almin komentaman I/KTR 13:n tukemana puolustautui päivä päivältä kiihtyviä hyökkäyksiä vastaan. Läheinen tienhaara oli viholliselle tärkeänä operatiivisena tavoitteena ja taistelut muodostuivat sen mukaisiksi. Jos tien- haara olisi menetetty, olisivat hyökkäykseen valmis- tautuvat joukot olleet välittömässä vaarassa ja 12.D saarrostuksen alaisena. Mutta täälläkin rintama vielä kesti epätoivoisin ponnistuksin, joskin mo- nasti vain pimeän tulo ehkäisi läpimurron.

I/JR 39, jonka kapteeni Virtasen pataljoonan tunnemme jo Uomaan viivytystaistelujen ajoilta, oli Ruokojärvellä, Kitelän ja Syskyjärven puoli- maissa. Tämä suunta oli hyökkäysvalmistelujen ai- kana vielä suhteellisen rauhallinen, mutta oli jo havaittavissa, että vihollinen Ruhtinaanmäen val- lattuun alkoi siirtää voimiaan myös tänne, ja pian taistelut sielläkin leimahtivat ilmiliikkiin.

III/JR 37, komentajana kapteeni A. Karhama, oli ryhmä Oinaan reservinä ja se sai olla liikkeellä yötä päivää ehtiäkseen vastaiskuillaan lyödä takai- sin uhkaavimmat läpimurrot. Etenkin panssarivau-

Siirtyminen hyökkäysryhmittä on parhaillaan käynnissä

IV AK:n oikean siiven sotatoimet 12—14. 12. 1939

nut osoittautuivat röhkeiksi sen jälkeen, kun ne olivat päässeet selville siitä, ettei puolustajalla ollut niihin pystyviä torjunta-aseita. Mutta sellainenkin saatiin, kun Syskyjärvellä raahattiin kenttätykki etulinjaan. Kun se suorasuuntauksella romutti jonkun vaunun tulivat toiset tuntuvasti varovaisemmiksi.

Vihollisen tällä tavoin yrittäessä tarmokkaasti jatkaa etenemistään, oli taistelu virinnyt Ryhmä Oinaan puolustuslohkon kaikilla osilla, eikä todellakaan ole ihmeellistä, että Oinas näinä tavattoman jännittävinä päivinä odotti kiihkeästi hyökkäyksen alkamista.

Odotusaika ei venynyt pitkäksi. Hyökkäysvalmistelut oli pantu alulle 8.12. ja jo 10. päivänä antoi armeijakunnan komentaja käskynsä. — Hyökkäys alkaisi 12.12.39 aamuyöstä.

Paljon oli sillä välin ehdittävä tehdä. Oli suoritettava tiedustelua vihollisen vahvuuden ja ryhmittäisyyden selvittelemiseksi, oli suoritettava viitoituk-
sia ryhmittäisyydellä, oli avattava latuja etenemistä varten, oli jaettava aseita ja varusteita, joita divisioonille yhä tippui. Todellakin tippui, sillä varastot ja varikot ammottivat tyhjinä eikä sotatarviketeollisuutta parhainkaan suunnitelmajärjestelmä pysty improvisoimaan. Oli tehtävä paljon ja tehtävä se lyhyessä ajassa, samalla koko ajan kuunnellen miten vihollinen moukaroii päävastarinta-asemaa. Niin Kite-
lästä ja Syskyjärveltä kuin Kollaaltakin kantautui korviin keskeytymätön tykistötulen jyrynä.

Se armeijakunnan käsky, jolla Siirantien hyök-
käys toimeenpantiin, pirstoi 13.D:n rykmentit kol-
meksi ryhmäksi, joihin lisäksi kuului myös 12.D:n
joukkoja:

- Sitova ryhmä eli Ryhmä Oinas,
- Päähyökkäysryhmä eli Ryhmä Jousimies ja
- Sivuhyökkäysryhmä eli Ryhmä Luoti.

Ryhmä Oinaan tuli hyökkäyksen aikana puolus-
taa Laatokan—Syskyjärven välistä rintamanosaa
kolmella pataljoonalla ja kahdella patteristolla.
Sen takana oli eri johtoportaiden reservinä niin
ikään kolme pataljoonaa. — Ja rintamalahkon le-
veys oli noin 25 km!

Ryhmä Jousimiehen tuli eversti Olkkosen joh-
dolla hyökätä kuuden pataljoonan ja kahden va-
jaan patteriston voimin Kotajärven pohjois- ja itä-
puolitse kaartuen Uomaan tielle, varmistaa sinne
tultuaan itään ja kääntyä pääosin Lemettiin, 18.D:n
selustaan.

Ryhmä Luodin tuli samaan aikaan hyökätä ma-
juri T. Hassisen johdossa kahdella pataljoonalla
niinikään Uomaan tielle, mutta Ryhmä Jousimiehen
vasemmalla puolella ja jonkun kilometrin päässä
siitä. Näin tulisi Päähyökkäysryhmän vasen sivusta
varmistetuksi.

Taempaan oli IV AK:n komentajan reservinä
ratsumestari L. Molanderin komentama Kev.Os.13.
Sitä piti käyttää ensi sijassa Ryhmä Jousimiehen
etenemissuunnassa.

Samana päivänä kun hyökkäyskäsky annettiin,

saavutti vihollinen osapuilleen linjan Koirinojan asema—Lemetti läntinen.

Armeijakunnan komentajan lujaa tahtoa osoittaa se, että hän loppuun saakka pysyi hyökkäyspäätöksessään. Kesken valmistelujen ilmoitti nimittäin 12.D:n komentaja, että Kollaalla taistelevien pataljoonien kunto oli nopeasti alenemassa ylenpalttisen väsymyksen vuoksi. Mutta ei edes tämä hätähuuto järkyttänyt kenraali Hägglundin rauhallisuutta. Annettiin vain käsky, että Harlussa kapteeni K. Niemelän koulutettavana olevan KT-P 12:n oli valmistauduttava siirtymään Loimolaan ja että Sortavalan suojeluskuntapiirin oli koottava 100 miestä lähtövalmiiksi. — Jännitys kohosi sietämättömäksi!

Ryhmä Jousimiehen pääosan, sen varsinaisen iskuvoiman, muodosti neljä pataljoonaa käsittävä Taisteluosasto Autti, jolle oli alistettu yksi tykistöpatteri. Se lähti liikkeelle 12.12. kello 3.

Suksia ei vielä kukaan riittänyt kaikille, osa miehistä sai kahlata lumessa. Nelijonoksi tarkoitettu rivistö muuttui ensin parijonoksi ja sitten jonoksi, etäisyydet alkoivat kasvaa. Alkutaival 20 km:n päässä olevalle Uomaan tielle voitiin suorittaa varmistettuna marssimuodossa, kun tiedustelu oli etukäteen selvittänyt, ettei vihollista heti kohdattaisi. Maastovaikeudet kasvoivat sitä mukaa kuin matka edistyi. Oltiin korvessa, missä jyrkät rinteet vuoroteltivat svien rotkojen, upottavien soiden ja ryteikköjen kanssa. Ainoana "tienä" oli jalkapolku, jota sitä kukaan ei lumen tulon jälkeen oltu käytetty. Tykit vajosivat ja kaatuivat, niitä täytyi miesvoimin auttaa eteenpäin. Konekiväärit ja kranaatinheitinmet tarvitsivat myös pian apumiehistöä. Alkoi syntyä pysähdyksiä ja ruuhkaantumisia ja kun rivistön alkupää kello 12 tienoissa saavutti ensimmäisen tavoitteen, Ruokojärven—Kivijärven kannaksen, saapui loppupää perille vasta kello 17, ts. oltuaan liikkeellä yhtä mittaa 14 tuntia.

Taisteluosasto Autin komentaja, eversti Autti, joutui nyt vaikean ratkaisun eteen. Vihollinen ei ollut vielä huomannut taisteluosaston lähestymistä, yllätys oli saavutettavissa mikäli etenemistä keskeytyksittä jatkettiin. Mutta jos niin tehtiin voitiin ehkä joutua taisteluun väsynein joukoin. Jos taas annettiin miesten levätä, säilytettiin kyllä taistelukunto parempana, mutta menetettiin yllätys etu melkoisella varmuudella. Päätöksen tekoa mutkistutti vielä se, että osa joukoista oli jo puolen päivän jälkeen ollut tavoitteessa eikä välttämättä lepoa kaihannut.

Eversti Autti päätti antaa pataljooniensa levätä yön 12/13.12. — Näin menetettiin IV AK:n komentajan hyökkäykselle asettama nopeusvaatimus ja tehtiin yllätyksen aikaansaaminenkin kyseenalaiseksi.

Tuli yö ja miehet nukkuivat niin hyvin kuin lumisessa metsässä ilman teltoja kävi päinsä. Nälkäkin hätyytti, kun kenttäkeittiöt eivät olleet pystyneet seuraamaan. Vain vartiomiehet kiertelivät leirialueen ympärillä ja pysyivät lämpiminä. Ja eiköhän jännitys pitänyt lämpiminä komentopaikoil-

lakin olevia. Siellä tehtiin suunnitelmia alkavan päivän varalle. Eversti Autin päätös oli tämä:

— II/JR 36, majuri Ruusuvuori, hyökkää 13.12. päivän valjetessa Uomaan tielle, ottaa haltuunsa Pitkälammen—Sääksjärven kannaksen ja puolustaa sitä rintama itään.

— I/JR 37, kapteeni Kivilahti, hyökkää sekin päivän valjetessa, mutta Siiran tienhaaran kautta Lavajärvelle ja jatkaa sieltä edelleen Lemettiin.

— III/JR 36, kapteeni Pyökkimies, hyökkää I/JR 37:n oikealla puolella Kotajärven eteläpuolitse Siirantielle, puhdistaa saavuttamansa maaston ja jatkaa Uomaan tien pohjoispuolella Lemettiin, yhdessä I/JR 37:n kanssa.

— II/JR 39, everstilutn. O. A. Martti, jää reserviksi.

— Länteen eteneviä pataljoonia komentaa eversti Sainio.

Joulukuun 13. päivä alkoi valjeta, joukot lähtivät liikkeelle.

Majuri Ruusuvuori saapui pataljoonineen noin kello 10 Sääksjärven rannalla olevan tervatehtaan luona Uomaan tielle ja kohtasi pian tämän jälkeen idästä päin tulossa olevan vihollisen. Sen marssimuodossa oleva rivistö näytti pitkältä ja panssari-vaunuja oli joukossa lukuisasti. II/JR 36:n eteneminen pysähtyi, mutta takaisin ei pataljoona suinkaan aikunut kääntyä. Se painautui maahan tien molemmin puolin ja avasi kiivaan tulen, joka yllättävänä kohdistui vihollisrivistöön. Selvittyään hämmingistään ryhmittyi vihollinen nopeasti hyökkäykseen ja yritti heittää pataljoonan asemistaan. Siinä se ei onnistunut panssarivaunujensa tehokkaasta tuesta huolimatta. Hammasta purren lyötiin yritys toisensa jälkeen takaisin, polttopulloilla ja yhteen si-

Etenemisuralle lähtevä partio saa viimeiset toimintaohjeensa

dotuilla käsikranaateilla tehtiin vaunu vaunun jälkeä taistelukyvyttömäksi. "Kuolema kolkutteli" monen vihollispanssarin seinä, kun II/JR 36 pesi itsestään sitä tahraa, mikä Piitsoinojalla oli pataljoonaan tarttunut. Ja se tahra pestiin kunnialla! Vertojaan hakevalla urheudella pysäytti tämä hiljattain panssarien edessä pakokauhun valtaan joutunut joukko koko venäläisen 34. Panssariprikaatin etenemisen. Se väistyi paikaltaan vasta sitten, kun ylempää oli annettu käsky asemien tyhjentämisestä, ja silloin oli jo pimeys ehtinyt laskeutua taistelukentän ylle. Sinä päivänä tehtiin Sääksjärven tervatehtaalla tekoja, joista runoilijat voisivat paremmin kertoa.

Kapteeni Kivilahden pataljoonalle ei onnetar ollut suojea. Pian liikkeelle päästyään se eksyi vaikeassa maastossa suunnastaan, ja sen sijaan, että olisi tullut Siiran tienhaaraan se saapuikin Siirantielle noin 1,5 km pohjoisempana. Suunnistamisvirhe huomattiin heti ja I/JR 37 kääntyi etelään, oikeaan suuntaansa. Tienhaaraan tultiin päivän alkussa hämää, ja törmättiin valmiiksi ryhmittyneeseen vihollisosastoon. Yllättäen se kävi pataljoonan kimppuun, panssarit ajoivat tyrmistyneiden komppanioiden läpi, ja koko joukko hajautui komentajansa käsistä metsään. Olisi väärin tuomita miehiä pelkureiksi, sitä heistä vähiten voi sanoa, mutta panssarit olivat nyt kerta kaikkiaan outoja hirviöitä, joihin täytyi tottua. Tottumusta vaadittiin sitäkin enemmän, kun ei ollut aseita, millä ne olisi pystytty torjumaan. Kiväärillä ei niitä pystytty vastustamaan, eivät pystyneet ainakaan nämä miehet ja sopii epäillä olisivatko siihen pystyneet nekin, jotka olivat syypäitä torjunta-aseiden puuttumiseen puolustusvoimiltamme. Sopii epäillä sen vuoksi, että Jerikon muurien kaataminen lienee ainoa kerta sotahistoriassa, jolloin suurella äänellä on jotain aikaan saatu.

I/JR 37 hajosi nyt panssarien edessä, kuten II/JR 36 oli tehnyt viikkoa aikaisemmin, mutta kuten viimeksi mainittu, tuli Pataljoona Kivilahdikin myöhemmin osoittamaan, miten panssareita kohdellaan, kun ensi tyrmistyksestä päästään.

Kapteeni Pyökkimies eteni käskyn mukaan I/JR 37:n pohjoispuolella, saapui puolen päivän tie-noissa Siirantielle ja puhdisti maaston Kotajärven eteläpuolella. Hyökkäyksen jatkamisesta pitemmälle ei tullut mitään, kun yhteyttä vasemmalle ei voitu saada.

Kun 13. päivä kääntyi illaksi, oli taisteluosasto Autin hyökkäys täysin tyrehtynyt. Vain II/JR 36 oli pystynyt täyttämään tehtävänsä. Tervatehtaalta kuuluva taistelun melske todisti, että pataljoona varmisti itään. — Eversti Autin reservi, II/JR 39 oli vielä pääosin käyttämättä.

Mutta ryhmä Jousimieheen kuului muitakin joukkoja. Paitsi tukitykistöä, kapteeni P. Turpeisen II/KTR 12:a ja majuri A. Väinämön III/KTR 13:a oli siinä vielä kaksi pataljoonaa, kapteeni Y. Väinänen komentama III/JR 38 ja kapteeni L. Karvosen III/JR 39. Ja molemmat pataljoonat olivat eversti Olkkosen välittömässä komennossa.

III/JR 38:n piti aluksi sitoa vastassaan oleva vihollinen, pataljoona oli näet asemissa Kotajärven pohjoispäästä länteen rintama Siiran tienhaaraa kohti. Kun vihollinen sitten alkaisi irroittautua, III/JR 38:n oli hyökkättävä Siirantietä etelään tavoitteena tienhaara. Hyvin varovasti ja tarkoin etumaastoaan tunnustellen se lähti liikkeelle 12.12. kello 10 ja kohtasi jonkun yksinäisen panssarin sekä epäluokuisen määrän partioita. Näitä ei pataljoonan komentaja uskaltanut jättää selkäpuolelleen, vaan hairautui taistelemaan niiden kanssa, sekaantui alkuperäisestä ryhmityksestään eikä koskaan saavuttanut tavoitettaan.

III/JR 39 oli asemissa äsken mainitun pataljoonan länsipuolella. Se sai 12.12. iltapäivällä käskyn kokoontua myöhempää käyttöä varten, mutta tämän hyökkäyksen aikana sen käyttö rajoittui partioiden lähettämiseen.

Ryhmä Luodin, Sivuhyökkäysryhmän, toiminnassa ei ole paljoa kertomista. Se lähti liikkeelle 12.12. aamuyöllä, mutta jo samana iltana veti majuri Hassinen oman pataljoonansa, I/JR 35:n, takaisin ryhmitysalueelle "ruokailua ja telttamajoitusta varten", kuten hänen ilmoituksensa kuului. Majuri Valkaman I/JR 34 jäi näin muodoin yksin eikä luonnollisestikaan kyennyt ryhmän yhteistä tehtävää suorittamaan. Kosketuksen viholliseen se säilytti loppuun saakka.

Kun sivustahyökkäysryhmää ei seuraavanakaan päivänä useista käskyistä huolimatta saatu liikkeelle, siirsi IV AK:n komentaja I/JR 35:n 13.12. iltapäivällä Syskyjärvelle, ryhmä Oinaan komentajan käyttöön.

13.DE:ssa ja IV AKE:ssa oli jännitys kohonnut huippuunsa. Toisiko 13.12. mukanaan ratkaisun vai oliko hyökkäys keskeytettävä? Vai olisiko sitä jatkettava vielä 14.12.? Päivän mittaan saapuneet tiedot olivat mitään sanomattomia, sen ne vain osoittivat, että toinen hyökkäyksen perusedellytyksistä, nopeus, puuttui. Ja tilanne Ryhmä Oinaan sekä 12.D:n puolustusasemissa huononi silminnähävästi. — Illalla 13.12. se oli Syskyjärvellä niin arveluttava, että kaksi KT-P 12:n komppaniaa oli kiireesti heitettävä Leppäsyryjään, puolustamaan tätä tiensolmua, kun Syskyjärven rintama uhkasi murtua. — Kenraalimajuri Hägglundin tilanteenarvostelu 13. päivänä ei ollut mikään helppo tehtävä.

Ilta oli jo ehtinyt kulua pitkälle, ennen kuin saatiin tarkempia tietoja hyökkäyksen tähänastisesta kulusta ja saavutuksista. Eversti Autti oli lähettänyt ilmoituksensa pienintä yksityiskohtaa myöten totuutta vastaavana, mutta perille se tuli pahoin vääristeltyinä ja antoi sen kuvan, ettei hyökkäystä joukkojen kunnan takia enää 14.12. voitaisi jatkaa. Kun Autti sitten myöhemmin sai käskyn hyökkäyksen keskeyttämisestä, ihmetteli hän kovin, oliko yleisilanteessa tapahtunut käänne epäedulliseen suuntaan.

Kieltämättä hyökkäys oli epäonnistunut, mutta sen jatkaminen olisi joukkojen takia ollut 14.12. täysin mahdollista, joskaan kenraali Hägglund ei silloin saanut sitä tietää. Mutta miten sitten oli

yleistilanteen laita, pakoittiko se tosiaan lopettamaan alulle pannun yrityksen?

Syskyjärvellä oli tapahtunut useita vakavia sisäänmurtoja, siellä oli läpimurron uhka koko ajan näköpiirissä. Kollaalla oli vihollinen ryhtynyt määrätietoisesti pyrkimään saarroistukseen, samalla kun tykistö taukoamatta jauhoi rintamaa, vähäiset joukot eivät riittäneet kaikkialle. Molempiin suuntiin sekä Syskyjärvelle että Loimolaan oli saatava vahvistuksia ja niitä oli saatava heti. Omasta hyökkäyksestä oli armeijakunnan komentaja saanut sen kuvan, että se edistyi tarmottomasti ja niin hitaasti, että viholliselle jäisi aikaa ryhtyä vastatoimenpiteisiin. Tällaisia oli jo nyt havaittavissa. Jos hyökkäystä näissä olosuhteissa jatkettaisiin ei otaksuttavasti voitettaisi mitään, päinvastoin, suurin osa armeijakuntaa asetettaisiin tuholle alttiiksi.

Kenraalimajuri Hägglund keskeytti hyökkäyksen 13.12. kello 23.35. Hänen käskynsä kuului:

— Hyökkäys keskeytetään heti ja hyökkäysryhmät vedetään Syskyjärven—Varpajärven kannakselle siellä olevan varustetun aseman pohjoispuolelle. Asema miehittävä puolustusta varten ja vapautuneet voimat keskitettävä hyökkäystä varten Syskyjärven—Pyhäjärven kannasten kautta länteen tai lounaaseen. Lemetin—Uomaan tie pidettävä katkaistuna mahdollisimman kauan vahvoilla jälki-osastoilla. —

Käskystä huomataan, ettei IV AK:n komentaja ajatellutkaan kokonaan luopua hyökkäysaikeistaan. Oli vaan odotettava otollisempaa hetkeä niiden toteuttamiseksi, mutta sillä välin piti lopultakin vahvistaa horjuvaa puolustusasemaa.

Irtautuminen tapahtui vaikeuksista ja sen yhteydessä lähetettiin vapautuneita joukkoja niin hyvin Syskyjärven kuin Kollaankin suuntiin. Jo ennen näiden ehtimistä perille koetettiin Syskyjärven tilannetta helpottaa antamalla III/JR 39:n heti 14.12. aamulla hyökätä Ruhtinaanmäelle, ja sen jälkeen jatkuivatkin kevennyshyökkäykset yhtämittaisina tammikuun alkupuolelle saakka. Niiden kuvaaminen ei kuitenkaan ole paikallaan tässä yhteydessä.

Kyösti Kallion sana

Minkälaiseksi kansamme tulevaisuus muodostuneekin, alkäämme koskaan unohtako, että me jokainen kohdaltamme olemme mukana sitä luomassa ja myöskin siitä vastaamassa. Tämä tietoisuus olkoon omiaan tasoittamaan erimielisyyksiämme, lähentämään kansalaisia toisiinsa sekä luomaan meistä lujan, yhtenäisen ja yksimielisen kansan. Sillä paitsi Kaikkivaltiaan johdatukseen me emme kansana voi turvautua mihinkään muuhun kuin itseemme. Meistä itsestämme riippuu, minkälaiseksi Suomen kansan tulevaisuus on muodostuva. Ei ole sitä mahdita maan päällä, joka pystyisi meille antamaan lujemman turvan, kuin minkä me itse itsellemme annamme.

Koulutyttöä kotirintaman ilmapalvonta-aseamalla

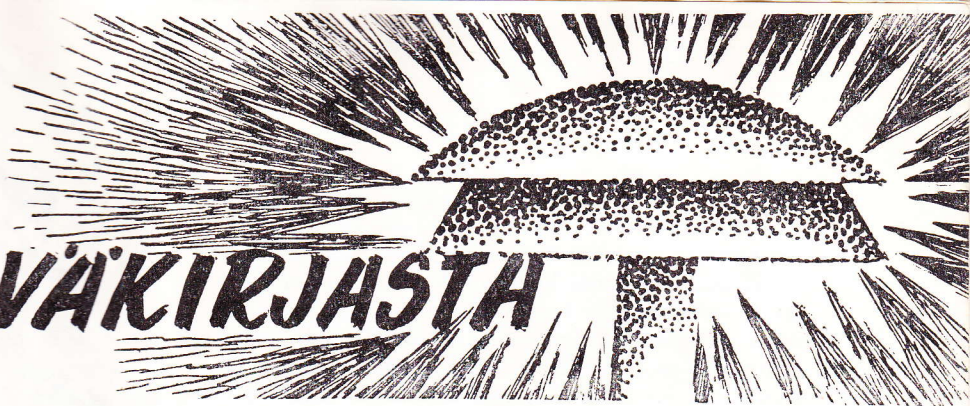
KIRSTI JAANTILA

KOULUTYTTÖN

Toimittaja Kirsti Jaantila on komeroitensa kätköistä löytänyt oman sotapäiväkirjansa, jota hän uskollisesti täytti toimiessaan erilaisissa lottatöissä Hangon ryhmän Hiittisten lohkon (HiLon) esikunnassa Hiittisten saarella. Hän lähti komennukselle koulun penkiltä palataksseen takaisin kouluun, kun pakollinen loma loppui. Päiväkirja on kirjoitettu kahdeksantoistaikäisen huolettomuudella ja koulutyttömäisellä kepeydellä, josta ei puutu paatostakaan tarpeen tullen. Mutta reporterin silmällä hän on tarkastellut ympäristöään jo silloin.

PRINTAMAPÄIVÄKIRJASTA

LOHJALLA 24.8.41. Tänään on sunnuntai ja kuta-kuinkin rauhallista, joten ehdin taas kirjoittaakin. Eilen olin jälleen tornissa ja panin toimeen yhden hälytyksen kahteen viikkoon. Luin täydellä höyryllä romaania, kun hätkähdin surinaan, jotapaitsi Virkkala kuului hälyttävän. Ilmoitin alas ja eipä aikaakaan, kun pillit jo huusivat. Surina lakkasi hetken kuluttua ja pelkäsin, että hälytys oli tietysti väärä. Mutta onneksi "Karstukin" oli kuullut surinaa. Karjaakin, josta hälytyskäsky tavallisesti annetaan ensiksi, ilmoitti n. 10 minuutin kuluttua: "Hälyttäkää. Koneita liikkeellä." Johon minä sain ylväästi vastata, jotta meilläpä onkin Lohjalla ollut hälytys jo kymmenen minuuttia. Ja sitten hetkisen kuluttua kuului pam, pam, eli joku paikka sai leipiä, arvattavasti Meltola. Olin muuten tekemässä toimenlottsitimuksen, joten komennus voi tulla millä sekunnilla tahansa. Ei tämä tornissa seisominen oikein tunnu sotimiselta. Maanantaina täytin kahdeksantoista vuotta, mikä on määrätty ikäraja, torstaina tein sopimuksen. Reipasta menoa, eikös totta, päiväkirjani?

29.8.41. Ja sitten sitä mentiin, joten terve vaan. Eilen tuli nimittäin komennus, joten hynttyyt kasaan ja mars matkaan. Nyt on lähtöön aikaa parisen tuntia ja sitten painumme Liisan kanssa länsirintamalle eli Hangon motille, ts. Hiittinen-nimiselle saarelle. Olen yrittänyt pakkailla tavaroitani kamalalla kiireellä, sillä tunnollisena tyttönä olin tornissa vielä aamulla.

Perniö 30.8.41. Eli toisin sanoen Lottahotellin ravintolahuoneessa monien kommellusten ja sattumien jälkeen. Matkamme alkuvaiheet ovat totisesti olleet kirjavat, mitä sitten loppu tuokaan tullessaan. Sataakin. Klo 19.15 lähdimme junalla Karjaalle monien onnentoivotusten saattamina. Karjaalle saavuimme onnellisesti, iskimme kupin korviketta sisäämme ja aloimme odotella junaa, jonka oli määrä lähteä Perniöön klo 21.33. Kolistelimme sitten eteenpäin tietämättä asemista tuon taivaalista, mutta oikealla kohdalla sentään nousimme junasta. Mutta minkälainen vastaanotto. Pilkkopimeä asema, jolla häämötti jokin tumma nahmo. Painuimme sisään asemalle ja kysyimme oletetusti 150 metrin päässä olevaa Lottahotellia. Meille ilmoitettiin, että se on kirkonkylässä viiden kilometrin päässä asemalta. Oli lisäksi hirvittävä ukonilma. Pääsimme yöpymään eräässä hämäräperäisessä talossa (kaikki näytti hämäräperäiseltä yön pimeässä) ja aamulla sitten tallustelimme täyspakkaukset selässä tuon 5 kilometriä. Kuljettuamme neljä kilometriä saavutti eräs armeijan auto matkalaiset ja pääsimme kyytiin. Meidän oli määrä lähteä Perniöstä Taalintehtaille klo 10 pikkuautolla,

mutta sellaista ei saapunutkaan. Odottelimme juuri jotakuta ammuksilla varustettua kuorma-autoa, jonka lavalla meillä on kuulemma aitiopaikat. Laivan pitäisi lähteä illalla klo 20.30 Taalintehtaalta. Mitähän ollee edessä?

1.9.41. Täällä Hiittisissä olen sitten jo touhunnut kaksi ja puoli päivää. Hyvin lopulta pääsimme perille laivasatamaan, ammuskuorman päällä aitiopaikoilla. (Suurimmat amukset takapuolen alla). Joimme kahvit Taalintehtaalta ja sitten moottori-veneellä tänne (laivat kuuluvat rauhanaikaan). Vastaanotto oli herttainen. Meidät vietiin suoraan upseerikerhon ruokapöytään. Ja sitten meitä esiteltiin. Upseereille ja lotille, joita näytti olevan satoja. Tämä on nimittäin erään divisioonan HiLon Esikunta, joka kuuluu Hangon ryhmään. Täällä on kyllä niin paljon ruotsalaisia, että tuntuu siltä kuin emme Suomea puolustamassa olisikaan. Hel-

Lotta työssään

sinkiläiset lotat tuntuvat kaikkein ikävimmiltä näin maalaisen mielestä, mutta ehkäpä tässä pärjätään. Asunnoksi saimme erään suuren talon, Stomtan, sällin ja tilavuutta sillä kyllä on. Kaksi lentokonetta-kin pörrää päällä. Lienevätkö sitten vieraita vai omia? Mitään suuria paukkuja emme ole vielä kuulleet paitsi omilta, jotka tänään ammuskelivat, että maa tärisi — ehkä Viipurin kunniaksi. Tytöt jakaantuivat sitten niin, että Liisa joutui viestikeskukseen eli tietysti hauskimpaan paikkaan. Minä sain käsken mennä nk. asetoimistoon ja huomasin sen kyllä aika pitkävetiseksi paikaksi. Ehkäpä sinne ajanmittaan ilmestyy töitä. Ainakin muuan asemestari ahtoi romaania sisäänsä kovin innokkaasti.

Taas pörräsi päällä kolme konetta ja nähtävästi vihollisia, koska niitä ammuttiin. Taidankin kertoa siitä mukavasta retkestä, johon heti eilen saimme ottaa osaa. Se suoritettiin Sp 15:lla toiseksi ulomalle linnakkeelle eli Öröhön. Perillä näytettiin meille ihmeellisiä vekottimia ja koneita, jollaisia ennen en ole osannut kuvitellakaan. Mm. 12 ja 6 tuuman tykit, jotka olivat vallan huippuihmeellisiä laitoksia. Siellä söimme myös aamiaisen — oikein mieskokin serveeraamana. Ruoka täällä muuten onkin kaikkialla hyvää. Mutta voi sen uskoakin, sillä ei ne herrat mihin vain tyydy. Eilenkin saimme vasikanpaistia ja keitettyjä makarooneja ja keitettyjä porkkanoita ja muuta hyvää. Tykkien lisäksi esiteltiin kaikenlaisia vehkeitä ja sitten joimme kahvia sotilaskodissa.

6.9.41. Alan jo tuntee itseni kutakuinkin kotiutuneeksi. Työpaikkani sijaitsee 1/2 kilometrin päässä asunnosta uudessa parakissa. Meillä on kolme lähettiä, joiden ainoana tehtävänä on hääriä keittiössä ja pitää huolta puhtaudesta — ja kai minustakin. Siltä ainakin näyttää, sillä he yksinkertaisesti syöttivät minua niin, että sain kunnollisen ripulin heti alkajaisiksi. En ole tottunut tällaisiin sapuskoihin. Samalla he pitävät seuraa, ettei aika tule pitkäksi, mikä muutoin ei ole lainkaan mahdotonta. Täällä ovat muuten sairaudet nykyään oikein muo-
dissa, aina itse päälliköstä, majuri Moringista alkaen. On joko ripulia tai angiinaa ja minussa on tietysti molemmat.

18.9.41. Elämä alkoi jo totisesti olla niin tylsää eräältä puolelta, että olin pamauttaa koko Asetoimiston ilmaan. Ja yksinkertaisesti vain siksi, ettei ole mitään tekemistä. Ilmankos niin monet miehetkin sitten sortuvat viinaan, kun on pistetty tänne motin vartijoiksi, vaikka kaipaavat oikealle rintamalle. Senkun istut ja istut ja yrität olla tekevinäsi jotakin. Niin kauan tämä sentään meni, kun oli edes lukemista, mutta nyt kun osaan kaikki lehdet jo suurinpiirtein ulkoa, ei mikään enää maistu mitään. Tänään menin lottapäällikön luo ja yksinkertaisesti pyysin lisää työtä. Hän sanoi, että nykyään on kaikilla yleensä vähän työtä, mutta lupasi sitten järjestää. Muuten kaikki menee siinä pikkuhiljalleen. Sain siskolta kirjeen ja tiedon, että puhutaan kuulemma koulun alkamisesta. Ei totta vieköön, se ei saa tulla kysymykseenkään. Enhän ole edes katsahtanutkaan kesätehtäviini. Synkkä tule-

vaisuus. Eilen oli Liisan päivätkin ja oli tietysti kes-
titkin. Eli paljaita kurkkuja, maitolasi, 1 omena,
1 karamelli jokaiselle. Ja sittenkin maistui hyvälle.
Yöllä hajosi sänkyäni ja luteet lensivät. Kaikilla oli
hauskaa.

20.9.41. Olen kokenut luultavasti elämäni mie-
lenkiintoisimman elämyksen eilen. Kävisimme
Bengtskärissä kiertävän kanttiinin kanssa. Kyllä
asia on niin, että kun ihminen on kärsivällinen, se
kärsivällisyys palkitaan. Eilen palkittiin minun kä-
rsivällisyyteni. Oikein viiden ihmisen luvalla (jotta
varmasti pääsisimme mukaan) seisoi Kaisan ja
Liisan kanssa laiturilla jo klo 9.45. Moottorivene
lähti vasta klo 10.30. Oli ihana ilma. Auringon
säteet leikkivät herrttaisesti tyyneellä merenpinnalla
— ja meillä oli tietysti pieni yleisjännitys vallalla.
Onnellisesti purjehdimme ensiksi "Pertin" sata-
maan. Pertti tarjosikin jo etäältä katsottuna eri-
koisen näyn, sillä kaukana taivaanrannalla siinti
melkein tänne asti Bengtskärin komea majakka.
Oudolta tuntui näkymä siksi, ettei itse maankama-
raa voinut erottaa ollenkaan. Vasta jonkun metrin
päästä sen näki, siksi pieni kaistale kiveä oli sen
majakan alla. Mutta minkälaisessa kunnossa oli-
kaan itse majakka? Taistelun jäljet näkyivät kaik-
kiällä. Eräs kulma koko tornista oli romahtanut
alas, ja kaikki seinät olivat täynnä kranaatin reikiä.
Majakan suuri kristallikupooli makasi tuhansina
sirpaleina tornin juurella ja kaikkialla vallitsi hir-
vittävä sekamelska. Kyllä totisesti täytyy ihailta
niitä miehiä, jotka tätä kivipaatta urhoollisesti puo-
lustivat vain muutaman miehen voimalla.

Kiipesimme suoraa päätä ylös torniin, tartuimme
kaukoputkeen ja näimme edessämme Hangon sel-
västi ja yhtä valkeana kuin ennenkin. Jokainen

talo näkyi ikkunoinen selvästi. Vesitorni oli pystyssä ja kaunis kirkko niin ikään. Oikein huokaus pääsi. Koskahan se taas on meidän? Edellisenä päivänä oli hyvän näkyvyyden vallitessa voitu eroittaa vesitornissa kolme venäläistä.

Russarö näkyi myös selvästi ja majakka kiilsi hehkuvan punaisena. Ja sen edessä vähäpätöisen näköinen kallio — Morgonlandet, joka nyt on tyhjä. Takaisinpalatessa jouduimme pieneen myrskyy. Poikkesimme viemään kahvia Kuggskärin vartiostasman pojille ja tulimme perille seitsemän tunnin matkan jälkeen.

27.9.41. Olen nykyisin Taloustoimiston palveluksessa ja oleilimme siellä Liisan kanssa päivät läpeensä. Nyt on jo kiirettä.

3.10.41. Tänään olemme olleet Liisan kanssa hyvällä tuulella, sillä ilma on niin suloinen, että jo se yksistään saa ihmisen hymyilemään. Uhasimme aamiaistunninkin luonnolle. Lähdimme kuljeskelemaan pitkin metsiä ja tutkiskelemaan seutua. Kaunista oli. Puut olivat toinen toistaan värikkäämpiä ja niiden välistä loisti sininen meri hieman aallohtien. Löysimme hämmästyksellemme tanssilavan-kin sieltä puiden keskeltä. Tanssimme "Kulkurin valssia" ja lauloimme duettoja, niin että metsä rai-kui. Käväisimme lopulta vielä Vikarsin laiturilla ja sitten vasta painuimme toimistoon. Iltapäivällä olimme sitten elokuvissa. Esitettiin Punahousut.

Aika sekava se kyllä oli, varsinkin kun oli palo-kin keskeltä pois.

Lohjalla 13.10.41. Nyt on tätekynänikin taas kunnossa, kun pääsin lomalle sitä kunnostamaan. Ainoat ihmiset, jotka sitä osaavat täyttää, ovat Esko-veli ja muuan päällikköni, kapteeni Hentola. Ellei kumpaakaan ole lähettyvillä, saan yksikertaisesti olla kirjoittamatta, koska en osaa täyttää sitä itse. Ja Hentolakin on kai ollut lomalla tai jossakin, kun ei ole näkynyt pitkään aikaan. Ihanaa, että saan taas puhdasta pyykkiä mukaani ja jotain muutaakin. Kuvittelin kyllä kotiin tullessani, että lähtiessäni takaisin HiLoon saan reppuni täyteen tuoretta pullaa, pikkuleipiä ym., joilla sitten kestitsen tovereitani siellä, mutta nyt saan tyytyä siihen yksinkertaiseen toteamukseen, jotta mistäs laitot, kun ei ole jauhoja. Elämä alkaa olla sellaista, ettei jauhoja saa enää kortillakaan.

19.10.41. Täällä Hiittisissä jälleen arkipäivän as-kareissa. Vietimme Martan kanssa kotoisen illan boksissa. Kävimme saunassa pesäisemässä itsemme ja sitten nautimme ihanan kuumaa teetä voileipien, kaakun ja talon emännän lahjoittaman pullan kera tulen räiskyessä kakluunissa. Eivät totisesti mitkään kemut vedä vertoja tällaiselle rauhalliselle illalle, siksi suloisia tunteita se saa aikaan. On kuin höyhenellä vetelisi suloisesti ympäri ruumista.

23.10.41. Istun täällä suuressa salissa orpona ja

Olemme viemässä kahvia Kuggskärin vartiopaikan pojille

hiukan haikeana ja syön pektusta (á 5:— paketti). On ilmeisesti odotettavissa suuria muutoksia tilanteessa, sillä lottatyövoimaakin lisätään. Ja meillä on Liisan kanssa ilo päästä puhelinkeskukseen. Olen sitäkin alaa ehtinyt elämäni varrella harjoittaa.

24.10.41. Nyt se sitten kai on alkanut. Se Hangon todellinen valtaus. Jo parin päivän aikana on tykkien jylinä ollut yhä kovempaa ja tänään se on yltenyt yhdeksi ainoaksi paukkinaksi. Milloin kovempaa milloin hiljaisempaa, mutta yhtä mittaa sitä kuuluu. Talokin tärisee. Ulkona on valtavan hieno näky. Tulenliekit leimuavat ja tähtimäiset raketit kohoavat taivaanrannasta. Päivällä pörräsi venäläisenkin taivaalla. Näin ainakin yhden hävittäjän, jota ammuttiin useita kertoja. Lähelle meni, mutta täysin ei varmastikaan osunut. Asiat taitavat ruveta selviämään.

31.10.41. Taas on viikko vierähtänyt. Huomenna on jo marraskuu. Ulkona alkaakin olla jo syksyistä tällä saarella merellisellä. Tuulee ja vinkuu ja on pakkastakin. Ja me nuoleskelemme edelleen näitä motin laitoja. Nykyään siis istun puhelinkeskuksessa ja huudan Vappua niin että seinät raikuu. Hyvin se näyttää menevän, enkä ole suurempia munauksia vielä ehtinyt tehdä.

14.11.41. klo 00.00 eli yötuurilla HiLon keskuksesta.

Nyt istun sitten täällä sentraalissa ja odottelen haikeasti, että joku reikä pirahtaisi taas. Tosin se odotus on suurin piirtein turhaa, sillä näin öisin tämä aparaatti on yleensä vielä hiljaisempi kuin hiiret. Ne nimittäin yleensä pitävät öisin täällä vieroääntä ja kutittavaa melua. Tämä hökkeli, elikkä mörskä, ei enää tee minuun sitä aavemaisen kauhistuttavaa vaikutusta kuin ensimmäisenä iltana. Itse talo on hajoamistilassa ja odotan joka hetki sen luhistuvan kasaan. Tietysti silloin kun en itse ole sisällä. Ja tämä huone, pieni kurjannäköinen mörskä, jonka jokaisesta seinästä on vapaa näköala ulos ja tuulella vapaa tie sisään! Varsinkin kovalla tuulella pelkään lentäväni ulos jostakin sopivasta reiästä ja saan pitää kiinni tästä huojuvasta tuolirämästä. Seinäpaperit ovat suurin piirtein olemattomat, toiset ikkunat puuttuvat kokonaan. Kaikki on mustaa ja likaista. Kalustona on 1 kappale lutikkainen sohva, 1 laveri ja siinä paperipatja, jolla tosin ei saa nukkua, 1 piironki ja tämä aparaatti. Vakituisina asukkaina talossa ovat suurin piirtein kaikki koiraa pienemmät elukat ja seinän takana asuu 1 melkein hullu siviiliukko, joka harrastaa unissa puhumista ja laulamista melkein yöt läpeensä. Mutta tällä hetkellä onneksi unissa palaa iloinen valkea ja puitakin näkyy olevan riittämiin. Jos pistäisi pököä pesään taas välillä. Olemme jo saaneet tuntee ensi pakkaset täälläkin ja lunta on jo hivenen verran. Mutta sittenkään ei tunnu mitenkään erikoisen kylmältä paitsi boksissa, joka on samanlainen harakanpesä kuin tämäkin talo. Ikkunoista vetää jotta suhina käy. Ei siinä silloin auta ne monet praasutkaan, joita teemme melkein joka tunti.

22.11.41. Täällä istun taas lutikkaisella sohvalla, virkeänä kuin västäräkki. Talvikin alkaa jo tehdä

tuloaan täyttä terää. Lunta oli jo näkyvisä, mutta nyt sekin vähä on häipynyt ja jäljellä on kiiltävän kirkas, ohut jää, josta aiheutuvat ne monet ei-niin-kään-tyylikkää kuperkeikat ym. samansuuntaiset toimintamuodot.

Nyt on varmasti jotakin erikoista tekeillä, sillä tämä aparaatti soi ihan yhtä mittaa. Mitäköhän lie nee? Eskon linnakkeen keskus se vain olikin, joka soittaa aikansa kuluksi. Ne pojat siellä eivät anna meille hetkenkään rauhaa. Soittelevat yhtä mittaa ja puhuvat roskaa joskus hiljaiseen yöaikaan 3—4 tuntia yhtämittaa. Mutta onhan sekin ajankulua, kun ei tarvitse muuta kuin kuunnella.

23.11.41. Ihmiset ovat nykyisin ihan omituisia. Muuan tuttu lotta palasi itku kurkussa Eskosta. Tyttö parka joutui siellä tulikasteeseen ja häneltä oli mennä hermot ja lähetettiin tänne meille. Yksi huonetoveri vuodattelee niin ikään kyneleitä sängyssään sydänsurujen tähden ja vielä kolmaskin on parkunut koko päivän. Minä olen täysin vapaa kaikista semmoisista huolista ja sen kun seurustelen seinän läpi keskuksesta sen hullun vanhuksen kanssa laulamalla duettoja. Setä on varmasti yhdeksänkymmenen vuoden vanha ja soittaa nykyään huuliharppua hiirille. Eilen olimme muuten kahvilla yhdessä SM 4:ssä eli miinanraivaajassa. Oikein iso sakki tuttuja tuli hakemaan minutkin keskuksesta kutsuille. Tänään innostuivat miinanraivaajan miehet pyytämään uudelleen, mutta emmepä lähteneetkään. Ukot hassut ottivat siitä nokkiinsa. Miesten ainainen itserakkaus sai kerrankin kovan kolauksen. Jotta eipäs tarvitse luulla, että me olemme tyttöjä, jotka jokaisesta silmäniskusta tai puhelinsoitosta ”otamme vuoteemme ja kävelemme.”

30.11.41. eli pikkujouluna. Eilen oli sotatoimistossa oikein virallisesti järjestetty pikkujoulujuhla päällikköineen kaikkineen. Söimme riisipuuroakin. En jaksa kirjoittaa siitä.

4.12.41. Me elämme historiaa, on joku viisas sanonut. Ja kun tätä asiaa oikein ajattelee, niin muuta ei voi sanoa, kuin että oikeassa olet rabbi. Me elämme tosiaan historiaa, oikein suurta maailmanhistoriaa, jota jälkeensä tulevat saavat sitten pönttöä päähänsä historian kirjoista hiki hatussa. Me elämme suurten ihmisten ja suurten tekojen aikaa. Jospa vain ajatella viimeisten viikkojen — tahi vain viime päivien tapahtumia — ei voi muuta sanoa, kuin että ne ovat olleet täynnä suuria tekoja. Tekoja jotka merkitsevät jaljon meille, mutta ennen kaikkea jälkeläisillemme. Ne takaavat heille ainakin yhden sukupolven ajaksi täydellisen rauhanajan, ajan, joka on oleva täynnä suunnitelmallista työskentelyä niin henkisesti kuin ruumiillisella alalakin. Jolloin sota on vain kaukainen haavekuva. Jolloin kaikki voimat on tähdätty uusien päämäärien saavuttamiseen. Jolloin elämä on oleva täynnä uusia suuria suunnitelmia, joita sitten uudet ihmiset tulevat panemaan täytäntöön. Ajan, jolloin parhaimmat runot ja teokset kirjoitetaan, jolloin parhaimmat sävellykset sävelletään ja suurimmat keksinnöt keksitään. Jolloin sivistys ja viisaus kukoistavat kaikkialla. Paljon on puhuttu vanhan ajan

viisaista, mutta vielä enemmän tullaan puhumaan ja kirjoittamaan uuden ajan viisaista.

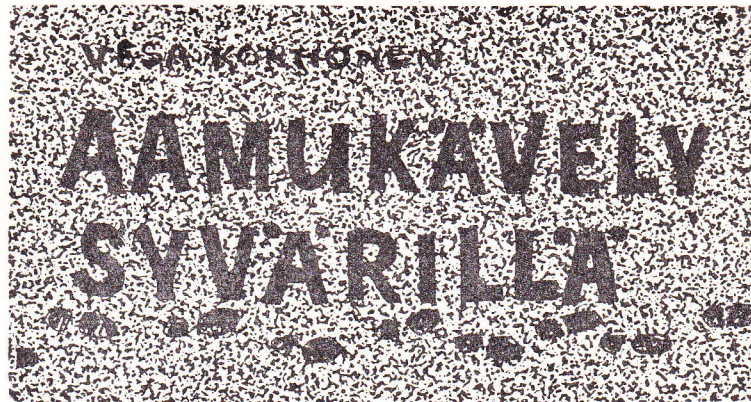
Tämä kaikki syntyi tyhmissä kallossani ajatellessani tätä Hangon motin laukeamista. Motin jonka totisesti lulimme olevan ikuisen. Ja nyt se on sitten lauennut. Salamatoimintaa todella! Eilen olimme vanhassa, tyhjänpäiväisessä, yksitoikkoisessa odotuksessa. Tänään olemme täynnä tarmoa ja toimintaa. Hanko on meidän. Russarön majakan yllä liehuu Suomen sinivalkoinen, Visan poikain sinne ripustama lippu.

Satuin olemaan täällä keskuksessa hälinän alkessa, enkä voi muuta kuin ihmetellä, mistä sain ne hermot ja sen rauhallisuuden, joiden avulla pystyin selviytymään tilanteesta kutakuinkin hyvin. Soi ja soi ja soi todella niin, että luulin ihmisten soittavan minut suoraan Lapinlahteen. Vuokralaiset saivat sitten 2/11 jalat alleen ja ryhtyivät evakueeraamaan itseään hyvissä ajoin ennen jäiden tuloa. Rauta- ja muu romu pistettiin pohjaan, miinat kaikkiin mahdollisiin ja mahdottomiin paikkoihin ja sitten sitä lähdettiin 14 laivalla eli oikeastaan vain kahdeksalla, sillä kuusi meni jo alkumatkasta pohjaan. Jäljelle jätettiin vain lentolehtisiä, joissa sanottiin, että palaamme varmasti takaisin. Eikä se lupaus pettänytäkään, sillä kaikkien ihmeeksi ja kummastukseksi ilmoitettiin eilen idästä päin saapuvaksi kahdeksan tuntematonta laivaa. Mitähän se tarkoittaa?

6.12.41 eli itsenäisydenpäivänä.

Istun aivan yksin täällä boksin hiljaisuudessa aivan mustana. Olen näet tunnin ajan epätoivon vimmallalla yrittänyt saada tulta uuniin, mutta taistelun takana oli tulos. Nyt istutaan ja odotetaan pääsyä Hankoon. Eikä se pääsy pitkän ajan takana olekaan, sillä uutterasti siellä pioneirimme tekevät puhdistustöitä. Täällä on muuten ankara lumimyrsky. Tuulee ja tuiskuaa oikein olan takaa ja muutenkin tuntuu hieman sellaiselta, mikä pistää nenän siniseksi ja posket punaisiksi ja ihmisen itsensä väräjävään liikkeeseen.

Lohjalla 9.1.42. Tämä kirjoittamiseni on alkanut mennä aivan miinuksien puolelle. Takana ovat sitten Hiilot ja Halot, Vaput ja Eskot — olleet jo kohta kolmisen viikkoa. Mennyt on myös joulun ja vuosikin on ehtinyt vaihtua toiseen. En ole saanut kokoon edes minkäänlaista "in memoriamia" Hiittisille. En mitään juhlavaa kirjoitusta uuden vuoden alkajaisiksi — enkä edes tunteenpurkausta koulun alkamisen johdosta. Komennusaika on siis takana ja hauskat muistot jäljellä. Nyt kulutan jälleen vanhaa puupenkkiä entistään niin kovasti pienentyneessä koulussa. Historiankirja odottaa kertaaajaan, samoin kirkkohistoria, ruotsi, saksa, matikka... On nimittäin jotenkin yritettävä pysytellä niiden rinnalla, jotka tämän loma-ajan ovat harrastaneet läksyjään eivätkä touhunneet rintamalla. Koulu alkoi sitten 7. päivä entiseen tapaan, ja meidän luokasta on nyt muodostunut yhden pojan haaremi. Kaikki muut ovat valtion muonissa. Niin pitääkin olla, kunhan vain pysyvät siellä ehjinä ja pääsevät sitten suoraan ilman lukemista luokalta. Sillä sen he ansaitsevat.

»Alkoi jo tulla kylmä, sillä olihan jo lumikin maassa. Silloin juolahti mieleeni, että miksi jään tähän vartiopaikalleni palttumaan, lähdän 'aamukävelylle'. Niin lähdin hiippailemaan pitkin Syvärin ranta-aavistamatta, minkä lohdun lähihetket toivat tullessaan vartiorikoksesta syyttävälle omalletunnolleni.»

LOKAKUUN 16. pnä 1941 kello 5 ravisteli sotamies Veikko Kukkonen olkapäitani ja ilmoitti, että vuoroni olisi lähteä vartioon. Manailin hiljaa mielessäni, kun näistä yöherätyksistä ei alkanut tulla loppua ja vartiovuorosta ei saanut vapautusta muut kuin itse konekiväärin päällikkö, luutnantti Määttä. Hyökkäysvaihe oli näet verottanut meidänkin JR 30:een kuuluvaa poppoota siinä määrin, että pikku kihot, joihin minäkin kuuluiin, eivät saaneet sodassa nauttia niitä pieniä oikeuksia, mitä rauhanaikana armeija tarjosi.

Kun olin saanut kampeeni jotenkuten kääriytyksi ruumiini ympärille, aloin tallustella kohti Syvärin ranta-kaaksoa, jonka tarkoituksena oli varmistaa, ettei naapuri saisi ainakaan siltä kohdalta tulla virran yli häiritsemään rauhaamme. Saapuessani kallelle vaihdoin muutaman sanan kersantti Eino Ovaskaisen kanssa, joka oli minua edellä vartiovuorossa. Hän totesi vain kaiken olevan hyvin rauhallista ja läksi tallustelemaan kohti kämppäämme. Asunto oli aito karjalainen talonpoikaistalo, jonka asukkaat olivat katsoneet parhaakseen häipyä pois, ties minne. Minä jäin täten

Konekiväärivartio Syvärillä

hiljaisen syysaamun hämärään odottamaan, mitä päivä tuo tullessaan.

Istuin siinä kotvan aikaa hiljaa kuulematta hiirenhiiskahdustakaan. Alkoi jo tulla kylmäkin, sillä olihan lumi jo maassa ja talvi näytti muutenkin tulleen normaalia aikaisemmin. Silloin juolahti mieleeni, että miksi tähän paleltumaan jään, lähdän aamukävelyllä. Niin lähdin hiippailemaan rantaa pitkin Syvärin alajuoksun suuntaan arvaamatta vielä, että tästä muodostuikin erikoisen jännittävä aamukävely.

Kuljettuani noin puoli kilometriä rantaa pitkin alkoi päivä sarastaa, ja silloin huomasin keskellä Syväriä tumman pisteen, jota en voinut vielä sen tarkemmin erottaa, mutta arvelin lautan tai veneen olevan ylittä-

ten ja suorittamaan tekoja, joihin ei anneta käskyjä, tai jos annetaankin käsky, jätettävä se täyttämättä mikäli tilanne sitäkin vaatii. Jatkoisin siis etenemistäni, mutta samalla kävin varovaisemmaksi ja laskin vanhan kaverini suomalaisen pystykorvan, jota olin siihen asti kantanut hihnasta olalla käsivarsilleni. Pysähdyin välillä ja kuuntelin tarkkaan, etten vain itse tulisi yllätetyksi.

Kuljettuani jonkun matkaa aloin kuulla puheen sorinaa, ja se kuului suoraan edestä. Silloin aloin jo erottaa Syvärillä tulevan lautan ja siinä neljä henkeä. Nyt otin Parabellum-pistoolinkin pois kotelostaan kaiken varalta, ja jätin sen roikkumaan nahkaremmistä kaulaani, sillä olinhan yksin ja minulla ei saanut olla

Aamuhiippailun saalista

mässä Syväriä. Ajattelin että poistumiseni vartiopaikalta saan varmaankin anteeksi, jos onnistun nappaamaan tuon porukan vangiksi, ja olin varma siitä että kylän kohdalta, jossa oli kk-asema, ei uskalla kukaan tulla yli. Näin ollen ei tästä minun omavaltaisesta poistumisestani tulisi vaaraa toisille. Päinvastaisessa tapauksessa taas saisin tehdä tuttavuutta kenttäoikeuden kanssa ja varmaan — jos olisin vastapelaaja armeijassa — hirtettäisiin minut lähinnä kk:ta olevaan puun oksaan muistuttamaan toisille, mitä seurauksia on vartiopaikan tyhjäksi jättämisestä. Ja onhan meitä suomalaisia sotilaita aina kehoitettu mukautumaan tilanteita myö-

epäonnistumisen varaa. Muuten olisi taas yksi kk:n poika poissa muonavahvuudesta ja silloin joutuisi Herra Määttäkin vartioon vuorollaan. Sittenkin minua jäi harmittamaan tuo kk:n aseman tyhjäksi jättäminen, kun se kk:kaan ei ole vielä niin automaattinen, että toimisi kuulon tai näön perusteella, vaan on sitä vielä peukalon päällä yllytettävä. Nyt alkoi puheen sorina kuulua yhä selvemmin, ja olin selvillä jo tilanteestakin. Naapurit olivat yön aikana hiippailleet yli virran ja lisää on heitä tulossa lautalla.

Aloin tuntea jo yksinäisyyteni kammaa, sillä enhän tiennyt, kuinka paljon tällä rannalla oli jo ylitulleita vastapelereita. Olisin hyvin voinut palata takaisin ja hakea apua, mutta ajattelin, että jos saan hyvän yllätyksen, voin selvittää niistä yksinkin ja olivathan hermo-

ni vielä siihen aikaan kunnossa ja luotin hyvään vanhaan pystykorvaani, jolla olin joskus aikaisemmin paukutellut mestariluokan merkkejä itselleni.

Hiivin hiljaa vielä eteenpäin äärimmäisen varovaisesti, etten antaisi vastapelureille pienintäkään merkkiä itsestäni. Maasto oli mitä parhain hiipimiselle, sillä olihan ranta risutonta, vanhaa niittyjättöä, jossa kasvoi vain pieniä pensaikkoja.

Pulina alkoi käydä jo niin kovaksi, että katsoin parhaakseni pysähtyä ja odottaa. Sitä odotusta ei kestänyt kauan, sillä pian marssi jonossa minua kohti ryhmä, noin 10 miestä. Olin pensaspuskan takana polviasennossa ampumavalmiina, ja ryhmä oli noin 25 metrin päässä minusta, kun karjaisin kovalla äänellä: "Rukiiver", joka sen ajan käytännön mukaan merkitsi suomeksi "Kädet ylös". Kukaan ei nostanut räpylöitään pystyyn, vaan näyttivät täysin hölmistyvän huutoa. Uudistin huutoni toisen kerran, mutta herkkä sormeni ei malttanutkaan odottaa enää, kuinka ne kaverit suhtautuisivat tähän toiseen pyyntöni, vaan pystykorvani pamahti ensimmäisen ja viidennen kerran melko lyhyenä aikana, ja kaikki oli sitten hiljaista. Pari äijää jäi makaamaan eteeni kentälle ja toiset painelivat metsään minkä töppöistään pääsivät.

Ensimmäinen laukaus oli varma täysosuma, seisova mies 25 metrin päässä, ja uskon toisenkin vielä olleen varman osuman, mutta seuraavat antoivat vain lisää juoksuhalua metsään pakoon pötkiville vastapelureille, sillä poikkisuuntaan juostessa oli heihin vaikea osua ja lisäksi pienet pensaats estivät jossain määrin tähtäämistäni, tai jos heihin osui, oli osuminen lievempää, koska pääsivät jatkamaan matkaansa.

Latasin pystykorvani uudelleen ja mietin hetken, mitä nyt tekisin. Ratkaisu oli pian selvä. Vanha kokemus oli jo opettanut meitä siihen, että jos vastapeluri pistää käpälät alleen, niin ne eivät pysähdy, ennenkuin polttoaine loppuu, ja niinpä päätin lopettaa piilosillaolon ja nousin katselemaan työni tuloksia. Pari puna-armeijan erilaista tyyppiä odotteli siinä hyvin rauhallisen näköisenä minua, toinen hyvin pitkä ja laiha kuin sudenkoirento ja toinen lyhyt ja lihava kuin keittiöpoika. Huomasin sen laihan miehen olevan kovan verenvuodon takia avun tarpeessa. Siksi kaivoin oman ensiapusiteeni taskusta ja käskin sen toisen sitoa sillä haavan, jotta verentulo vähenisi. Kaveri totteliikin nöyrästi, ja kun työ oli tehty ja kun samalla olin tyhjentänyt heidän aseensa annoin — merkkiä käyttäen — käskyn paneutua maahan pitkälleen, jotta saisin rauhassa selvittää vielä välini lautalla olevan porukan kanssa, jota olin koko ajan pitänyt tarkasti silmällä.

Lautalla olivat eivät tämän pienen välikohtauksen aikana osanneet tehdä mitään, vaan hölmistyneinä jäivät odottamaan kumpi puoli tässä kahakassa jää voitolle. Minä kuitenkin päätin voitonhuumassani lopettaa niiden odotuksen huutamalla "Idisuda" jonka termin varmaan jokainen suomalainen jermu muistaa. Pian alkoivat hihat heilua ja lautta alkoi solua kohti minua.

Tänä aikana, kun olin tällä aamukävelylläni, oli variovuorolleen tullut sotamies Toivo Huttunen, ja kun hän huomasi, etten minä ollut paikalla ja kuului lisäk-

si laukauksia alajuoksulta päin, oli hän mennyt huolisaan selostamaan porukalle toteamuksiaan. Sieltä läksi silloin Toivolle kaveri asemaan, ja muut jäivät odottamaan asian selvenemistä.

Lautan ollessan noin 20 metrin päässä rannasta annoin käskyssäni olevalle puna-armeijan osastolle huutamalla kehoituksen "Stoi". Käskyä toteltiin moitteettomasti. Sitten nostin käteni merkiksi, että yksi kerrallaan, ja huusin "Idisudaa". Silloin hyppäsi lautalta ensimmäinen äijä veteen, jota oli toista metriä sillä kohtaa, ja laahautui eteeni. Huomaisin, että edessäni seisoi puna-armeijan yliluutnantti. Kaverin pudotettua aseensa maahan annoin toiselle kaverille kehoituksen hypätä veteen, ja kohta oli edessäni toinen puna-armeijan upseeri, nyt aliluutnantti. Olin jo ylpeä saaliistani, kun ajattelin, että loputkin ovat varmaan jonkinlaisia kihoja. Mutta kun kolmas ja neljäs tallusteli eteeni, en huomannutkaan heidän olevan enää mitään päällysmiehiä, vaan aivan natsattomia raakoja sotilaita. Kun kaikki oli valmista ja nämäkin kaverit vapautuneet aseistaan, viskasin aliluutnantin selkään pari tyhjentämääni kivääriä, pistin taskuuni heidän pienet aseensa, nostatin haavoittuneet pystyyn ja terveiden vanjain heitä tukiessa aloitimme marssin kohti Pladisman kylää, josta olin aamukävelyni aloittanut. Itse kuljin kuitenkin kaiken varalta takapuolella, kuten niissä oloissa oli tapana.

Ei ehditty tallustella kuin muutamia kymmeniä metrejä, kun Herra Ivanovits katsoi arvolleen sopimattomaksi taluttaa oman armeijansa haavoittunutta sotilasta ja tyrkkäsi hänet niitylle pitkälleen. En tiedä mistä Herra Ivanovits oli niin kovasti suuttunut, mutta luulen hänen olleen kiukussa siitä, että ne 10 kaveria, jotka olivat rannalla, antoivat yhden miehen sotkea hänen hyvät suunnitelmansa. Olipa miten oli, minä olin nyt tällä kertaa päällysmies, ja sehän sopikin minulle mainiosti, sillä olen pesunkestävä savolainen ja lisäksi minunkin olkapäitani koristi siihen aikaan kolme valkoisesta eristysnauhasta tehtyä silakkaa ja osasin käyttää arvoani oikein, ainakin niin kauan kun olen näiden kaverien kanssa tekemisissä.

Otin parabellumin käteeni ja annoin Herra Ivanovitsille merkin piipulla, että nosta se kaveri ylös. Tämä katsoi hetken minua ja kai katsoi sittenkin parhaaksi nostaa kaverinsa ylös, jotta saisi tallustella terveenä, vaikkakin märkänä poikana toisten joukossa. Ja niin sitä matkaa jatkettiin. Hetken kuluttua olikin jo kyläaukeama edessä, ja poikain huomattaessa minun tulevan, huiskuttivat he käsiään, että antaa tulla vaan.

Pian olimme majapaikan pihassa. Huusin kersantti Ovaskaiselle, että toisi karttalauskustani valokuvauskoneen, jotta tämä porukka ikuistettaisiin. Silloin siihen riensivät toisetkin pojat, ja sotamies Veikko Kukkonen sanoi heti, että "tuo yksi on varmaan nainen." Väitin vastaan, mutta Veikko ei uskonut minua, vaan työntyi vankien joukkoon, repäisi yhdeltä kaverilta puseron auki, ja kohta oli Veikon kämmenellä pehmeä naisen rinta. Tätä vähän ihmeteltiin, mutta ei siinä sen enempää ruumiintarkastusta pidetty. Vangit vietiin kuivattelemaan vaatteitaan, ja minä painuin kämppään juomaan aamutiproja, jotka oli jo valmiiksi keitetty. Niin oli tämä aamukävely Syvärillä päättynyt.

Olavi M. Venesoja

KAKSI SUURTA PAUKKUA

Lapin sotaretki, joksi saksalaisia vastaan Jatkosodan jälkeen pohjoisessa käytyjä sotatoimia on yleisesti nimitetty, oli erikoisista olosuhteista johtuen sekä henkisesti että fyysillisesti erittäin rasittava. Jo se seikka, että sota useimpien kohdalta oli päättynyt ja siviili hämmöitti lähitulevaisuudessa ja että lisäksi oli taisteltava monivuotista aseveljeä vastaan, toi »karvaan maun» näihin sotatoimiin. — JP 3:een kuulunut kirjoittaja kuvaa seuraavassa Rovaniemen kauppalassa olevan Suutarinkorvan sillan ylitystä saksalaisten suorittaman räjäytyksen jälkeen.

SOTILAAN ainoana velvollisuutena on kuitenkin vain täyttää laillisessa järjestyksessä annetut käskyt ja täyttää ne ”viimeistä piirtoa myöten” ”niin kauan kuin minussa voimaa ja henkeä on”, joten tehtävän täyttämisen yhteydessä mahdollisesti syntyvät ristiriidat kilpistyvät lopullisesti tähän ”panssariin.”

Lapin sotaretken eräänä vaikeana ja erikoislaatuisena tehtävänä 1./JP 3:n historiassa oli Rovaniemen kauppalassa sijaitsevan Suutarinkorvan 700 m pituisen sillan ylitys saksalaisten suorittaman räjäytyksen jälkeen.

Portimojärven taistelun jälkeen Taisteluosasto Hynninen (JP 2 ja JP 3) suoritti vaikeissa olosuhteissa maastomarssin, pyörät mukana, Kemijoen laaksoon ja jatkoi sen jälkeen jokivarretta seuraten Rovaniemen suuntaan. JP 2 oli keulassa, ja juuri kun se oli saapumassa Suutarinkorvan sillan läheisyyteen lokakuun 12/13. päivien välisenä yönä noin kello 24 aikaan, paloi kauppa jo ilmiliekeissä. Tulipalojen valaistuksessa oli nähty siltaa myöten juoksevan miehiä ja muu-

tamia autoja oli myöskin ajanut yli. Kaikki saatavissa olevien jalkaväkiaseiden tuli oli tämän jälkeen kohdistettu sillalle, ja kranaatinheittimillä ammuttiin sen vastakkaiseen päähän tarkoituksella saada sillan syytysjohdot katkaistuiksi. Kun JP 3 oli myöskin kiivaasti ajaen saapunut sillan läheisyyteen häikäisi voimakas valonleimahdus seutua ja valtava räjähdys vapisutti ympäristöä. Savun hälvennyttyä ei siltaa enää näkynyt, ja toive sen ehjänä haltuun saamisesta oli menetetty.

Jonkin ajan kuluttua räjähdyksestä sain Taisteluosaston komentajan ja Mannerheim-ristin ritarin, silloisen everstiluutnantti Jouko Hynnisen käskyn saapua puhutteluun sillan läheisyyteen. Komentopaikalla sain häneltä seuraavansisältöisen käskyn: — 1.K/JP 3 ylittää Kemijoen Suutarinkorvan sillan sen jäännöksiä pitkin, valtaa vastarannalla olevan Saarenpään kylän ja etenee sen jälkeen noin 5 km päässä olevaan tienhaaramaastoon, josta lähettää partion vetäytyvän vihollisen perään sekä pitää siihen kosketuksen. Ylityk-

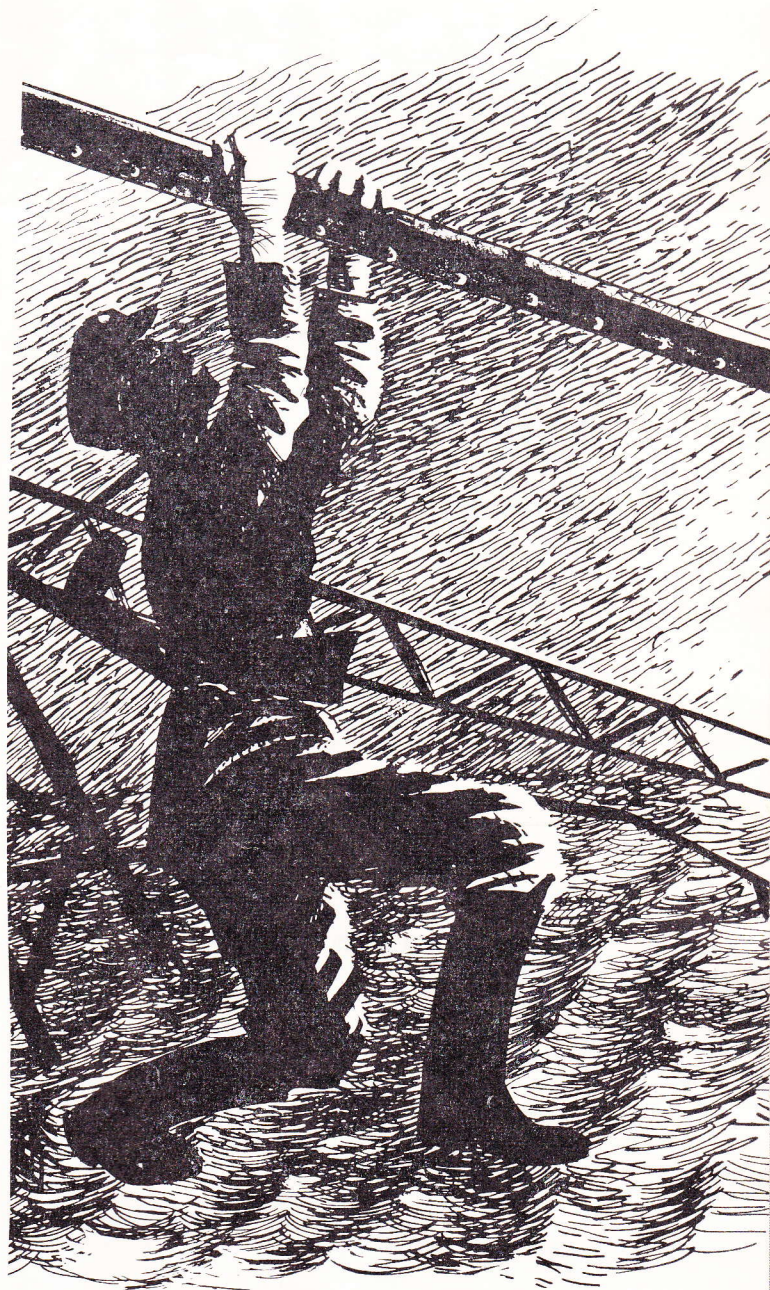
Lapin pääkaupunkia kohtasi täydellinen tuho 15/16. 9. 1944. Katkaistuaan Rovaniemen—Petsamon valtatiehen Osasto Laguksen miehet tapasivat Rovaniemen palavana ja sillat täysin tuhottuina

sen tukena kranaatinheitintuli. Tilanteen kehityksestä ilmoitukset minulle. Onko kysyttävää? — Ei ole, herra eversti, vastasin ja toistin tehtävän, joka olikin selvä. Kysyttävää olisi ollut paljonkin, sillä joen ylitys ”säkipimeässä” ilman mitään sen enempää rakentelemisia tuntui aluksi täysin mahdottomalta yritykseltä. Tuntien kuitenkin käskynantajan jo vuosien ajalta har-kitsevaksi ja peräänantamattomaksi esimieheksi ei täs-äkään tapauksessa ollut syytä tuhлата aikaa pitempiin selityksiin. Sain senkin hyvän tietää, että saksalaiset olivat särkeneet kaikki lähiseudunkin veneet, joten niistä ei tulisi olemaan mitään apua tehtävän suoritus-sessa.

Palattuani takaisin komppaniaan taistelulähetti kii-dätti sanan joukkueenjohtajille saapua puhutteluun vä-littömästi käskyn saatuaan. I.K:n joukkueenjohtajat olivat kaikki sodan kovan koulun käyneitä miehiä. Ei voinut kuitenkaan käskynannon jälkeen olla merkille panematta kaikkien kasvoilla melkoista huolestumista. Tehtävän vaikeus tajuttiin selvästi. Käskyn alkuperä oli kuitenkin jokaisen tiedossa, joten ilman pi-tempiä neuvotteluja käytiin ylimenon valmisteluihin käsiksi. Tehtävän suorittamista oli omiaan vaikeutta-maan se, että joukkueet olivat huppenneet noin 20 miehen suuruiseksi ja jäljellä olevastakin osa oli vasta hil-jattain palvelukseen astuneita, sotaan tottumattomia nuorukaisia tai sitten jo yli 40 vuotiaita ”perheenisii.”

Kun nopeat valmistelut oli suoritettu, tarpeelliset varovaisuusmääräykset annettu jne., lähti joukkueen noin 20 miestä matkaan ja aloitti vaivalloisen taivalluk-sen useasta kohti kokonaan poikki menneen sillan jään-nöksiä pitkin. Jäljessä seurasivat välittömästi komppa-nian päällikkö komentoryhmineen sekä muut joukkue-et. Eteneminen oli hidasta ja raskasta. Käsi- ja jalka-voimat joutuivat äärimmäisen kovalle koetukselle. Moni oli varmasti hengessään kiitollinen entiselle voi-mistelunopettajalleen, joka oli prässännyt parhaat ”niksinsä” hiellä ja voimalla oppilaittensa käyttöpää-omaksi. Vuoroin oli kiivettävä monen metrin korkuisen siltapalkkien päällä, vuoroin taas kahlattava vedes-sä pitäen kaikin voimin kiinni sillan jäännöksistä, jot-tei paikoin hyvinkin vuolaana virtaava mustanpuhu-va Kemijoki nielaisisi miestä mukaansa. Mitä pitem-mälle matkanteko edistyi, sitä turvattomammaksi ja jännittyneemmäksi kävi tilanne sillalla. Ei tarvittaisi muuta, kuin että ylitys syytä taikka toisesta paljastuisi liian aikaisin, jolloin vastarannalta olisi varsin yksin-kertaista pudottaa kaikki Kemijokeen kuin ”oravat puusta.”

Olimme ponnistelleet eteenpäin jo parisen tuntia yhtämittäisesti ja väsymys, kasvavan jännityksen ohel-la, vaati hiukan levähtämään. Vilkaistu levähdystauon aikana kauppalan keskustaan osoitti tulipalojen yhä raivoavan täydellä voimalla, ja joukkoon liittyi myös-kin voimakkaita jymähdyksiä, jotka kertoivat surul-lista kieltään saksalaisten suorittamasta hävityksestä. Näky oli varsin murheellinen ja omasta vaaranalai-sesta asemasta huolimatta mieltä askarruttivat ristiriit-aiset kysymykset. Pitkiin mietteisiin ei ollut kuiten-kaan aikaa, sillä oli pelättävissä millä hetkellä hyvänsä myöskin Saarenpään kylän syttyvän tuleen, ja silloin olisi meitä suojaava pimeyden verho poissa.

Hitaasti mutta varmasti ponnistelimme jälleen eteenpäin yhä lähemmäksi tuntematonta vastarantaa, joka pysyi merkillisen hiljaisena ja pimeänä. Heikosti häämöittävästä piirteistä päätelin matkaa olevan vielä noin 100 m, mutta arvio voi olla pahastikin virheel-linen, sillä pimeys vastarannan suuntaan esti tarkem-man arvioinnin. Kärjen täytyisi kuitenkin aivan näil-lä hetkillä olla rannan tuntumassa, joten kriittiset ajat olivat käsillä. Joko onnistumme taikka tuhoudum-me, ne olivat ne kaksi vaihtoehtoa, jotka ovat tutut kaikille sodassa mukana olleille. Jälkimmäisen vaihto-ehdon pyyhkäisee kuitenkin jokainen pois mielestään niin kauaksi kuin mahdollista, ja ainakin siksi, kunnes on tehty kaikki mitä tehtävissä on. Ajan kulkua on tällaisessa tilanteessa mahdotonta seurata, sillä minuutit tuntuvat kuluvan kiduttavan hitaasti.

Parikymmentä metriä vielä taivallettuani olin varma, että ensimmäiset miehet olivat jo maissa. Juuri kun mielessäni oli häivyttänyt pieni toivo siitä, että ehkäpä vihollinen onkin jo perääntynyt pois kylästä ja omaa vetäytymistään salatakseen on jättänyt sen polttamatta, tapahtui tilanteessa varsin odottamatonta, joka nosti jännityksen jälleen huippuunsa.

Edestä kuului selvästi lähestyvän junan kolinaa. Veturin puuskutuksen tunti jokainen aivan selvästi. Pimeyden takia ei ollut mahdollista aivan tarkasti määritellä veturin paikkaa, mutta äänestä ja kipinöistä päätellen sen täytyi olla aivan vastarannan päässä. Asemamme oli siksi vaarallinen, ettei kannattanut ryhtyä oikopäätä taisteluun, sillä 10—15 miestä oli vasta yli, ja osa "rimpuili" vielä varmasti I joukkueestakin sillalla. Pari lähintä miestä saatoin eroittaakin ylhäällä 4—5 metrin korkeudessa hivuttautumassa vatsallaan siltapalkkien päällä eteenpäin. Ilmeisestikään jännitystä ei ollut tässä "seikkailussa" vielä tarpeeksi, sillä lisää oli tulossa.

Vihollisemme tuntuvat olevan meistä täysin tietämättömiä, sillä he olivat hyvällä tuulella ja lauleskelivat melko kovaäänisesti. Valojen käyttö paljasti lisäksi jotakin erikoista toimintaa olevan tekeillä. Ennen kuin olimme täysin tajunneetkaan mistä oli kysymys, häikäisevä valo sokaisi silmät ja valtava räjähdys tärisytti ympäristöä. Satuun olemaan räjähdysketkellä alhaalla 4—5 m pitkän, jokene jyrkästi viettävän sillanosan päällä. Pidin kohtaloani "sinetöitynä", kun räjähdysten paine heitti ensin ylöspäin ja sen jälkeen "rännäsi" takaisin alas sillalle, jota myöten aloin luisua kohti vedenrajaa. Räjähdysketkellä tuntui siltä kuin sillan jäännöksetkin vaipuisivat virran syvyyteen. Kun seuraavan kerran täysin tajusin tilanteen, huomasin pitäväni kaikin voimin sillanosista kiinni ja olevani vyötäisiä myöten vedessä. Tietoisuus siitä, että olin edelleenkin elävien kirjoissa vieläpä täysin vahingoittumattomana ja että sillan jäännökset näyttivät olevan yhä paikoillaan, riitti tuomaan hyvänolon tunteen "villapaidan alle". Tämä siitäkkin huolimatta, että parhailaan palavasta junasta oli sinkoutunut räjähtävien kraanaattien sirpaleita, jotka piirtelivät pimeälle taivaalle kirkkaita kaariaan tai ilkeästi vonkuen iskivät veteen lähellä ja kaukana. Juna, jonka saksalaiset ajoivat sillanpäähän, oli siis ollut ammusjuna, ja siitä johtui tämä valtava räjähdys, joka jo toistamiseen muutaman tunnin sisällä vapisutti kauppalaa.

Mutta kuinka oli käynyt niille, jotka olivat vielä lähempänä räjähdyspaikkaa? Entä niille kahdelle, jotka olin nähnyt vähäistä ennen räjähdystä ryömivän eteenpäin korkealla siltapalkkien päällä? Pimeys esti näkemästä sillan suuntaan muutamaa metriä pitemmälle, joten läksin pyrkimään jälleen eteenpäin. Edettyäni jonkin matkaa en tavannut vielä ketään, ja aloin jo pitää varmana, että räjähdysten paine oli suistanut jääkärit jokene. Nousin ylös palkkien päälle erästä paikkaa ylittäessäni ja huomasin äkkiä, että joku tumma hahmo lähestyi lähestymistään, ja vähän myöhemmin eroitin toisen hahmon tämän jäljessä. Tultuaan aivan kohdalleni totesin tulijat "omiksi". He olivat melko hiljattain tulleita, vanhempaan ikäluokkaan kuuluvia, joten en kumpaakaan nimeltä tuntenut. Tiedustelin

tulijain vointia ja syytä suunnanmuutokseen, mutta vastaukseksi sain vain epäselvää murinaa. Turhaa tuntui olevan yrittää kääntää näitä miehiä takaisin, siksi kauhun lamaannuttamia miehet olivat. Heillä tuntui olevan tajunnassaan ainoastaan yksi ajatus, että pitää päästä pois äskeisestä kauhunpaikasta. Jälkimmäinen jääkäri kykeni sentään sen verran selittämään, että kertoi epäselvästi jostakin uudesta odotettavissa olevasta jysähdyksestä. Yritin vielä rauhoitella miehiä, mutta tuntui siltä, että heillä oli paremmat tiedot uudesta pamauksesta kuin minulla, joten jätin heidät rauhaan. Keinoteltuamme toistemme ohi läksin yrittämään jälleen eteenpäin. Matkaa oli vastarannalle enää noin 30—40 metriä. Koetin kaikin keinoin jouduttaa menoani, vaikka voimat alkoivat olla jo melkoisen "piipussa".

Jälleen tuli vastaan pari miestä, jotka olivat kertomansa mukaan hakemassa lääkintämiehiä. Nämä pysyivät jo hiukan kertomaankin tilanteesta sillan toisessa päässä, vaikka heidän oma kuulonsa tuntui heikolta. Joukkue oli päässyt onnellisesti yli paria miestä lukuunottamatta ja oli ottanut haltuunsa vastarannalla olevat saksalaisten kaivamat asemat. Juuri kun viimeisiä miehiä vielä odotettiin saapuvaksi, alkoi äsken mainittu juna puuskuttaa sillanpäätä kohti pysähtyen vain noin 20 metrin päähän kaivannosta, joissa I joukkue oli. Joukkue oli tämän jälkeen viettänyt muutamia jännittäviä hetkiä taisteluhaudassa kuullessaan saksalaisten pulisevan aivan lähellä. Asioihin joukkue ei voinut vielä puuttua sillalla olevien vaaranalaisen aseman takia. Lisäksi vihollisen voimista ei ollut mitään tietoja. Kaivannoissa olevat kuulivat, kuinka saksalaiset huolettomasti liikkuvat junan ympärillä. Vaunujen ovia auottiin ja suljettiin ja valojen pelättiin paljastavan meidän olemassaolomme viholliselle. Hetken kulluttua tuli vähäksi aikaa hiljaisuus, kunnes sitten valtava räjähdys tärisytti tienoota, ja paineaalto löi kaikki tajuttomiksi.

Pahin pelko näytti tällä hetkellä olevan siinä, että odotettiin veturin kattilan räjähtävän millä hetkellä hyvänsä. Se puhisi ja sihihi uhkaavasti tulipalon keskellä. Tämä lienee ollut kahden edellisinkin vastaan tulijan mielessä, jotka pyrkivät pois veturin läheisyydestä.

Tehtävän suoritus ei sallinut kuitenkaan vitkastelua, vaan oli pyrittävä vaaroista välittämättä eteenpäin niin nopeasti kuin suinkin. Ehkäpä Saarenpään kylä olisi vielä pelastettavissa polttamiselta, mikäli kyettäisiin nopeasti kokoamaan tarpeeksi voimia joen yli. Kompania tuntuikin soluvan eteenpäin "suunnitelmien mukaisesti" perässä.

Päästyäni vihdoinkin yli tuntui ihmeen turvalliselta saada tuntea jälleen kovaa maata jalkojen alla. Kiiruhdin ottamaan selvää, missä kunnossa I joukkue oli. Helpotuksen huokaus pääsi todettua, että kaikki olivat hengissä, eräät tosin varsin heikossa kunnossa. Päivä oli alkanut jo senverran sarastaa, että huomioiden tekeminen oli helpompaa. Kaikki I joukkueen miehet olivat räjähdysten voimasta menettäneet tajuntansa, kuka pitemmäksi kuka lyhyemmäksi aikaa, minkä lisäksi kaikki olivat verissään, jota pääasiassa näkyi tulleen nenästä sekä korvista. Pari lääkintämiestä jäi hoi-

vailemaan pahemmin järkyttyneitä, ja heti kun jatkaamaan kykenevää joukkoa oli tullut tarpeeksi yli, läksimme varovasti etenemään.

Edessä oli Saarenpään kylä, jonka talot seisovat "mykkinä" paikoillaan ja ilmeisestikin täysin ehjinä. Paitsi mahdollista vihollisen esiintymistä oli pidettävä silmällä myöskin sitä, ettei astuttu miinoinhin, joita oli tämän sotaretken aikana totuttu tapaamaan niin mahdollisista kuin mahdottomistakin paikoista. Pyrimme välttämään maantietä ja aivan sen välitöntä läheisyyttäkin. Samoin taloihin sisälle meno oli jyrkästi kielletty. Niin ihmeellisen hyvä onni oli seuralaisenamme, ettei komppaniasta kukaan Saarenpään kylässä astunut miinoinhin, vaikka niitä jälkepäin todettiin levitetyn miltei kylvämällä joka paikkaan. Sen sijaan eräät löysivät ehkä vieläkin vaarallisempaa ainetta nim. "Neekerieromia" hienoihin niinkoreihin pakattuina. Monet olivat aikaisemmin saaneet "taloudellisista syistä" ihailta tällaisia pulloja vain alkoholiliikkeen hyllyillä, jos sielläkään. Onneksi tämäkin vaara tuli huomattua tarpeeksi ajoissa, ja kovilla otteilla tilanne saatiin pidettyä "aisoissa".

Tavoite saavutettiin tämän jälkeen nopeasti, ja vihollisen jälkijoukoille tuli ilmeisesti kova kiire, sillä vastarintaan ne eivät ryhtyneet. Kosketus viholliseen saatiin vasta noin 10 km päässä tavoitteesta. Komppaniamme saattoi tämän jälkeen lähettää ilmoituksen

Taisteluosaston komentajalle, että tavoite on saavutettu ja annettu tehtävä suoritettu. Tämä antoi tietenkin kaikille mielihyvän tunteen, jota ennakolta mahdottomalta tuntuvan tehtävän suorittaminen aina tuo mukanaan. Jääkärit olivat jälleen kerran näyttäneet neuvokkuutensa vaikeitten tehtävien edessä. Ehkäpä mukaan liittyi myöskin hivenen tyytyväisyyttä siitä, että ripeän ylimenon takia viholliselle ei jäänyt aikaa Saarenpään kylän hävittämiseen. Paikoilleen jo asetetut pommit sekä polttotarvikkeet jäivät tällä kertaa käyttämättä.

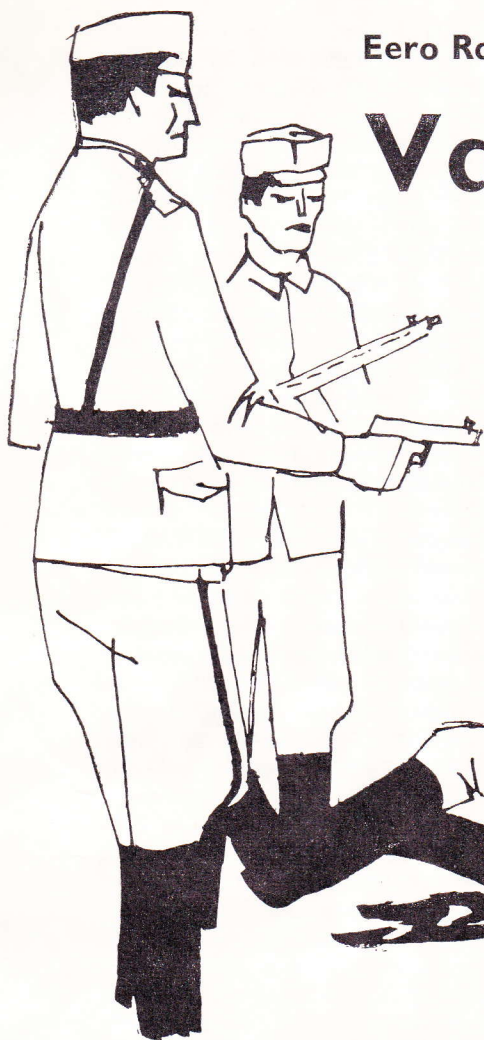
Eräille ehkä jäi pysyvä muisto heikentyneen kuolon muodossa, mutta kokonaisuutena ottaen ja tehtävän vaarallisuuden huomioiden monivaiheisesta ja jännitysmomentteja täynnä olevasta Suutarinkorvan sillan ylityksestä selvittiin sentään varsin vähäisin menetyksin. Monipuolisessa ja enemmän taikka vähemmän "hengen päälle" käyneissä sotatapahtumien sarjassa on varmasti tässäkin ylityksessä mukana olleille sattunut ennen ja jälkeen tilanteita, joissa on tullut "rutosti ruumiita" tai jotka jossakin muussa suhteessa ovat olleet tapauksina erikoisluokkaa, mutta varmasti jokainen mukana ollut muistaa myöskin tässä kerrotut tapahtumat läpi "maallisen vaelluksensa". Siksi kiduttavan piinallisia ja epävarmoja olivat ne tunnit, jotka 1.K/JP 3 vietti Kemijoen kuohujen keskellä Suutarinkorvan ennen niin mahtavan sillan jäännöksiä pitkin edetessään ennakolta aavistamattomia kohtaloita kohti.

Entistään ehomaksi uudelleen rakennettu Suutarinkorvan silta

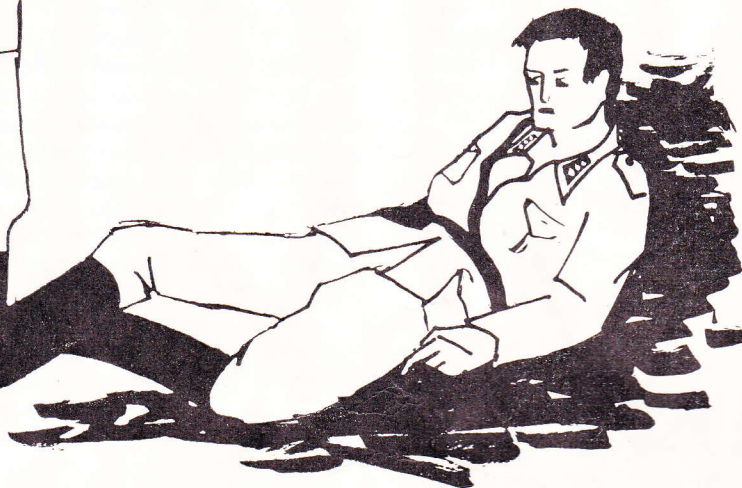

Eero Raivio

Vakoojana vangittu

Sortavalan valloituksen aikaan, elokuussa 1941, toimi kirjoittaja sotilaslääkärinä Kentäsairaala 32:ssa. Rintaman edetessä hänen teki mielensä käväistä etulinjan joukkojen keskuudessa. Hän lähtikin matkalle, josta loppujen lopuksi muodostui mitä seikkailurikkain rintamavierailu, joka oli vähällä päättyä ratkaisuun »ammutaan aamunkoitteessa».

ELETTIIN elokuun alkupuolta 1941. Sijoituspaikkani KS 32 Suistamolla oli jo jäänyt suhteellisen kauas taakse itään ja etelään etenevistä joukoistamme. Erikoisesti kirurginen osasto vietti hiljaiseloa. Pyrkii tulemaan aika pitkäksi työn puutteessa. Rintamasotilaiden kertomukset tapahtumista ja taisteluista kiihoittivat ja hokuttelivat. Silloinen haluni päästä etulinjaan edes vähäksi aikaa sai yllykettä ja toimettomuus lisäsi seikkailunhalua.

Olin suurin piirtein selvillä Sortavalan suunnassa taistelevien joukkojemme sijainnista. Mitä lähemmäksi kaupunkia miehemme etenivät sitä kiihkeämmäksi kävi haluni päästä mukaan edes katselijana valtaus-taisteluihin. KS 32:n päällikkölääkärille, lääkintämajuri Järviselle (kuollut joku vuosi sitten) en uskaltanut puhua aikeistani mitään, sillä ”pykälätarkkana” herrana hän ei varmaan olisi päästänyt minua lähtemään. Lähimmän esimieheni, lääkintämajuri Nybergin sain suostutetuksi, koska oli puutetta ”puukko-työstä.” Lisäksi sanoin meneväni tapaamaan JR 30:n lääkärinä palvelevaa veljeäni.

Pelkäsinkin jo myöhästävänä koko Sortavalan operaatiosta, kun pääsin vasta 13.8. alkamaan matkan sota-näyttämöä kohti. Kahdesti peukalokyytiä vaihdettuani pääsin lähelle Leppäselkää. Oli jo yö, jotenka pysyin päästä viimeisen auton miesten kanssa heidän teltaan-

sa hetkeksi nukkumaan. Heti aamun sarastaessa olin miesten mukana ”aamusaikalla.” Tiedusteltuani JR 30:n sijoituspaikkaa sain jokseenkin epämääräisiä ja toisistaan poikkeavia tietoja. Yhteenvetona kuulemas-tani JR 30:n piti sijaita 4—5 km yöpymispaikastani Sortavalan suuntaan. Kyseisen alueen läheisyyteen pää-sin taas kuorma-autoilla.

Usean tunnin ajan kuljin jalkaisin mitä moninaisimpia pikkuteitä ja metsäpolkuja ystävällisten sotilaiden neuvojen mukaan. Ihmeekseni ei minulta kertaakaan kysytty papereita tai tunnussanaa. Mitään papereita ei minulla sitä paitsi ollutkaan, koska ”viikonloppumat-kani” oli täysin oma-aloitteinen.

Monituntisen harhailemisen jälkeen sain lopuksi tietää, että veljeni oli juuri muutamaa päivää aikaisemmin I AK:n uudelleen järjestämisen yhteydessä siirretty kentäsairaalaan. Koska tapaaminen ei näin ollen ollut mahdollista, päätin pyrkiä Sortavalan etulinjaan. Sehän olikin ollut matkani pääasiallinen tarkoitus. Paperittomana arvelin matkanteon käyvän parhaiten päinsä seuraamalla lääkintähuoltolinjaa, jossa varmaan minut tunnettaisiin.

Ystävällinen hymy auttaa sodassakin. Sen ja hyvien puheiden avulla sain kyydin SaSS:iin, jossa tapasin miellyttävänä yllätyksenä 7.D:n lääkärin ja hyvän tut-tavani lääkintämajuri Hugo Hännisen. Majuri Hän-

ninen ihmetteli retkiäni, mutta suhtautui sentään ymmärtämyksellä asiaan. Varsinkin kuultuaan yritykses-täni tavata veljeäni, jonka hyvä ystävä hän oli. Siinä SaSS:illa maittävä ja harvinainen kaakaokuppi nokan alla kuuntelin "Huki Hännisen" juttuja sekä asiasta että sen vierestä. Näistä minulle myöhemmin olikin ratkaisevaa hyötyä. Pääasiana oli, että hän pystyi ja suostui järjestämään minulle kuljetuksen etulinjaan. Kiirettä täytyi pitää kahdestakin syystä. Kaiken kuulemani mukaan vaihteli Sortavalan otaksuttu valtaushetki muutamasta tunnista korkeintaan pariin vuorokautteen. Lisäksi piti omakohtaista kiirettäni yllä antamani lupaus palata KS:aan puoleen päivään mennessä seuraavana päivänä. Eikä omatuntokaan ollut puhdas. Olinhan lähtenyt ilman päällikkölääkärin lupaa ja vailla asianmukaisia papereita.

Kaikesta saattoi huomata, että jotain ratkaisevaa oli tapahtumassa. SaSS sijaitsi muutaman kilometrin päässä Helylänstä, Rautakangas nimisen kylän läheisyydessä maantien varressa. Tiellä oli kaiken aikaa vilkasta liikennettä molempiin suuntiin. Myös SaSS:n autoilla oli ylenmäärin työtä, sillä aamupäivän kuluessa olivat eversti Svenssonin alaisina toimivat JR 30:n, SissiP 2:n ja RajajääkäriK 12:n miehet vallanneet Helylän kaakkoispuolella olevat ja siihen saakka Sortavalan etenemistä estäneet Liikalanmäen, Paassavuoren ja Rutakkamäen. Myös vastakkaisella puolella olivat Sortavalaa piirittävät joukkomme vilkkaassa ja aktiivisessa toiminnassa.

Ambulanssiautolla pääsin kommelluksitta Helylän sillanpieleen. Sieltä johti lääkintämies minut tapamaan kolleegaani, kapteeni Erkki Vehniäistä, joka toimi pataljoonan lääkärinä kyseisellä lohkolle. Pääjoukkomme olivat edenneet jo Sortavalan saartorenkaseen saakka, mutta osa oli jäänyt Karmalanjärven itäpuoleiseen kukkulamaastoon "motinvartijaksi". Vihollisia oli näet jäänyt mottiin Vorsunsalmen rajoittamalle, Lahdenkylän pohjoispuolella olevalle noin 1½ km² suuruiselle alueelle. Tälle "motinvartijoiden" linjalle saatteli kapteeni Vehniäinen minutkin.

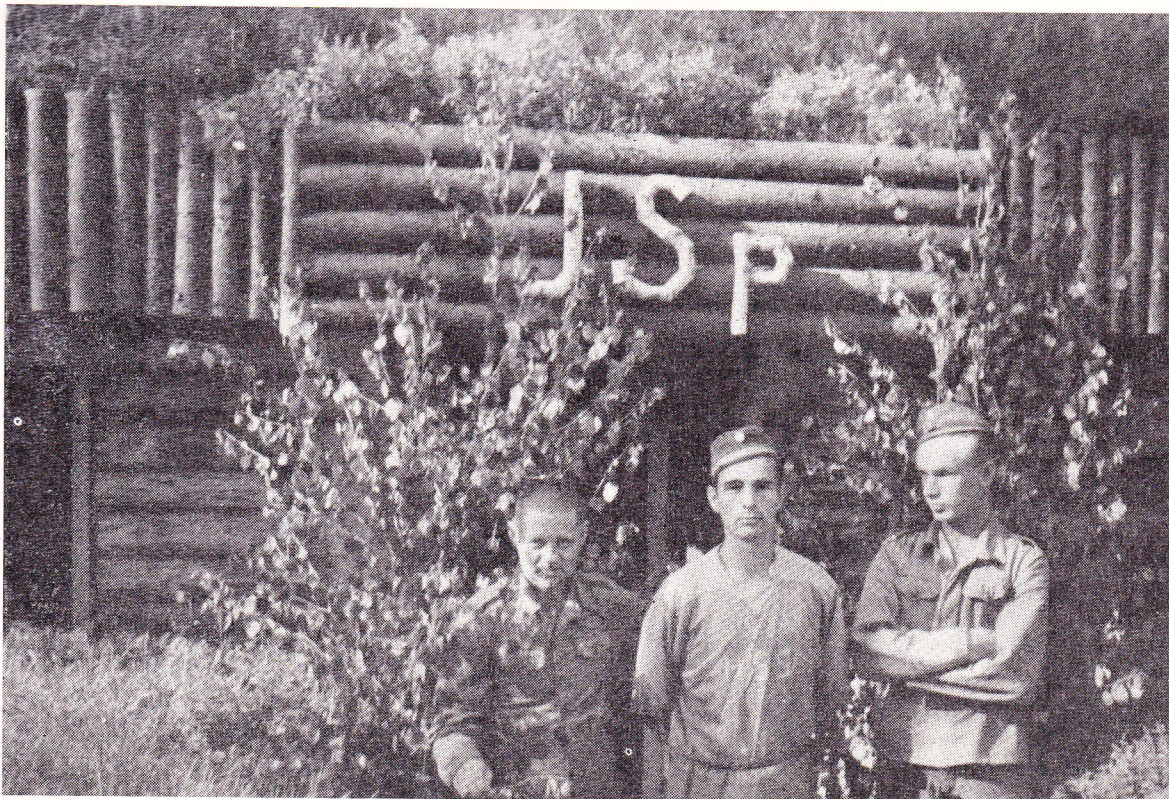
Jouduinkin melko erikoislaatuisen taistelutoiminnan todistajaksi. Paitsi harvaa laukaustenvaihtoa ja vä-

häistä tykistön ja kranaatinheittimien toimintaa, pauhasi meidän puoleltaamme kovääninen jatkuvasti vihollismottiin päin. TK-miehet olivat löytäneet Liikalanmäen rinteestä suojaisen kallionkolon ja sijoittaneet sinne "ämyrinsä." Siinä koeteltiin, omien miesten säästämiseksi, pehmittää mottia kauniilla puheilla, lupauksilla ja uhkauksilla. Kuulaassa elokuun illassa kaikivat suomalaiset ja venäläiset, levyille soitettut sävellet ja sekoittuivat sodan uhkaaviin ääniin saaden aikaan epätodellisen tunnelman. Pienenä erikoisuutena tuossa "ämyrikampanjassa" mainittakoon vielä, että vanhoina YL:listeinä saimme kapteeni Vehniäisen kanssa ajatuksen haalia kokoon kvartetin laulamaan kaiuttimeen. Ei siinä kauan "nokka tuhissut", kun meitä oli kuusi miestä kallion kolossa laulamassa enemmän tai vähemmän puhtaita säveleitä sotaisaan avaruuteen. Taisimme silloin olla todella "mylviviä uroita", sillä pianissimo ei olisi kuulunut puolen kilometrin päässä olevaan mottiin. Kaipa kvartetilla olikin vaikutus, sillä motti laukesi myöhemmin hyvin pienellä vaivalla!

Olisin mielelläni viipynyt vielä jatkamassa "Sortavalan valloitusta", mutta huoli huomisesta pakotti minut illan hämartyessä "irroittautumaan vihollisesta" ja sanomaan hyvästit ystäville. Sanoin osaavani tuon lyhyen matkan kallionrinteestä Helylään vievällä maantielle.

Jonkun aikaa varovasti kuljettuani aloin ihmetellä, kun tietä ei tullutkaan vastaan. Arvelin jo pimenevässä illassa joutuneeni liiaksi oikealle, siis motin suuntaan, sillä harvaa tulta kuului ja suuliekkejä näkyi vinosti takana molemmilta puolin. Korjasin kii-reesti neljännesympyrän vasempaan ja painelin puolijuoksua pois vaaravyöhykkeeltä. Jonkun minuutin kulluttua havaitsin helpotukseksi olevani aivan maantien vieressä. Juuri kun hyppäsin ojan yli, kuului karski ääni: — "Seis, kuka siellä?". Samalla välähti hetkeksi taskulampun valo kasvoilleni. En ehtinyt vielä vastata mitään, kun jo kysyttiin perätysten tunnus-sanaa ja papereita. Näin hämärästi edessäni kymmen-kunta miestä, joita johti roteva kersantti. Sama mies esiintyi kohteliaan jyrkästi tunnusvaatimuksissaan.

Lääkintähenkilökuntaa joukkosidontapaikkansa edustalla

Koetin parhaani mukaan selittää, mutta tunsin itsekin selitykseni heikkouden. Niinpä lopetinkin puhumisen päättäen toimittaa asiani suuremmille herroille. Myöhemmin selvisi, että tämä sotilasryhmä oli motti-alueelle johtavalle tienpätkälle juuri vaihtunut varmistuspartio.

Sotilasjoukon keskellä, ainakin näennäisesti vartioimattomana ja yhä pistoolillani varustettuna, kuljin muutaman sata metriä. Ennen Helylän siltaa oli kuorma-auto odottamassa. Sain paikan ohjaamossa kuljettajan ja kersantin välissä. Ajoimme Helylän ohi pohjoiseen suuntaan. Matkan varrella yritin saada aikaan leikkisää keskustelua, mutta molemmat vierustoverini osoittautuivat harvasanaisiksi ja huumorintajuttomiksi veikoiksi. Olin vähän levoton, mutta arvelin koko ajan tämän tilanteen johtuvan vain paperittomuudestani ja kaiken selviävän nopeasti päästyäni upseerien puheille. Jopa olin osin tyytyväinenkin saatuani täten alkukyydin ”kotiinpäin.”

Silloin en pimeässä nähnyt enkä muutoinkaan tiennyt, missä pysähdyimme, mutta myöhemmin kävi selville, että olimme noin kilometrin päässä SaSS:ilta, josta päivällä olin lähtenyt. Tien vieressä oli useita telttoja. Vaikka kello olikin lähes 11, leirin vaiheilla jatkui vielä vilkas liikenne. Minut ohjattiin teltaan, jossa ennestään oli alikersanti ja viisi miestä, osa jo nukkumassa. Minulle osoitettiin paikka havuvuoteella ja saattanut kersanti poistui. En ennättänyt montakaan sanaa puhua, kun sisään tuli vääpeli, jonka miellesäni arvioin vanhemmanpuoleiseksi kanta-aliupseeriksi. Tervehdittyään kohteliaasti hän istuutui vastakaiselle puolelle ja rupesi jynssäämään ”pakkia.” Hommansa ohella hän alkoi keskustelutyylillä ja korrektisti ”herra kapteeniksi” puhutellen udella sen ja edellisen päivien kulkujani ja edesottamuksiani. Aikoen kertoa asiat alusta lähtien sanoin nimeni ja selitelin lähtöäni Suistamolta ilman papereita. Mutta vääpeli keskeytti ja halusi vain tietää, mistä minä silloin tulin, kun partio nappasi minut kiinni. Suutuin hänen vihjauksistaan ja ärjäisin, etten vastaa tuollaisiin hävyttömyyksiin mitään, vaan odotan jonkun upseerin saapumista. Paneuduin pitkäkseni havuille muka nukkumaan. Seurasin kuitenkin salaa, kuinka teltta-aukole tuli kaksi konepistoolimiestä. Kaikki aikaisemmin nukkuneetkin olivat ylhäällä, ja erikoisesti vääpeli seurasi liikkeitäni varsinkin, jos käsi sattui siirtymään pistoolinkotelon suuntaan. Olin harmissani vääpelin selvistä vakooja-epäluuloista. En jaksanut enkä viitsinyt ajatella sen enempää. Olin väsynyt päivän vaivoista ja nukahdin pian.

Heräsin äkkiä jalkaani osuneeseen iskuun. Havaitsin molemmilla puolillani konepistoolimiehen ja jalkopäässä luutnantin pistooli kädessä. Ärähdin: — ”Mitä pirua tämä näytelmä oikein tarkoittaa!” Luutnantti ojensi uhkaavasti pistooliaan ja kehoitti jyrkästi, mutta ”herra kapteeni” sävyyn, minua luovuttamaan pistoolini hänelle. Aikoessani tehdä käskyn mukaan hän äkkiä sanoikin: — ”Seis! Pitäkää, kapteeni, kädet ylhällä! On parempi, että minä otan aseeni, ettei tule vahinkoja. Ja mitä kysymykseenne tulee, niin tiedätte itse parhaiten, mitä tämä merkitsee.” Muistin vääpelin jutut ja suutuin entistä enemmän. Haukuin luutnantin

Joukkosidontapaikka Kannaksen etulinjalla

valituin sanoin idiotiksi. Luutnantti pysyi kuitenkin rauhallisena ja sanoi jopa kunnioitusta äänessään: — ”Olette urhoollinen mies, herra kapteeni. Tiedätte hyvin mikä teitä odottaa aamun koitteessa. Teidät tunnetaan kyllä!” Irvistelin äänekkäästi, että helppo on olla urhoollinen, kun saa aamun koitteessa nauraa tyhmälle luutnantille. Tällöin suutuivat jo konepistoolimiehet ja ympärille keräytyneet kymmenet sotilaat. ”Kuula kalloon vakoojalle!” ”Henki pois vaan!” ja muita yhtä miellyttäviä vaatimuksia kuului joka taholta. Aloin jo tosissani pelätä, että joku kiihdyksissään vetäisisi liipasimesta. Lyhyt matka teltalta autoon, jolla läksimme liikkeelle, oli kuin kujanjuoksua uhkaavien huomautusten ja vihaisten katseiden saattamana.

Autossa minut sijoitettiin takaistuimelle kp-miesten väliin. Edessä istuva luutnantti oli koko ajan taakse kääntyneenä ja tuki minuun suunnattua pistoolia selkänojaan. Kysyessäni matkan määränpäättä ja tarkoitusta luutnantti ilmoitti meidän vain tapaavan tuttaviamme. Lisäksi hän varoitti tekemästä pienintäkään yllätys- tai karkaamisliikettä, sillä ”se tietäisi jonkun tunnin liian aikaista kuolemaa”. Olin jo selvillä tilanteen vakavuudesta ja hillitsin sekä kieleni että liikkeenä.

Muutaman kilometrin päässä auto pysähtyi. Ulkona huomasin, että keskyyöstä huolimatta oli sotilaita runsaasti meitä vastassa. Vastaani uhoavasta vihamielisyydestä päätelin, että tänne oli jo tiedoitettu saapumisestamme. Hieman kauempana tapahtuneen kuiskaavan keskustelun jälkeen eräs vieras luutnantti komensi an-

tamaan tietä, ja meidät johdettiin teltaan, joka oli kahdella petromaksilla kirikkaasti valaistu. Minut työnnettiin esiin nuoren vänrikin ja viiden sotamiehen tuijotettavaksi. Hetken hiljaisuuden jälkeen kysyi minua saattanut luutnantti: — ”Tunnetteko tämän kapteenin?” kohdistaan kysymyksensä äärimmäisenä oikealle seisovalle sotamiehelle. Sotilaan epäröiden kieltäessä luutnantti, ilmeisesti pettyneenä luulemastaan varmasta asiasta, suuttui ja ärjäisi hirmuäänellä: ”Mitä! Tunnetteko varmasti! Katsokaa tarkemmin, sotamies!” Huomasin sotamiehen säikähtäneen ja epäröivän. Siksi sanoin luutnantille tiukasti, ettei hänen pitäisi esimies-auktoriteetillaan kiristää väärää lausuntoa. Ilmeisesti kyseinen sotilas oli ainoa siinä ”poppoossa”, jonka piti tuntea minun ”kaksoiskappaleeni”, sillä myrtnyt luutnantti komensi jatkamaan matkaa.

Nyt minäkin aloin sovittelavassa äänilajissa puhua varmasta erehdyksestä henkilön suhteen. Luutnantti ei vastannut muuta kuin: ”Pian se nähdään.”

Taas pysähdyttiin leirialueelle. Aikaisempi näytelmä toistui, mutta tuntemiskysymyksen tuli kolmesta suusta jyrkkä kieltö. Luutnantti kiroili kuin lappalainen. Sanoi ilmeisesti syntyvän divisioonan munauksen, jonka hän saa kantaakseen. Olin voitonriemuinen, mutta pysyin toistaiseksi hiljaa, sillä luutnantti ilmoitti vielä yhden paikan olevan käymättä. Pistooli oli silloin jo kotelossa.

Kun kolmannessakin teltassa kieltäydyttiin tunte-masta minua, niin aloin jo sääliä murtunutta luutnanttiani. Kuitenkin oli hänen epäluulonsa niin lujassa, että hän suoritti pysäytetyssä autossa tarkan kuulustelun henkilöllisyydestäni ja edesottamuksistani. Mainitessani etsineeni veljeäni luutnantti tarkisti nimeni, ja niin varmistui erehdys, sillä luutnanttini oli asunut veljeni siirtoon saakka hänen kanssaan.

Nyt kertoi luutnantti puolestaan syyt sotkuun. 7.D:n alueella oli noin viikon ajan liikkunut tykistökapteenin asussa mies, joka myöhemmin oli todettu venäläisten vakoojaksi. Mies oli liikkunut röyhkeästi laajalla alueella ja poikennut erilaisin tekosyin majoitusalueille ja teltoihin. 7.D:n alueelle oli annettu varoitus tällaisesta herrasta ja käsketty tavatessa tuoda elävänä (mieluummin) tai kuolleen 7.D:n esikuntaan Ruskealaan. Sen vuoksi olivat minun harhailuni ja kyselyni edellisen päivän aikana veljeäni etsiessä herättäneet epäluuloja. Kun sitten vielä minut oli tavattu paperittomana ja tunnussanaa tietämättömänä pimeässä tulossa juuri venäläismotin suunnasta, niin oltiin varmoja suuresta saaliista. Vangitsemisesta oli ilmoitettu kaikkialle. ”Ruskealassa odottaa koko 7.D:n esikunta valveilla meidän saapumistamme”, lisäsi luutnantti surkeana.

Ei auttanut. Ruskealaan saakka täytyi sekä minun että luutnantin ajaa tragikoomillista tilannetta selvittämään. Luutnantin mielentilan ymmärsin hyvin, mutta eipä ollut mukava omakaan oloni. Tiesin, etteivät pettyneet herrat, yönsä turhaan valvottuaan, olisi kovin lempeitä. Eikä tuntoni ollut likimainkaan puhdas rintamaretkeni tiimoilta.

Ruskealaan lopuksi saavuttiin. Vastassa oli, kuten aikaisemmissa paikoissa, runsaslukuinen vastaanotto-komitea, joskin tällä kertaa kaikki yhden tai useamman

pienen tai suuren kaulusnapin omistajia. Luutnanttini ilmoitautui erälle majurille. Odotin hänen heti mainitsevan erehdyksestä, mutta eipäs vaan. Ilmeisesti hän kostoksi antoi minun kärsiä aiheuttamastani harmista. Seistessäni siinä taskulamppujen valokeilassa majuri tarkasteli asuani ja kysyi, mistä olin saanut ase-pukuni. Vastasin, että samasta paikasta kuin herra majuri omansa. Toisissa sanani herättivät närkästyttä, toisissa hilpeyttä.

Asia jäi siihen, sillä minua lähdettiin kuljettamaan valtavan suureen esikuntatelttaan. Sielläkään ei ilmeisesti vielä tiedetty tosiasioita, sillä asetelma oli kuin ainakin tuomioistuimessa. Eversti Svensson istui vastapäisellä seinustalla olevan pöydän ääressä, kummallakin puolella kaksi majuria sekä muutamia muita upseereita seisomassa.

Hetken uteliaan tarkastelun jälkeen eversti Svensson kysyi: ”Kuka te olette?” Ilmoitin sotilaallisesti arvoni, nimeni ja sijoituspaikkani. Eversti hymyili ivallisesti ja lisäsi: — ”Tarkoitin oikea nimenne?” Tällöin tuli ulkona tapaamani majuri sisään, astui nopeasti everstin luo ja kuiskaili hetken everstin korvaan. Sitten se alkoi. Eversti huusi ja haukkui tuliki-venkatkuisesti viisi minuuttia todeten lopuksi pahoittelevansa suuresti, etten ollut joutunut vangitsemisvaiheessa ammutuksi. Sitten hän käski minun todistaa henkilöllisyyteni, ja ellen siihen pystyisi voitaisiin ampuminen suorittaa vieläkin. Ymmärsin, että tämä on nyt sitä pettymyksen aiheuttamaa ryöppyä. Arvelin kuitenkin löytäväni todistajan matkalla tapaamistani tuttavista. Mutta mistäpä heitä sai käsiin kesellä yötä. Kerroin tavanneeni myös 7.D:n lääkärin, majuri Hännisen. Huolimatta yhteisyrytyksistä ei majuri Hännistä tavattu. Silloin muistin, mitä majuri Hänninen oli kertonut ja pyysin saada toistaa sen osoitukseksi tapaamisestamme. Sain luvan. — ”Herra eversti, majuri Hänninen kertoi, että kolme päivää sitten oli Teillä, korkeimman portaan upseereilla, ilmeisesti tässä samassa teltassa, suuret rapujuhlat. Rapuja syötiin 350 kappaletta, ja kaikki herrat olivat päissään.” — ”Ulos”, ärjäisi eversti Svensson ja lisäsi hiljemmin jollekin kehoituksen ohjata minut upseeritelttaan nukkumaan.

Aamulla minut herätettiin teelle. Teltojen välisessä lautakatoksessa tapasin ihmeekseni useita tuttaviani, mm. eversti Palletvuoren, kapteeni Hartikaisen, luutnantti Jäppisen, joten näin päiväsaikaan henkilöllisyyteni todistaminen olisi ollut helppoa.

Heti teen juonnin jälkeen minulle tuotiin pistoolini ja eversti Svenssonin ilmoitus, että saisin vapaasti lähteä. Adjutanttin kautta pyysin itselleni autokyytiä Suistamolle. Koska 7.D:n alueella oli vielä voimassa tuo vakoojan kiinniottokäskey, niin paperittomana jalkamiehenä ja peukalokyytiläisenä minut voitaisiin muuten ampua tai pahimmassa tapauksessa kuljettaa taas Ruskealaan. Ja niin sain kuin sainkin kyydin.

*

Jk. Minut vanginnut silloinen sotapoliisiluutnantti, siviiliammattiltaan agronomi, elää ja toimii nykyisin Kuopiossa, jossa tapasin hänet vuonna 1947. Ikävä kyllä, en muista nimeä.

HEIKKI LAULAJAINEN

ERÄS VARMISTUSMUOTO LAATOKALLA TALVELLA 1942

Jäiden peittämiä meririntamia varmistivat joukkomme monia eri menettelytapoja soveltaen. Missä määrin Syvärin—Laatokan polttopisteissä noudatettu menettely vastasi tarkoitustaan, siitä kertovat seuraavassa kirjoittajan koruttomat päiväkirjamerkinnot

SODAN JÄLKEEN on paljon puhuttu ja kirjoitettu varmistustoiminnasta, ja sitä varten on koetettu etsiä entistä parempia menetelmiä. On kehitetty erilaisia teorioita, ja väittely niiden tarkoituksenmukaisuudesta jatkuu edelleen. Koska vanha konsti on usein parempi kuin pussillinen uusia, lienee paikallaan kertoa eräs varmistustapa sodan ajalta.

Tässä kerrottu varmistus suoritettiin Syvärin alajuoksulla, Kuuttilahden kaistalla talvella 1942. Kyseessä oli VI AK:n oikean sivustan varmistaminen Laatokan rannalla. Varmistuksen etureunan etäisyys etulinjasta oli 3—4 km.

30—31.1.1942 oli Rj.P 3 siirtynyt 17.D:n kaistalta Podporodzen kylästä saksalaisten 163.D:n kaistalle Kuuttilahden. Pataljoonan tehtäväksi tuli 1.2.42 alkaen VI AK:n oikean sivustan varmistaminen Laatokan rannalla 12 km pituudella. Lisäksi oli tehtävänä kenttälainnoitustöiden suorittaminen Segezanjärvi — Gumbariza — Laatokka linjalla. Koko pataljoona oli samalla VI AK:n reservinä kuuden tunnin valmiudessa. Varmistustehtävän pataljoona suoritti seuraavasti: Varsinaisessa rantavarmistuksessa oli yksi kiväärikomppania, vahvennetuna 1—2 kk-joukkueella. 1—27.2.42 oli varmistuksessa 3./Rj.P 3 seuraavasti ryhmittyneenä:

Kk-ryhmillä vahvennetut joukkueen vahvuiset kenttävartioiden n.ot 1—3 Laatokan rantametsiköissä, siten että torjunnan painopiste oli Laatokan jäällä. Jokainen kenttävartio oli työntänyt eteensä jäälle aliupseerivartioiden, jotka olivat telttamajoituksessa. Etäisyys rannasta 2—5 km. Nämä au-vartioiden olivat yleensä kivääriryhmän vahvuiset.

Teltat naamioitiin lumivalleilla ja lumipuvun taikkeilla, mutta siitä huolimatta ne olivat jokseenkin selvästi havaittavissa. Lähipuolustusasemat raken-

nettiin lumesta, ja valohälytinkentät rakennettiin telttojen läheisyyteen. Jokaisen teltan kohdalta oli vähintään kolme pistolatua vihollisen suuntaan. Näiden latujen päissä kuulovartioiden suorittivat tehtävänsä. Kuulovartiona oli öisin kustakin au-vartiosta kolme miestä kerrallaan, joista kaksi liikkui pistoladuilla ja kolmas oli teltan luona lähivartiosta. Au-vartioiden välit varmistettiin liikkuvilla partioilla, joiden tehtävänä oli tutkia, oliko varmistuslatu ylitetty. Ehkä ei ole aivan paikallaan puhua varmistusladusta, vaan pikemminkin varmistuslinjasta, sillä aukealla jäällä ei mitään latua voinut syntyä, koska tuuli peitti jäljet. Suunnan säilyttämiseksi ja harhauttavien jälkien estämiseksi laitettiin varmistuslinjalle merkiksi 20—30 sm mittaisia kuusenoksan päitä lumeen pystyyn. Näistä oli se etu, että pimeässä yössä osattiin seurata samaa linjaa, ja siten välttyttiin harhailulta. Harhailu olisikin ollut hengenvaarallista, sillä jokainen partio kulki sormi liipasimella. Muuten suunnistaminen aavalla meren jäällä ei ole niinkään helppoa kuin yleensä luullaan.

Liikkuva partiointi jäällä tapahtui ainoastaan öisin, ja siihen osallistui varmistavan komppanian voimien lisäksi pataljoonan jääkärijoukkue sekä hyvin usein pieni partio saksalaisista joukoista. Saksalaisten tarkoituksena oli tutustuminen suomalaisten partiointimenetelmiin, merkkeihin, väijytyksiin jne.

Venäläisten vilkkaan partioiminnan johdosta perustettiin 27.2.42 suomalaisille ja saksalaisille yhteiseksi tukikohta "HATI." Vahvuus oli 58 suomalaista ja 40 saksalaista. Päällikkönä oli suomalainen upseeri. Tukikohta oli samalla saksalaisen etulinjan huoltokeskus. Se oli tavallaan saumatukikoh-

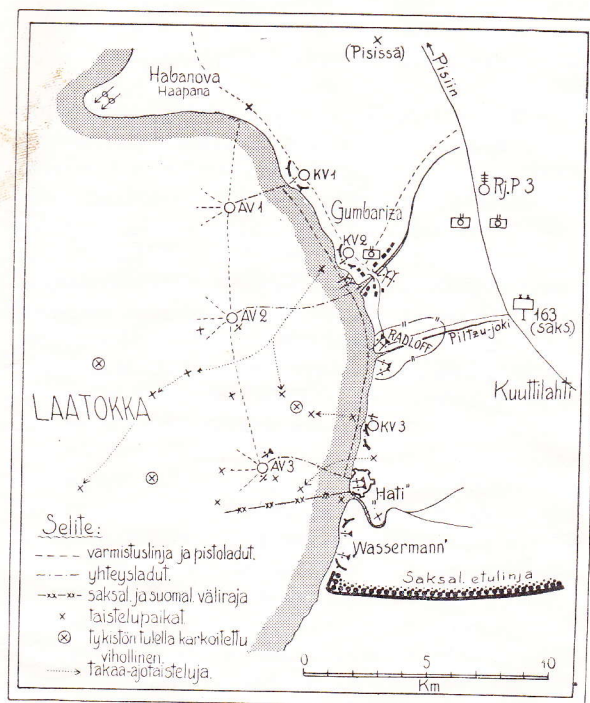
ta, jossa eri kieltä puhuvat joukot yhtyivät. Pataljoonan komentajan toimintasuunnitelmana oli hälytyksen saaminen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja vihollisen tuhoaminen jäällä rannan tuntumassa. Tätä varten oli au-vartioiden sijoitettu kauas jäälle, josta ne olivat puhelinyhteydessä kenttävartioiden kanssa. Kun partiointi jäälle sijoitettujen teltojen ympäristössä oli tehokasta ja useita partioita liikkui varmistuslinjalla, oli pidettävä todennäköisenä, että ainakin suuremmat vihollisosastot havaittaisiin jo kaukana jäällä. Rantatorjuntaan oli käytettävissä kenttävartioiden lisäksi varmistavan komppanian komento- ja huolto-osat sekä Gumbarizassa oleva saksalainen kevyt it-patteri, Piltzujoen suulla oleva saksalainen tukikohta, jossa oli 4 pst-tykkiä ja "Hati"-tukikohta suora-ammunta-aseineen. Lisäksi saksalaisen "Wasserman"-tukikohdan aseet kantoivat varmistusalueen eteläosaan. Myös Habanovan raskaan rannikkopatterin tulen käyttö oli mahdollisuuksien rajoissa.

Toisena ehtona oli maihinpäässeen vihollisen tuhoaminen voimakasta reserviä käyttäen. Reservinä oli Rj.P 3:n kaksi kiväärikomppaniaa, kevyt krh-joukkue ja ne osat konekiväärikomppaniaa, jotka eivät olleet rantavarmistuksessa. Käyttämömahdollisuuksien rajoissa oli myös ratsumestari Radloff'in päällikyydessä oleva saksalainen reserviosasto, joka lienee ollut kahden komppanian vahvuinen.

Venäläisten partiotoiminta Laatokalta käsin oli hyvin vilkasta. Partiot pyrkivät öisin jätse suomalais-saksalaisten joukkojen selustaan ja yhteyslinjoille. Kuuttilahden—Pisin maantien varrelta löydettiin usein venäläisten partioiden jälkiä ja tähtystyspaikkoja.

Partiotaisteluita käytiin seuraavasti:

— 9.2.42 päivällä venäläinen partio ampui ajomiehen Gumbarizan—Habanovan tiellä. Rj.P 3:n partiot ajoivat vihollista takaa ja totesivat, että

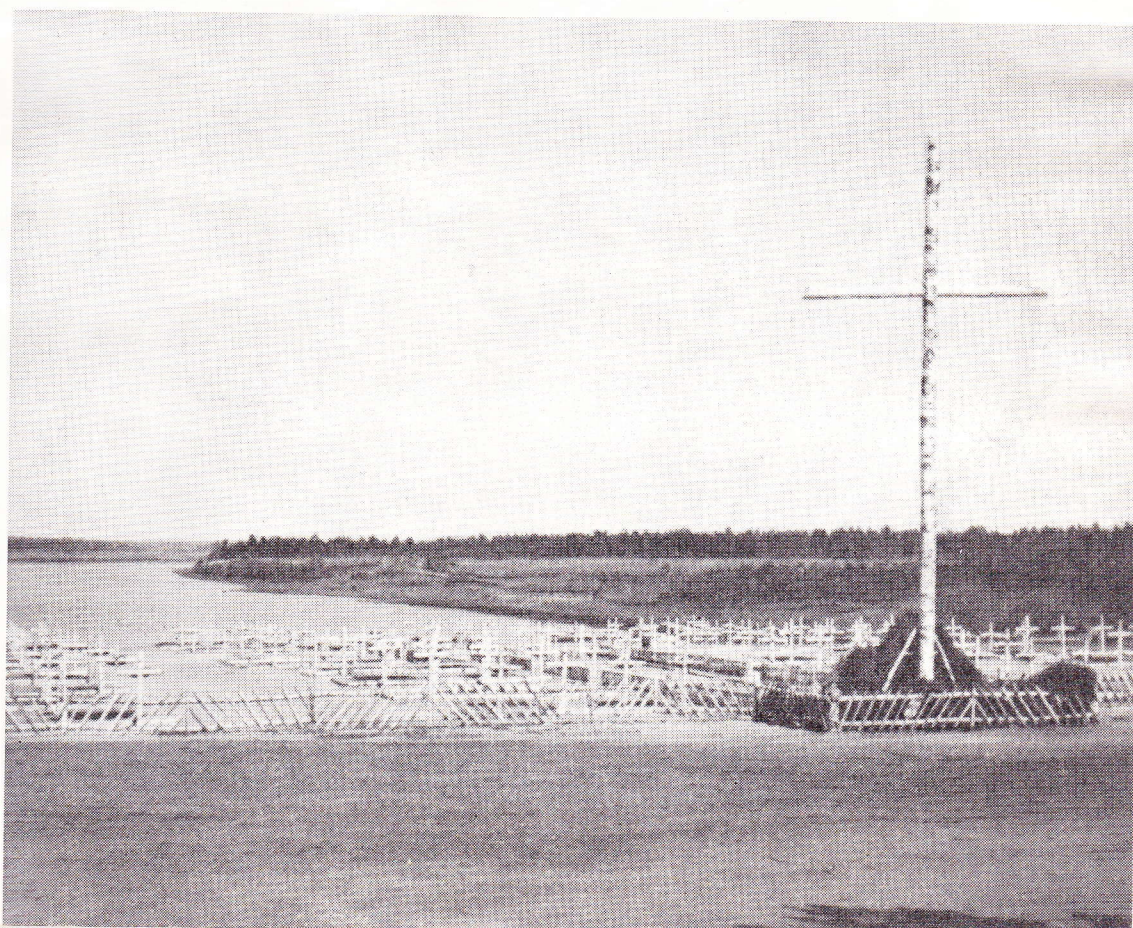
Laatokan itärannan varmistuksen osia

6-miehinen venäläinen partio oli suorittanut tähtystystä saksalaisten huoltokeskuksen maastossa. Vihollispartio pääsi pimeän turvin pakenemaan Laatokalle.

— 10.2.42 aamuyöllä varmistuspartio joutui jäällä tulitaisteluun venäläisen partion kanssa. Aamulla löydettiin taistelupaikalta yksi kaatunut ja yksi haavoittunut vihollinen. Omia tappioita ei ollut.

— 24.2.42 yöllä tuli venäläinen partio Laato-

Peitettyyn maastoon tottumattomina kärsivät saksalaiset raskaita tappioita pakkastalvena 1941—1942 Syvärin Kuuttilahdessa

kalta Pisin kylän maastoon. Rj.P 3:sta lähetettiin joukkue takaa-ajoon. Venäläinen partio hajoitettiin, 2 kaatunutta löydettiin. Omia tappioita ei ollut.

— 26.2.42 yöllä 30—50-miehininen venäläinen partio hyökkäsi jäällä olevan Aliupseerivartio 3:n kimppuun. Omat tappiot 3 kaatunutta ja 2 haavoitunutta. Vihollisen tappioita ei voitu todeta.

— 1.3.42 aamuhämärässä pääsi vihollisen partio maihin "Hatin" pohjoispuolella. Kaksimiehininen yhteyspartiomme havaitsi jäljet ja lähti takaa-ajoon. Viholliset olivat asettuneet väijyksiin ja ampuivat molemmat takaa-ajajat, sekä ottivat heidän aseensa, kellonsa, kompassinsa ym:t henkilökohtaiset tavarat sotasaaliiksi. Kello 9 Rj.P 3:n partiot hälytettiin takaa-ajoon "Hatin"—Kuuttilahden maastoon. Kello 13.30 havaitsi "Hatin" vartiomies 6-miehininen vihollispartion Laatokan jäällä pyrkimässä omalle puolelleen. Jäällä oleva Au-vartio 3 hälytettiin, ja sieltä lähti vartion päällikkö, rajakersantti TshiiKKu 6:n miehen kanssa vihollisten eteen. TshiiKKun tarkoituksena oli ottaa vihollispartio vangiksi. Viholliset laskivat partiomme puhe-etäisyydelle, jolloin suksilla seisten avasivat tulen. Osa TshiiKKun partiosta kaatui heti ja taistelu lähietäisyydeltä alkoi. Tuloksena oli, että molemmat partiot kaatuivat viimeiseen mieheen. "Hatin" tukikohdasta takaa-ajoon lähtenyt väepeli Ekoluoman partio totesi paikalle tullessaan molemmat partiot kuolleiksi. Vihollisen partiossa oli 3 upseeria ja 3 aliupseeria ja tavattiin heiltä aamulla kaatuneiden yhteyspartiomiestemme asetat ja muu omaisuus.

— 2.3.42 aamuhämärässä havaitsi rantavarmistus

vihollisia rantaviivalla "Hatin" eteläpuolella. Syntyneessä taistelussa kaatui 1 vihollinen ja 23 antautui vangiksi päivän tultua. Osa samasta partiosta joutui saksalaisten tuhoamaksi, ja osa lienee päässyt pakoon. Omia tappioita ei ollut.

— 3.3.42 yöllä 7-miehininen vihollispartio lähestyi jäällä ollutta au-vartiota. Vartiomies huomasi viholliset ajoissa ja vähäisen laukaustenvaihdon jälkeen vihollinen katosi yöhön. Ei tappioita.

— 6.3.42 vihollisen lentokoneet pommittivat Gumbarizan tukikohtaa. Tappiot 2 kaatunutta.

— 6.3.42 iltayöllä löysi liikkuva varmistuspartiomme Laatokan jäältä noin 6—8 km etäisyydeltä rannasta 6 kaatunutta venäläistä. Lienevät kaatuneet au-vartioiden tai liikkuvien partioiden ns. "väärin hälytysten" aiheuttamasta tulesta.

— 7.3.42 kello 3.20 havaitsi Gumbarizan kylän pohjoispuolella ollut partiomme noin 30-miehininen vihollisosaston olevan lähestymässä rantaviivaa. Partio hälytti Kenttävartio 2:n, joka vänrikki H. Kaukasen johtamana esti maihinpääsyn. Vihollinen hajaantui ja pakeni. Aamun valjettua löydettiin jäältä 3 kaatunutta vihollista. Omia tappioita ei ollut. Pataljoonan jääkärijoukkue lähti pakenevan vihollisen takaa-ajoon ja kävi aamupäivän kuluessa kahakoita pakenevien vihollisten kanssa. Takaa-ajo ulottui melko lähelle venäläisten miehittämää Laatokan rantaa, ja sieltä tulleet apujoukot karkoittivat takaa-ajajat. Jäällä käydyssä taistelun aikana saatiin 1 vanki, joka ilmoitti kuuluvansa 70. Merijalkaväkiprikaatiin, sijoituspaikkana Monastirskan niemi. Omat tappiot takaa-ajotaistelussa olivat 3 haavoitunutta.

Rajahovi, RjP 3:n rakentama sotilaskoti Kuuttilahden suunnalla

— 10.3.42 keskiyöllä havaitsi jäällä liikkuva varmistuspartiomme suurehkon vihollispartion etenevän rantaa kohti. Vihollinen sai ilmeisesti vihiä hälytyksestä, koska se taisteluun antautumatta poistui varmistusalueeltamme.

— 16.3.42 kello 4.15 havaitsi rantavarmistuksessa ollut kk-mies, rajajääkäri Kunnas vihollisjonon jäällä noin 100 m etäisyydellä rannasta. Kunnas avasi viipymättä kk-tulen, jolloin vihollinen suojautui, mutta jäi kuitenkin aukealle jäälle. Hälytys oli suoritettu ja taistelu alkoi. Vihollisen asema oli epäedullinen. Se makasi jäällä 100 m etäisyydellä asemistamme, ja aamu oli valkenemassa. Vihollinen kaivautui lumeen, joten jv-tulellemme ei ollut riittävää tehoa. Apuun saatiin yksi krh-putki miehistöineen, joka vänrikki Hailikarin johtamana rupesi tulittamaan vihollista. Tuli oli tarkkaa ja ennen pitkää vihollisen taistelutahto romahti. Yksi suomea puhuva vanki saatiin, ja tämän huutojen perusteella antautui 37 vihollista. Kaatuneita löydettiin 49. Omat tappiot haavoittuneina 4 miestä. Vankien kuulustelussa saatiin selville, että hyökkääjä oli noin 100 miehen vahvuinen automaattikomppania, jonka kaikilla miehillä oli automaattiaset. Taistelutahdon romahdus oli aiheutunut siitä, että ensimmäinen krh-ammus oli osunut radiomieheen ja tappanut samalla komppanianpäällikön. Komppanian tehtävänä oli ollut osallistuminen "Hatin" tukikohdan ja Kuuttilahden maastossa olevien elimien tuhoamiseen. Kaksi samanlaista automaattikomppaniaa oli tullut maihin etelämpänä saksalaisten etulinjan takana. Rj.P 3:n ja saksalaisten joukkojen yhteistoiminnalla tuhottiin maihin päässyt vihollinen, joskin pienehköjä ryhmiä lienee päässyt pakenemaan. 17.3. iltaan mennessä oli maasto saksalaisten alueella puhdistettu. Myöhemmin saksalaiset ilmoittivat haudanneensa 100 kaatunutta vihollista.

— 17.3.42 keskipäivällä venäläiset lentokoneet pommittivat 3.K:n majoitusalueetta Gumbarizan kylässä. Tappiot: 1 saksalainen viestimies kaatui lentopommin täysosumasta.

— 18.3.42 aamupäivällä havaittiin 3 moottorikelkkaa, sekä joitakin vihollisia liikuskelevan jäällä noin 10—12 km etäisyydellä rannasta. Habanovan rannikopatteri ampui jäälle, jolloin kelkat katosivat. Seuraavana päivänä kävi partiomme ko. paikalla ja totesi 100 lumeen kaivettua asemaa sekä runsaasti jälkiä.

— 19.3.42 aamuhämärässä saapui "Hati"-tukikohtaan venäläinen yliloikkari, joka kertoi olevansa jäälle kaivautuneesta osastosta. Sen tehtävänä oli ollut pimeän tullen hyökätä suomalaisen rantavarmistuksen kimppuun. Muutamat jäälle ammutut raskaat kranaatit ilmaisivat odotusaseman paljastuneeksi, joten venäläiset poistuivat 18/19.3. välisenä yönä. Yliloikkari kuului jälleen 70.Merijv.Pr:iin.

— 20.3.42 yöllä 4-miehinen vihollisen tiedustelu- tai kärkipartio lähestyi jäällä olevaa au-vartiota. Karkoitettiin tulella. Ei tappioita.

— 22.3.42 ilmestyi varmistukseemme jälleen yli-

loikkari 70.Merijv.Pr:sta. Kertoi olevansa Syvärin suulle sijoitetusta miinanheittäjäkomppaniasta.

— 24.3.42 kello 23.15 havaitsi jäällä liikkuva varmistuspartiomme noin 30—40 miehisen vihollisosaston jäljet kohti rantaa. Niitä seuratessaan se totesi vihollisten kaivautuneen lumeen varmistusladun ja rannan väliin. Vihollinen karkoitettiin tykistön tulella.

— 25.3.42 havaittiin vilkasta moottorikelkkojen liikkumista jäällä "Hati"-tukikohdan edustalla. Kelkat karkoitettiin tykistön tulella.

— 5.4.42 saapui varmistukseemme kaksi yliloikkaria, kersantti ja sotamies, jälleen 70.Merijv.Pr:sta.

— 21.4.42 jäällä olleet aliupseerivartiot poistettiin ja liikkuva partiointi lopetettiin jään heikkoudesta.

Kokonaisuutena katsoen edellä kerrottu varmistustapa täytti tehtävänsä, sillä lukuisista yrityksistä huolimatta ei vihollinen päässyt maihin salassa. Pataljoonan komentajan taisteluajatus: "Torjunta edullisimmissa olosuhteissa" tuli näin toteutetuksi.

Kummallista kyllä, ettei vihollinen erikoisen aktiivisesti pyrkinyt tuhoamaan jäälle sijoitettuja au-vartioita. Sillähän olisi erittäin hyvät lentorynnäköintimahdollisuudet ja salamahyökkäykset moottorikelkoilla. Nämä olisi kuitenkin pitänyt suorittaa päivän aikana. Ehkäpä vihollinen jonkun verran kainosteli Gumbarizan kylässä olevaa saksalaisten it-patteria, tai sitten piti kohteita vähäpätöisinä. Yöllä taas suunnistamisvaikeudet olivat siksi suuret, että aavalla jäällä naamioidun teltan löytäminen oli sattuman varassa.

Varmistusta helpotti se, että toiminta tapahtui ainoastaan pimeän aikana. Päivällä polttopuiden pilkkokat silmäilivät sen verran ympärilleen kuin oli tarpeellista.

Joka tapauksessa näinkin näkyvä varmistus täytti tehtävänsä. Mitkä olisivatkaan olleet omat tappiot, jos jäällä tapahtuneet taistelut olisi käyty Kuuttilahden metsäryteiköissä.

MITEN SITTEN TULEN TOIMEEN?

Kemijokivartista murretta puhuvan vänrikki (nykyisin everstiluutnantti) Auno Kuirin ja häntä n. 40 vuotta sitten suomen kielessä tentanneen professori N. E. Setälän välillä sukeutui seuraava keskustelu:

Setälä: — Minun on todettava, että te vänrikki ette osaa tätä kieltä.

Kuiri purskahti tämän kuultuaan nauramaan hänelle ominaisella iloisella tavallaan, jolloin Setälä ihmeissään kysyi, mitä varten vänrikki nauroi.

Kuiri: — Ihmettelen vain sitä, että kun minä en osaa mitään muutakaan kieltä, ja professori väittää nyt, että suomenkaan kieltä en osaa, niin millä ihmeellä minä sitten tulen tässä maailmassa toimeen?

”Tehän olette vaaraton mies, menkää yksikköönne!”

TUNTUU USKOMATTOMALTA, mutta on sittenkin totta, että sotilas ilman kivääriä voi selviytyä sodasta ja vieläpä vihollisten käsistä joutumatta edes vangiksi, mutta niin se vain tapahtui.

Lienee turhaa mainita nimeä, mutta sieltä hän oli, nykyisen rajan tuoltapuolen, mies, joka oli saanut ennen sodan alkamista vakavan uuden elämäkatsomuksen uskonnollisista syistä. Tämä vakaumus vaikutti miehessä niin voimakkaasti, ettei hän voinut todellisesta omantuntonsa syystä ottaa asetta, mutta tahtoi siliä palvella ja tehdä voitavansa isänmaan hyväksi. Siitä sitten johtui, että hän sai tehtäväkseen hevosenmiehen vakanssin ja hoiteli sitä tunnollisesti, mutta ilman asetta, joka on ja jota pidetään kuitenkin välttämättömänä välikappaleena ainakin rintamamiehellä.

Näin se tapahtui. Mainittu aseeton mies ajaa hänelle jo tutuksi käynyttä kapulasiltaa pitkin metsän reünstamaa tietä tarkoituksella viedä muonaa etulinjaan, mutta tämä sillä kertaa kuitenkin kokonaan epäonnistui. Liekö ajaja ollut niin omiin vakaviin ajatuksiinsa vaipuneena, että havahtui vasta siihen kun toteaa, että hän seisoo silmäysten vihollispartion kanssa.

Se on näky, josta on turha puhua sille, joka ei ole tuota itse elänyt. Siinä on mies avuttomana, olipa hänellä sitten ase tai olipa hän ilman sitä.

Partio alkoi tiukasti tiedustella mieheltä asioita yksityiskohtaisesti, ja kyseleminen huipentui lopulta siihen, että missä on tämän suomalaisen sotilaan ase.

— Minä olen aseeton mies, ei minulla ole vihollisia, kuului suomalaisen miehen rauhallinen vastaus.

Hetken ajan oli partio hiljaa, mutta alkoi sitten puhella jotain keskenään, jota ei ajomies kuitenkaan kielitaidottomana ymmärtänyt. Lopulta eräs suomenkieltä taitava sanoi:

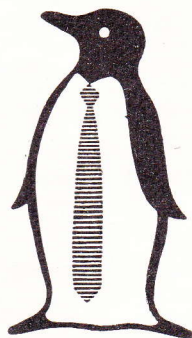
— Tehän olette vaaraton mies, menkää yksikköönne!

Partiomiehet tekivät vielä sen palveluksen, että joukolla käänsivät hevosenkin. Eivät suoneet sitä iloa nälkäisille etulinjamiehille, että nämä olisivat saaneet muonansa. Sen partio piti saaliinaan, osan ottaen itselleen ja lopun teki käyttökelvottomaksi.

Pingvin-solmio

pukee Teitäkin

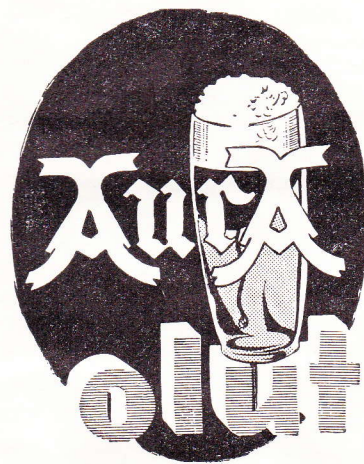
SLIPS OY

”Miljoonalinnake”

Talvisodan Summan kuuluisista paikoista on ”Miljoonalinnake” monille tuttu. Oli päästy helmikuun 13. päivään, ja vihollinen yritti vyöryttää Summan lohkon sitäkin osaa valtavine voimineen ja hyökkäysvaunujen tukemana. Hyökkäysvaunut koettivat yhä uudelleen ja uudelleen repiä rikki linjamme sitä kohtaa, mutta epäonnistuivat miltei yhtä monesti. Itse linnakkeen kohta jäi heiltä vielä sinä päivänä murtamatta.

Kerran teki vihollisen hyökkäysvaunuista jälleen yksi yrityksen miljoonalinnaketta vastaan. Ja sen suojassa kulki 50—60 venäläistä hyökkäysvalmiina. Tankin suojassa tulleet venäläiset pääsivät jo korsun katolle, kun korsun ulkopuolella olleet meikäläiset vartiomiehet saivat heidät pikakiväärien tähtäimeen. Kun venäläiset huomasivat, että luoteja alkaa tulla, he väistyivät korsun syrjälle. Omat pojat pääsivät nyt korsusta ja kiertämällä saivat käsikranaattien avulla viholliset tuhottua. Hyökkäysvaunu sai myöskin nopeasti osansa: siitä kuului valtava räjähdys, ja sitten se jäi savuavana ja liikkumattomana paikalleen. Miljoonalinnakkeen pojat sanoivat kahakan jälkeen, että tuskin koskaan heillä on ollut kiireempää kuin silloin, kun havaitsivat venäläisten olevan korsunsa katolla ja hyökkäysvaunun hyrräävän läheisyydessä.

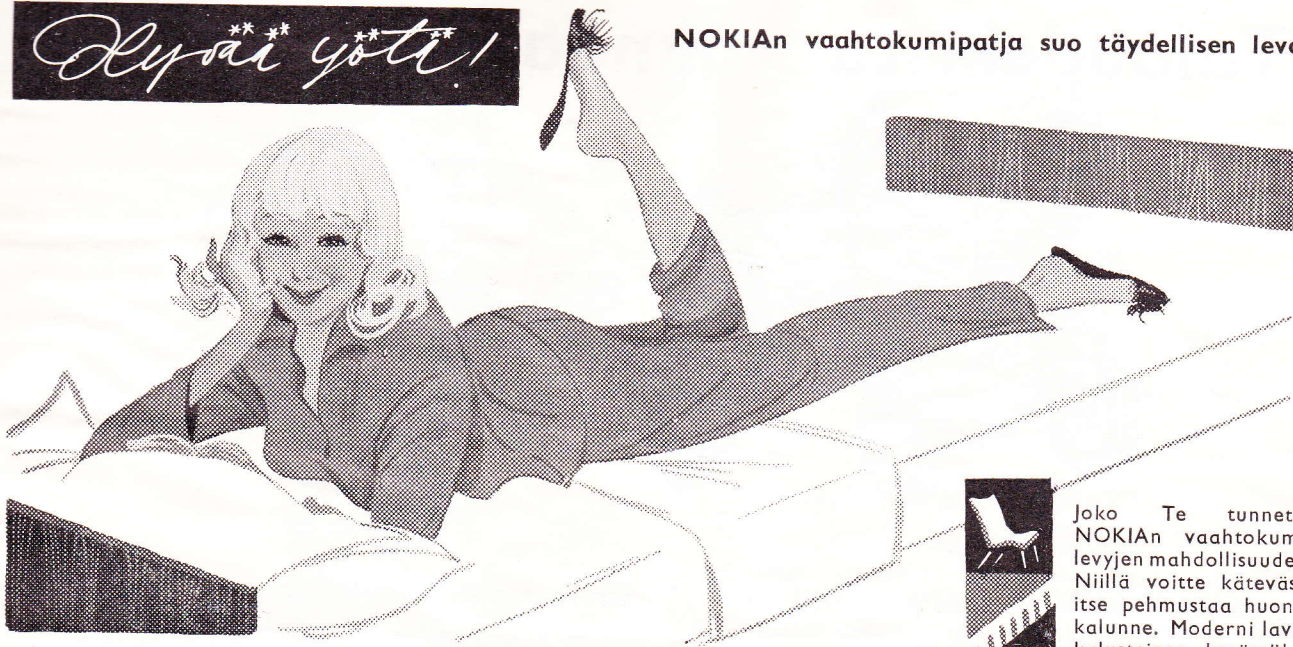
Omaa luokkaansa

eilen, tänään, huomenna.

Xuxa maistuu - jano häihtuu

Hyvä yö!

NOKIAN vahtokumipatja suo täydellisen levon

Joko Te tunnette NOKIAN vahtokumilevyjen mahdollisuudet! Niillä voitte kätevästi itse pehmustaa huonekalunne. Moderni lavalusteinen kesämökki tai uusi koti kaipaa juuri tällaista viimeistelyä!

Olettekohan Tekään koskaan kokenut mitään niin miellyttävää ja mukavaa kuin uinailu NOKIAN vahtokumipatjalla! Kokeilleet sanovatkin, että sillä on miltei miellyttävämpi unelmoida kuin nukkua — valveilla ollen tajuaa täysin sen mukavuuden. NOKIAN patjan päällinen on sanfor-kutistettu ja kiinnitetty painonapein — se on helppo irroittaa pestäväksi. NOKIAN patja on aina pehmeä ja pölytön, pöyhimättä ja piiskaamatta. Se antaa joka asennossa jäsenille oikean tuen. Ajatelkaa mikä määrä "henkireikiä" on kussakin NOKIAN patjassa — miljoonia mikroskooppisen pieniä huokosia, joissa pöly ei pesi!

Suomen Gummitehdas
Osakeyhtiö
NOKIA

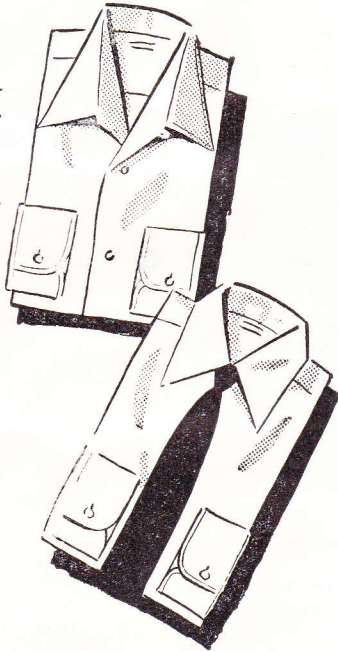
**EMILO-PAIDAT
HUIPPULUOKAN PAITOJA!**

EMILO-PAITAJEN MALLIT ja kankaat ovat aina valioluokkaa.

EMILO-IRTOKAULUSPAIDOISSA on edustavuori ja säästökalvosimet.

EMILO-ELONI silittämättä sileä sopiva paita kesälomamatkoille. Hinta kohtuullinen alk. 1200:—

EMILO-SPORTPAIDOISSA yhtyvät kaikki ulkoi-lupaidan parhaat ominaisuudet.

Emil Eloy

Mikonkatu 13 ja Kaivokatu 10

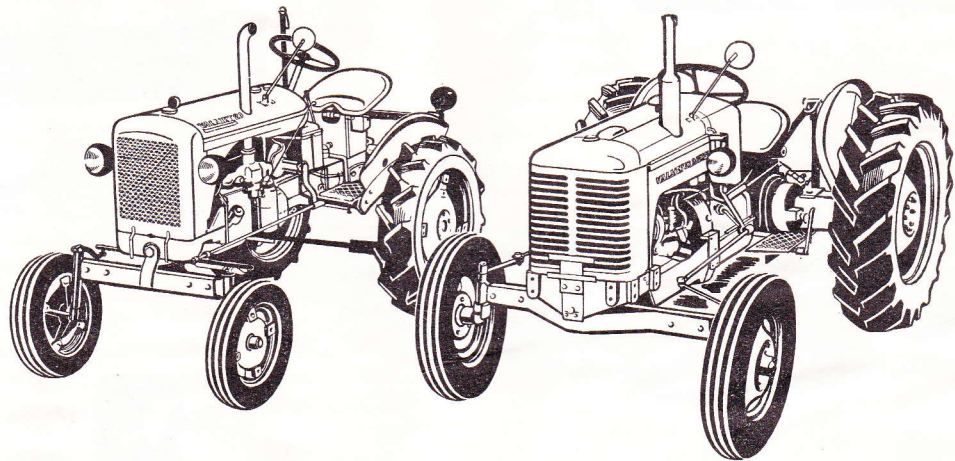
"töölön elo" Mannerheimintie 96
(Nordensköldink. kulma)

— muonaa matkalle mukaan!

Taloudellista voimaa joka tilalle

Pienille ja keskikokoisille tiloille

VALMET 20

— huokea, taloudellinen ja kestävä ylestraktori • monipuolinen valikoima tehokkaita ja huokeita työvälaineitä
• moottorin teho bens. 20 hv, petr. 18 hv/2000 r/min.
• nostolaite mekaaninen tai hydraulinen • paino 900 kg

• Suuremmille tiloille ja vuokra-ajoon

VALMET 33 DIESEL

• — voimakas, erittäin nykyaikainen dieseltraktori • moottorin teho 37,5 hv/2000 r/min. • 6 vaihdetta eteen, 2 taakse • ajonopeudet 1,2—28,5 km tunnissa • nostolaite hydraulinen • paino 1600 kg.

VALMET

Myynti: Hankkija, Kesko, OTK

tehostaan
tunnettu
särkylääke

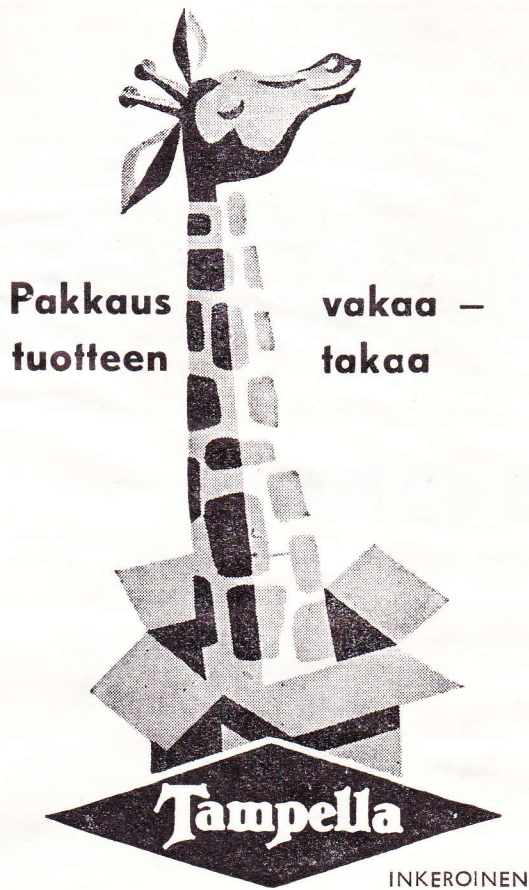
OPTIMAL

- päänsärkyyn
- hammassärkyyn
- hermosärkyyn
- "seuraavan päivän" päänsärkyyn

Apteekista ilman reseptiä.
10 tablettia, 110:—

Leiras
+

**Pakkaus
tuotteen** **vakaa –
takaa**

SAUNANLÄMMITYSTÄ

Talvisodan aikana Valamossa. Kaksi suomalaista upseeria istui saunanlauteilla nauttien makeasta löylystä. Yht'äkkiä jyrähti ankarasti saunan ympärillä, jyrähti oikealla ja vasemmalla. Siinä istuivat miehet kylvyssä, ja venäläinen piti huolta lämmityksestä, tosin ulkoa päin. Toinen tuumi, pientä hirtehis-huumoria laskettaen:

— Varmaankin taas ilmahälytys, mutta ei kai tästä auta mihinkään mennä. Puhtainahan mennään, jos mennään, tästä maailmasta!

Ja niin jäätiin saunaan ja löylyä lisättiin. Saunomisen jälkeen ulos mentyä havaittiin, että lähin pomminkuoppa oli 10 metrin päässä saunasta. Lähellä oli ollut lähtö saunassaolijoille.

Liittäkää lahjaanne SOTAINVALIDI-ADRESSI

Siten kohotatte vaatimattomankin lahjan arvon moninkertaiseksi

Adresseja saatte pankeista, osuuskassoista, kirja- ja paperikaupoista, osastoistamme kautta maan sekä suoraan meiltä.

Sotainvalidien Veljesliitto KUKKASRAHASTO

Helsinki, Kasarmink. 34 A. Puh. 669008 ja 627366

Suomen Punaisen Ristin Veripalvelu

5152

OULU
JALANDERCOSuomen laivanselvittäjä-
ja laiva-
meklari-
liiton
jäsen

Antrasiittia — koksia — kivihiiltä

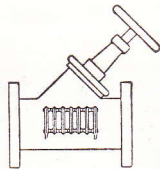
Suomen hiilikauppiait-
ten yhdistyksen jäsen**A. JALANDER & Co OY**

LAIVANSELVITYS-, HUOLINTA- JA AHTAUSLIIKE

FENNADA-FILMI OY:n
REIPAS SOTILASFARSSI**SOTAPOJAN
HEILAT**Lasse Pöysti — Tommi Rinne — Sakari Halonen
Leni Katajakoski — Elina Salo — Lala Pilvessalo**JOMO**

auttaa jos jomottaa

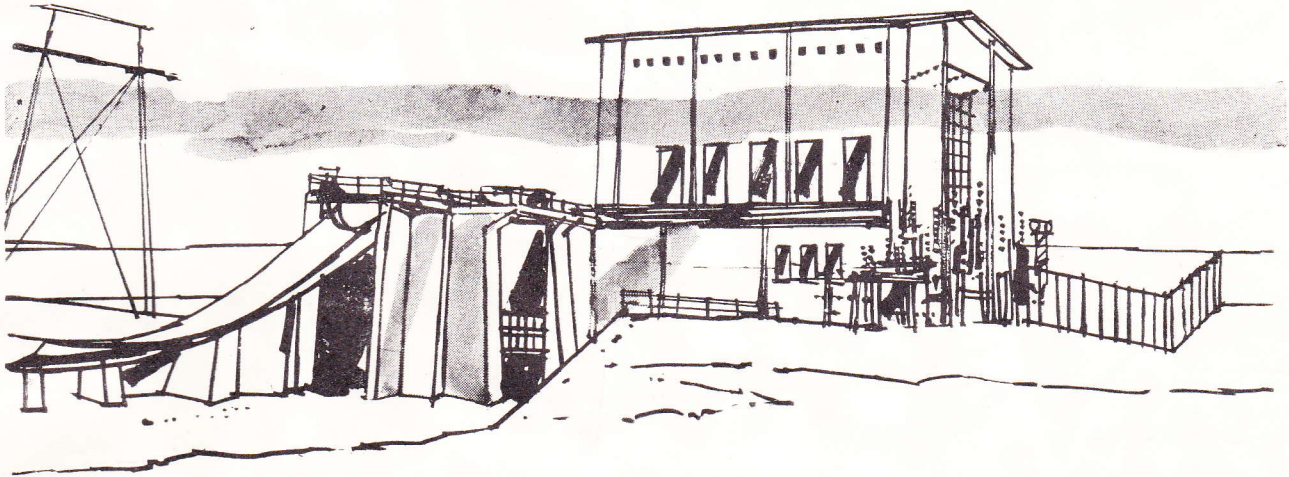
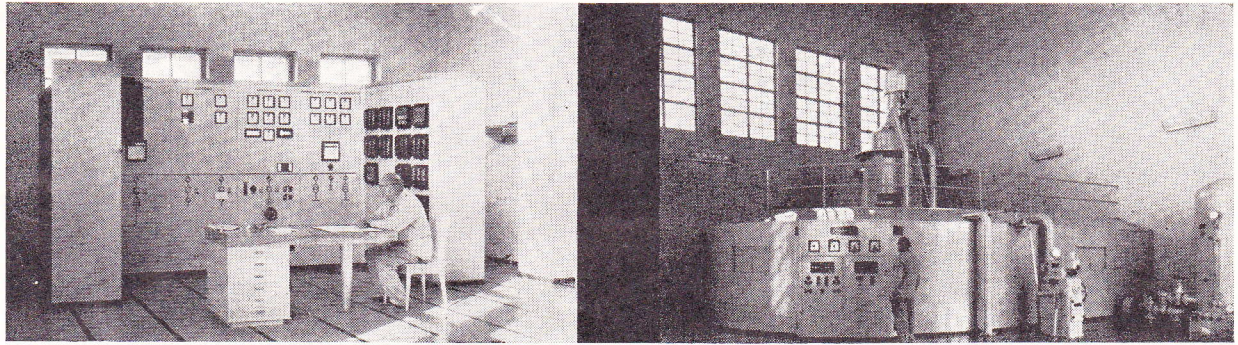
ORION

*Apteekeista
ilman
reseptiä***Oy RADIATOR Ab**Helsinki, Lauttasaarentie 48
Puh, 673151**SALKOKILPI**jokaiseen lippusalkoon muis-
tuttamaan meitä siitä, että
"Uhrin ansiosta lippu liehuu"
itsenäisen Suomen lippusalois-
sa.Tätä metallista valmistettua kilpeä myydään sota-
invalidien hyväksi. Kilven halkaisija on 85 mm ja
sen lunastushinta 1000:—, Saatavana osastoistam-
me kautta maan ja pääkaupungissa tavarataloista
sekä suoraan meiltä.**Sotainvalidien Veljesliitto**

Helsinki, Kasarmik. 34 Puh. vaihde 13003

TÄMÄN NUMERON KIRJOITUKSET

Veikko Rauhaniemi	
SOMERIN TAISTELU 8.—9.1942	Sivu 161
Leni Hoffren	
PAINU HORNAAN VIHOLLISINESI	„ 166
Tauno Pirhonen	
KUN TOHMAJÄRVEN POJAT LÄHTIVÄT REISSULLE	„ 172
Yrjö Kohonen	
MURTUMATON MANTSI	„ 175
Reino Kalervo	
"RINTAMA TAIPUI ARVELUTTAVASTI"	„ 178
Kirsti Jaantila	
KOULUTYTÖN RINTAMAPÄIVÄKIRJAS- TA	„ 184
Vesa Korhonen	
AAMUKÄVELY SYVÄRILLÄ	„ 189
Olavi M. Venesoja	
KAKSI SUURTA PAUKKUA	„ 192
Eero Raivio	
VAKOOJANA VANGITTU	„ 196
Heikki Laulajainen	
ERÄS VARMISTUSMUOTO LAATOKALLA	„ 200
Ilmari Pimiä	
"TEHÄN OLETTE VAARATON MIES"	„ 204

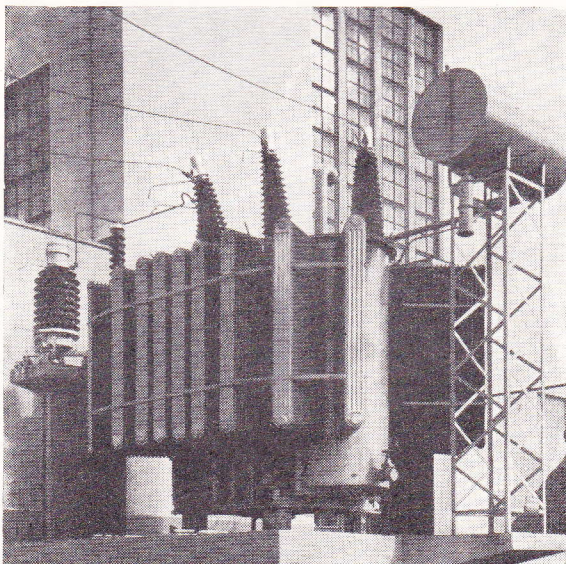

Kun tarvitsette

SÄHKÖKONEISTOJA JA-KOJEISTOJA

voimalaitoksille ja muuntoasemille

löydätte Strömbergin monipuolisesta valmistusohjelmasta kaikkea tarvitsemaanne.

Alla esitetty luettelo esim. kuvissamme näkyvälle Kallioisten voimalaitokselle toimittamistamme sähkölaitteista antaa käsityksen toimitusmahdollisuuksistamme:

- Generaattori 15000 kVA 10500 V
- Päämuuntaja 15000 kVA 10/110 kV
- Omakäyttömuuntaja ja muuntajat ympäristön sähkönjakelua varten 100 kVA 10500/380 V.
- Erottimet ja virtamuuntajat 110 kV ulkokytäkinkentälle.
- Virta- ja jännitemuuntajat, erottimet, eristimet, varokkeet 10 kV kojeistoja varten.
- Voimalaitoksen ohjaustaulut
- kolmivaihemootoreita erilaisia pumppuja ym. käyttämään
- Levykotelokeskukset voimalaitoksen omaa käyttöä varten.
- Edellämainitut kojeistot olemme myös suunnitelleet ja asentäneet.

Pyytäkää tarjouksia!

oy Strömberg Ab

HELSINKI — VAASA

PIIRIKONTTORIT: KOUVOLA — KUOPIO — OULU — PORI — TAMPERE — TURKU — VAASA

Monipuolista tuotantoa Teidän hyväksenne

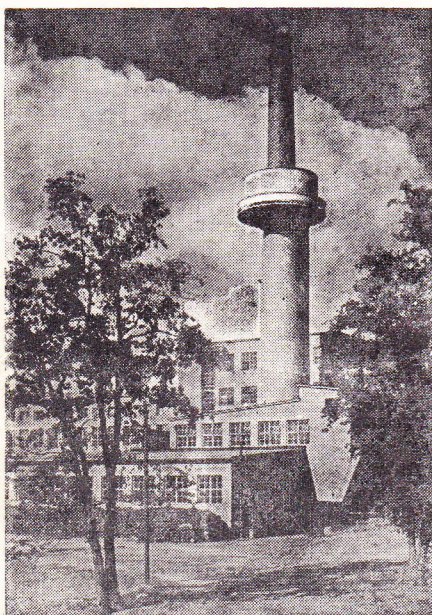
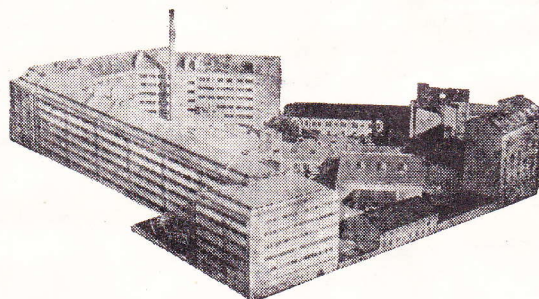
SOK:n tuotantolaitokset eri puolella Suomea ovat tunnetut korkealaatuisista valmisteistaan, joita SOK-osuuskauppojen jäsenet ja asiakkaat tarvitsevat jokapäiväisessä elämässään.

Tehtaisamme suoritetaan yhdessä keskuslaboratorion kanssa tutkimuksia, jotka takaavat jatkuvasti SOK-tuotteiden korkean laadun. Näin on päästy siihen, että yhä useammat keskittävät ostoksensa juuri SOK-laiseen osuuskauppaan.

HELSINGIN TEHTAAT

Kahvipaahtimo
Pakkaamo
Polkupyöräpaja
Trikootehdas

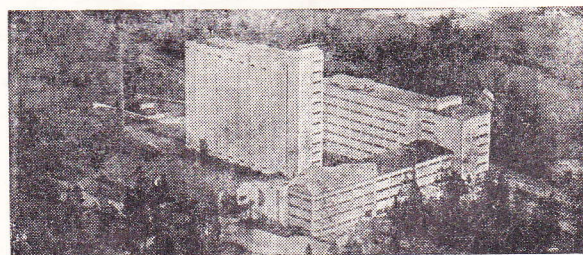
Vaateustehdas
Teknokem. tehdas
Työvaatehdas
Kokkolassa

VAAJAKOSKEN TEHTAAT

Makeistehdas
Harjatehdas
Naulatehdas
Tulitikkutehdas
Margariinitehdas
Kalustotehdas
Rak.puusepäntehdas
Saha- ja puutavaraosasto,
sahat, sähkölaitos ja
puutarha

NOKIAN TEHTAAT

Suurmyllyt
Leipätehdas
Makaronitehdas

RAUMAN TEHTAAT

Muovitehdas

Paperituotetehdas

MYLLYT TOPPILASSA ja MIKKELISSÄ
YHTYNEET PUKUTEHTAAT OY TAMPEREELLA
HUONEKALUTEHDAS VAKIOPUU OY LAHDESSA

**Omat tehtaot tuottavat
omat kaupat markkinoivat**

